

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
BIZNESA, VADĪBAS UN EKONOMIKAS FAKULTĀTE
FINANŠU UN GRĀMATVEDĪBAS NODAĻA

**NEBANKU KREDĪTDEVĒJU TIRGUS ATTĪSTĪBAS
TENDENCES LATVIJĀ**
**The Development Trends of Non-banking Credit Market in
Latvia**

BAKALaura DARBS
Ekonomikas bakalaura studiju programma
Finances un kredīts apakšprogramma

Autors: **Linda Dulmane**

Studenta apliecības Nr.: ld15024

Darba vadītājs: asoc.prof. Irina Solovjova

RĪGA 2018

Anotācija

Bakalaura darba “Nebanku kredītdevēju tirgus attīstības tendences Latvijā” mērķis ir pēc teorētiskā materiāla bāzes un statistikas datiem izstrādāt secinājumus un priekšlikumus par nebanku kredītēšanas sektora attīstību Latvijā.

Darba pirmajā daļā ir pētīta finanšu sektora būtība un finansēšanas veidi, īpaši nebanku finansēšana, kas ir viens no alternatīvās finansēšanas veidiem. Otrajā daļā ir analizēti nebanku kredītdevēju piedāvātie aizdevuma veidi un nebanku kredītēšanas nozare Latvijā no 2013. gada līdz 2017. gadam. Darba trešajā daļā ir analizēti un salīdzināti nebanku kredītdevēji SIA “ExpressCredit” un AS “Mogo”.

Bakalaura darba sastāvdaļas ir ievads, trīs darba pamatdaļas, secinājumi un priekšlikumi. Bakalaura darba apjoms ir 67 lapaspuses, kurās ietverti 17 attēli un 4 tabulas. Darba izstrādes procesā tika izmantoti 65 informācijas avoti.

Atslēgas vārdi: finansēšana, alternatīvā finansēšana, kredītēšana, nebanku kredītētāji, nebanku sektors

Annotation

The purpose of the Bachelor's thesis "The Development Trends of Non-Banking Credit Market in Latvia" is to elaborate conclusions and proposals on the development of the non-bank lending sector in Latvia based on the theoretical material and statistics.

The first part of the paper examines the nature of the financial sector and the forms of financing, especially non-bank financing, which is one of the alternative forms of financing. The second part analyzes the types of loans offered by non-bank lenders and the non-bank lending industry from 2013 to 2017 in Latvia. The third part of the work analyzes and compares non-bank lenders Ltd. "ExpressCredit" and Plc "Mogo".

The components of the Bachelor Thesis are an introduction, three chapters, conclusions and suggestions. The volume of the bachelor paper is 67 pages, containing 17 pictures and 4 tables. 65 sources of information were used in the process.

Keywords: financing, alternative financing, lending, non-bank lenders, non-bank sector

Satura rādītājs

Apzīmējumu un saīsinājumu saraksts.....	5
Ievads.....	6
1. FINANSĒŠANAS TEORĒTISKIE ASPEKTI.....	8
1.1. Finansēšanas veidi.....	9
1.2. Alternatīvie finansējuma veidi.....	11
1.2.1. Akciju kapitāla piesaiste ar publiskā tirgus starpniecību.....	11
1.2.2. Obligāciju emisija.....	13
1.2.3. Privātā kapitāla finansēšana.....	15
1.2.4. Pūļa finansēšana un savstarpējie aizdevumi.....	17
1.2.5. Privātie investori.....	19
1.2.6. Nebanku kreditēšana.....	21
2. NEBANKU KREDITĒŠANAS NOZARES RAKSTUROJUMS NO 2013. LĪDZ 2017. GADAM LATVIJĀ.....	23
2.1. Nebanku kreditēšanas pakalpojumu vēsturiskā attīstība Latvijā.....	23
2.2. Nebanku kreditēšanas sektora regulējums un nebanku kredītņēmēju uzraudzība.....	24
2.3. Licencēto nebanku kredītdevēju piedāvātie aizdevuma veidi Latvijā.....	27
2.4. Nebanku aizdevēju sektora finanšu rādītāju analīze Latvijā no 2013. līdz 2017. gadam...32	
3. SIA ‘‘EXPRESSCREDIT’’ UN AS ‘‘MOGO’’ANALĪZE NO 2012. LĪDZ 2017. GADAM.....	42
3.1. SIA ‘‘ExpressCredit’’ darbības raksturojums un finanšu analīze no 2012. – 2017. gadam.....	42
3.2. AS ‘‘Mogo’’ darbības raksturojums un finanšu analīze no 2012. – 2017. gadam.....	47
3.3. SIA ‘‘ExpressCredit’’ un AS ‘‘Mogo’’ salīdzinājums.....	54
Secinājumi.....	60
Priekšlikumi.....	62
Izmantotā literatūra un avoti.....	63

Apzīmējumu un saīsinājumu saraksts

AS – akciju sabiedrība

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

EBITDA – ieņēmumi pirms procentu, nodokļu, nolietojuma un amortizācijas atskaitījumiem

EUR – eiro

FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija

IKP – iekšzemes kopprodukts

LAFPA – Latvijas alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācija

LB – Latvijas Banka

LKA – Latvijas Komercbanku asociācija

LTRK – Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera

LVCA – Latvijas riska kapitāla asociācija

MFI – monetārā finanšu iestāde

MK – Ministru kabinets

MVU – mazie un vidējie uzņēmumi

NFS – nefinanšu sabiedrība

P2P – ‘peer to peer’ jeb savstarpējo aizdevumu platforma

PTAC – Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

ROA – aktīvu rentabilitāte (Return on Assets)

ROE – pašu kapitāla rentabilitāte (Return on Equity)

ROS – pārdošanas rentabilitāte (Return on Sales)

SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību

TL – transportlīdzeklis

Ievads

Finanšu sistēmai ir galvenā loma ekonomikā, jo tā nosaka ekonomisko labklājību un stimulē ekonomisko izaugsmi, kā arī ietekmē iesaistīto dalībnieku ekonomisko veikspēju. Finanšu sistēma veic efektīvu līdzekļu pārvadīšanu, veidojot tādu naudas līdzekļu infrastruktūru, lai būtu līdzsvars starp tiem, kuru rīcībā ir līdzekļi un tiem, kuriem šie līdzekļi ir nepieciešami, piemēram, darbības uzsākšanai vai uzņēmuma paplašināšanai. Finansēšana ir būtiska uzņēmumu attīstības sastāvdaļa un finansējuma piesaistei ir liela loma, tomēr ne vienmēr vēlmes un iespējas ir viegli saskaņojamas. Izplatītākais finansējuma gūšanas veids ir banku piedāvātā kreditēšana, tomēr tas ne visās situācijās ir piemērotākais un veiksmīgākais risinājums, jo, piemēram, ne visiem uzņēmumiem ir iespējas izmantot banku kredītu, jo tam ir nepieciešams nodrošinājums vai ķīla, kas, īpaši jauniem uzņēmumiem, nav pieejams. Tā kā 21.gs. viena no būtiskākajām iezīmēm ir straujā tehnoloģiju attīstība, tā ir veicinājusi arī dažādu finansēšanas iespēju paplašināšanos.

Mūsdienās ir attīstījušās vairākas alternatīvas banku kredītiem, piemēram privātie investori, privātā kapitāla fondi, akciju kapitāla piesaiste ar publiskā tirgus starpniecību vai obligāciju emisija kā alternatīva banku aizņēmumam, kā arī nebanku kreditētāji, kuru izsniegto kredītu apjomam ir arvien pieaugoša tendence.

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt nebanku kredītdevēju tirgus attīstības tendences Latvijā, izdarīt secinājumus un sniegt priekšlikumus tirgus tālākai attīstībai.

Lai sasniegtu darba mērķi, izvirzīti šādi darba uzdevumi:

1. Izpētīt finanšu sektora jēdzienu un būtību;
2. Analizēt finansēšanas veidus un teorētiski apskatīt alternatīvos finansēšanas veidus, kuru skaitā ir nebanku finansēšana;
3. Analizēt nebanku kreditēšanas pakalpojumu vēsturisko attīstību, tajā skaitā galvenos veiktos grozījumus, kas veicinājuši nozares sakārtotību;
4. Teorētiski apskatīt un novērtēt licencēto nebanku kredītdevēju piedāvātos aizdevuma veidus Latvijā;
5. Analizēt nebanku finansēšanas radītājus Latvijā no 2013. – 2017. gadam;
6. Veikt divu nebanku kreditētāju kompāniju finanšu analīzi, lai noskaidrotu to darbības sekmīgumu un tās savstarpēji salīdzinātu;
7. Izstrādāt secinājumus un priekšlikumus.

Bakalaura darba struktūra veidota atbilstoši izvirzītajam mērķim un uzdevumiem un tas sastāv no trīs nodaļām:

Pirmajā nodaļā tiek izpētīta finanšu sektora būtība un finansēšanas veidi, galveno uzmanību pievēršot nebanku ārējās finansēšanas veidiem, sīkāk apskatot teorētiski obligāciju emisijas un alternatīvās finansēšanas veidus.

Otrajā nodaļā tiek analizēta un raksturota nebanku kredītēšanas nozare un tirgus Latvijā. Tiek pētīta nebanku kredītēšanas pakalpojumu vēsturiskā attīstība un būtiskākie grozījumi likumdošanā, kā arī apskatīti licencēto nebanku kredītdevēju piedāvātie aizdevuma veidi – distances, patēriņa, hipotekārais un auto kredīts, līzings un kredīts pret kustamas mantas ķīlu. Pēc tam tiek analizēti galvenie nebanku finansēšanas rādītāji Latvijā no 2013. gada līdz 2017. gadam. Tiek analizēti tādi rādītāji kā nebanku aizdevēju kopējais kredītportfelis, kredītportfelis dalījumā pa aizdevumu veidiem, nebanku aizdevēju bruto kredītu kvalitāte Latvijā un citi.

Trešajā nodaļā tiek analizēti nebanku kredītētāju uzņēmumi: SIA ‘ExpressCredit’ un AS ‘Mogo’. Tiek veikta abu uzņēmumu finanšu analīze un salīdzināti abu uzņēmumu rādītāji.

Lai sasniegtu bakalaura darba mērķi, tiek izmantotas šādas metodes:

1. Monogrāfiskā pētīšanas metode – informācijas un literatūras apkopošana un analīze;
2. Grafiskā pētīšanas metode – datu grafiskā attēlošana un analīze, kas attēlo izmaiņas un tendences gadu gaitā;
3. Ekonomiskās analīzes metode.

Bakalaura darba pētījuma periods ir 2013. – 2017. gads.

Darbā veiktie pētījumi un analīze pmatojas uz LR likumdošanas aktu prasībām, zinātnisko literatūru un internetā pieejamiem resursiem – tādiem kā rakstiem un statistikas datiem no datu bāzēm.

1. FINANSĒŠANAS TEORĒTISKIE ASPEKTI

Finanšu sektors - tautsaimniecības segments, kas nodrošina naudas līdzekļu uzkrāšanu un uzkrāto naudas līdzekļu novirzīšanu ieguldījumiem¹. Ieguldījums ir naudas līdzekļu paņēmiens, lai nodrošinātu šo līdzekļu vērtības saglabāšanu vai pieaugumu un iegūtu ienākumus, respektīvi, naudas līdzekļus izdod tagadnē, lai saglabātu vai iegūtu lielāku vērtību nākotnē². Ja nauda nav darbībā, tā pilnīgi vai daļēji zaudē savu vērtību inflācijas dēļ. Tomēr, ja nauda tiek ieguldīta, ir iespējams naudas līdzekļu pieaugums, bet tas nav bez zināma riska, kas atkarīgs no ieguldījuma veida. Finanšu sektora galvenais uzdevums ir sadalīt uzkrājumus starp valsti, uzņēmumiem un mājsaimniecībām, nodrošinot efektīvāko finanšu izmantošanu un mazinot finanšu darījumu riskus, lai nodrošinātu lielāko naudas atdevi³. Finanšu sektoru veido 7 galvenie virzītājspēki:

- 1) Centrālā banka;
- 2) Bankas, krājaizdevumu sabiedrības, elektroniskās naudas iestādes;
- 3) Apdrošināšanas sabiedrības;
- 4) Pensiju fondi;
- 5) Ieguldījumu fondi;
- 6) Citi finanšu starpnieki;
- 7) Finanšu palīgsabiedrības⁴.

Finanšu sektoru tiešā veidā ietekmē situācija tautsaimniecībā. Kad uzņēmējdarbības cikls ir augšupvērst, finanšu nozare gūst labumu no papildus investīcijām. Uzlabotie ekonomiskie apstākļi parasti noved pie lielākiem kapitāla projektiem un ir palielinājušies arī personīgie ieguldījumi. Tiek izstrādāti jauni projekti, kas prasa finansējumu, un tas parasti noved pie lielāka skaita aizdevumu. Veiksmīgas attīstības rezultātā pieaug uzņēmumu peļņa, palielinās iedzīvotāju ienākumi un rezultātā pieaug gan investīciju, gan kredītu pieprasījums. Situācijā, kad ir ierobežots kredītu piedāvājums, paaugstinās procentu likmes un arī akciju cenas. Tā kā veiksmīgas tautsaimniecības attīstības rezultātā palielinās valdības nodokļu ieņēmumi, tad parādzīmes un obligācijas tiek emitētas mazāk⁵.

Ekonomisti nereti sasaista ekonomikas vispārējo veselību ar finanšu sektora veselību. Ja finanšu uzņēmumi ir vāji, tas kaitē vidusmēra patērētājam. Finanšu uzņēmumi sniedz

¹ Latvijas Bankas Ekonomiskās izglītības interneta vietne "Naudas Skola", pieejams: <https://www.naudasskola.lv/lv/direct-popup/583> [skatīts 12.01.2018.]

² **Praude V.** *Finanšu instrumenti. Ieguldījumi, darījumi, analīze*, izdevniecība "Burtene", 2009., 12.lpp.

³ *Investopedia*, pieejams: https://www.investopedia.com/terms/f/financial_sector.asp [skatīts 12.01.2018.]

⁴ Latvijas Bankas Ekonomiskās izglītības interneta vietne "Naudas Skola", pieejams: <https://www.naudasskola.lv/lv/direct-popup/583> [skatīts 12.01.2018.]

⁵ *Investopedia*, pieejams: https://www.investopedia.com/terms/f/financial_sector.asp [skatīts 12.01.2018.]

aizdevumus uzņēmumiem, hipotēkas māju īpašniekiem un apdrošināšanu patērētājiem. Ja šīs darbības ir ierobežotas, tas attur izaugsmi gan mazajos uzņēmumos, gan nekustamajos īpašumos. Tautsaimniecības lejupslīdes laikā notiek pretējs process, tāpēc finanšu sektors būtībā ietekmē tautsaimniecības efektivitāti, jo tas nosaka, vai uzkrātie līdzekļi nonāks pie ražotāja, lai veicinātu ekonomisko izaugsmi, vai arī tie tiks izmantoti neefektīvi⁶.

Latvijā finanšu sektors pēdējo 25 gadu laikā piedzīvojis strauju attīstību un to kopējie aktīvi 2016. gada 1. pusgada beigās sasniedzuši 174% no Latvijas iekšzemes kopprodukta (turpmāk tekstā IKP) un kopējo aktīvu apjomā pret IKP Baltijas reģionā Latvija ir līderis. Banku sektora īpatsvars kopējos FKTK pārraudzīto tirgus dalībnieku aktīvos turpina samazināties (2016. gada 1. pusgada beigās sasniedzot ap 89%), pārējo finanšu un kapitāla tirgus dalībnieku attīstības dēļ (piemēram, kopējam nebanku finanšu pakalpojumu sniedzēju īpatsvaram ir pieaugoša tendence un tas veido aptuveni 22%)⁷.

1.1. Finansēšanas veidi

Finansēšana jeb kapitāla nodrošinājums iedalāms 2 galvenajos veidos pēc naudas līdzekļu izcelsmes – iekšējā finansēšanā un ārējā finansēšanā.

Iekšējā finansēšana jeb pašfinansēšanās savukārt iedalās kompensēšanā (finansēšana, nemainot kapitāla fondu, tas ir, ienākošie naudas līdzekļi tiek uzreiz izmantoti, lai segtu iepriekšējās izmaksas saražotās produkcijas veikšanai un pakalpojumu sniegšanai) un finansēšanā no pārpalikuma (naudas līdzekļi veidojas no ienākumiem, kas pārsniedz izmaksas uzņēmuma darbības nodrošināšanai un preču ražošanai)⁸.

Izšķir trīs iespējamus iekšējās finansēšanas avotus. Iekšējās finansēšanas avots var būt uzņēmuma ieņēmumi, ko saņem no preču realizācijas, pakalpojumu sniegšanas vai aktīvu pārdošanas. Uzņēmumam ir izvēle, kā tērēt naudas līdzekļus sava ražošanas vai tirdzniecības cikla nodrošināšanai. Otrs uzņēmuma iekšējās finansēšanas avots ir amortizācijas atskaitījumi, jo tie nav uzreiz jāinvestē, lai turpinātu savu saimniecisko darbību, jo pamatlīdzekļi, kuriem aprēķina amortizācijas atskaitījumus, nav jāpērk katru gadu un tie uzņēmumā paliek uz relatīvi ilgāku laiku. Trešais iekšējās finansēšanas avots ir peļņa – vai nu no nesadalītās peļņas, vai no ilgtermiņa peļņas atskaitījumiem⁹.

⁶ Investopedia, pieejams: https://www.investopedia.com/terms/f/financial_sector.asp [skatīts 12.01.2018.]

⁷ LR MK rīkojums Nr. 126, *Par finanšu sektora attīstības plānu 2017. - 2019. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/289590-par-finansu-sektora-attistibas-planu-2017-2019-gadam> [Skatīts 22.01.2018.]

⁸ **Diderihs H.** *Uzņēmuma ekonomika*, izdevniecība "Zinātne", 2000., 181.lpp

⁹ **Saksonova S.** *Komercdarbības finansēšana*, e-grāmata, pieejams: <http://profizgl.lu.lv/mod/book/tool/print/index.php?id=19906#ch4299> [skatīts 20.01.2018.]

Iekšējai finansēšanai, salīdzinot ar citiem finansēšanas veidiem, ir vairākas nozīmīgas priekšrocības, piemēram, nenoteikts finansēšanas termiņš, pašu kapitāla progresīva augšana un nerodas papildus finansēšanas izdevumi, kas parasti rodas, izmantojot ārējās finansēšanas iespējas. No otras puses kā trūkumi ir papildus kapitāla radišana uz patērētāju rēķina un faktiskās peļņas slēpšana¹⁰.

Ārējā finansēšana var būt kā daļības finansēšana un kreditēšana. Daļības finansēšana nozīmē uzņēmumam nepieciešamo naudas līdzekļu piesaistīšana apmaiņā pret kapitāla daļām un tas ir viens no dārgākajiem finansēšanas veidiem. Tomēr pozitīvi ir vērtējams, ka palielinās pašu kapitāls un pašu kapitāla īpatsvars kopējā kapitālā, kam ir ietekme uz uzņēmuma kredītpēju. Kreditēšana savukārt ir kredīta devēja konkrētas naudas summas nodošana kredīta ņēmējam, kas termiņam beidzoties, jāatmaksā kopā ar procentiem. Ārējais aizdevums ir ļoti būtisks uzņēmumiem, jo iegūtais kapitāls dod papildus iespēju tā saņēmējam palielināt savu peļņu ātrākā laika posmā, jo ir iespēja uzreiz paplašināt ražošanu, uzlabot preču vai pakalpojumu kvalitāti, ieviest inovācijas un tas noved pie preču un pakalpojumu augstākas konkurētspējas tirgū un attiecīgi arī lielākiem ieņēmumiem¹¹.

Ārējā finansēšana iedalās tradicionālā finansēšanā, alternatīvā finansēšanā un valsts atbalsta programmu finansēšanā. Finansēšanas avota izvēle ir atkarīga no finansējamo līdzekļu – aktīvu veida¹². Ārējos finansēšanas avotus pēc to izmantošanas laika var iedalīt ilgtermiņa un īstermiņa finansēšanas avotos. Ilgtermiņa finansēšanas avoti ir īpašnieku ieguldījumi kapitālsabiedrības pamatkapitālā (akciju vai daļas kapitālā), ilgtermiņa bankas kredīts, finanšu līzings. Savukārt īstermiņa finansēšanas avoti ir bankas kredīti vai aizdevumi, overdrafts, kredītlīnija, faktoringš un komerciālais vai patērētāja kredīts¹³.

Uzņēmējdarbības finansēšana ir iedalāma arī pēc ieņēmumu biežuma, tas ir, tekošā finansēšana (periodiski tiek īstenots naudas līdzekļu izlietojums dažādām investīcijām) un īpašā finansēšana (vienreizējs finansējums vai ar gadījuma raksturu, piemēram, lai izveidotu, apvienotu, atjaunotu uzņēmumu). Finansēšanu var iedalīt pēc termiņa: īstermiņa (līdz 1 gadam), vidēja termiņa (1 – 5 gadi) un ilgtermiņa (vairāk par 5 gadi) finansēšanā. Atsevišķs finansēšanas iedalījuma veids ir pēc investora tiesiskā stāvokļa – personīgā vai aizņēmuma finansēšana¹⁴.

¹⁰ turpat

¹¹ turpat

¹² **Diderihs H.** *Uzņēmuma ekonomika*, izdevniecība "Zinātne", 2000., 174.lpp

¹³ **Rurāne M.** *Finanšu Menedžaments*, RSEBBA, 2006, 174. lpp

¹⁴ **Saksonova S.** *Komercdarbības finansēšana*, e-grāmata, pieejams:

<http://profizgl.lu.lv/mod/book/tool/print/index.php?id=19906#ch4299> [skatīts 20.01.2018.]

1.2. Alternatīvie finansējuma veidi

Alternatīvais finansējums ir tāds finansēšanas modelis, kas nav atkarīgs no bankām un institūcijām. Pazīstamākie alternatīvie finansējuma veidi ir riska kapitāla fondi, pūļa finansējums, savstarpējie aizdevumi un ‘‘biznesa eņģeļi’’, tomēr arī nebanku kredītētājus var pieskaitīt pie alternatīvā finansēšanas veida. Eiropā ir simtiem alternatīvā finansējuma platformu, kas katru dienu nodrošina miljoniem eiro vērtus darījumus. Piemēram, 2014. gadā alternatīvo finansējumu platformās kopumā sasniegts finansiālais atbalsts ap 3 miljardiem eiro¹⁵.

1.2.1. Akciju kapitāla piesaiste ar publiskā tirgus starpniecību

Sākotnējais publiskais piedāvājums jeb IPO (no angļu valodas – ‘‘Initial Public Offering’’) definējams kā uzņēmuma akciju kotācijas biržā uzsākšana jeb pirmā reize, kad uzņēmums laiž apgrozībā savas akcijas, piedāvājot tās plašākai publikai un iegādājoties akcijas ir iespēja kļūt par uzņēmuma akcionāru jeb līdzīpašnieku. Pēc tam akcijas tiek tirgotas biržā. Iemesli, lai akcijas palaistu publiskā apgrozībā, ir dažādi:

- 1) Piesaistīt papildus kapitālu, jo uzņēmuma attīstība nereti nav iedomājama bez papildus finanšu līdzekļu piesaistes, bet ne vienmēr tradicionālais banku aizdevums ir labākais risinājums, īpaši, ja nepieciešami lieli naudas līdzekļi;
- 2) Nostiprināt kapitāla bāzi, lai palielinātu pamatkapitālu;
- 3) Uzlabot aizņemšanās nosacījumus bankā;
- 4) Uzsākt darbinieku akciju izlaišanu jeb personāla akcijas, kuras iegūst tikai AS darbinieki un kas ir papildus motivācija un veicina ciešāku saikni darbiniekam ar uzņēmumu;
- 5) Uzlabot uzņēmuma reputāciju;
- 6) Vieglāk īstenot citu uzņēmumu apvienošanas vai iegādi;
- 7) Paaugstināt akciju likviditāti, tirgojot tās biržā, jo tā ir iespēja biznesa ideju transformēt lielā kompānijā, izlaižot akcijas, pārliecinot investorus investēt uzņēmumā un tādā veidā iegūt naudas līdzekļus, kas ir instruments tā attīstībai, pretējā gadījumā bez biržas būtu apgrūtināta iespēja atrast investorus caur citiem kanāliem ¹⁶.

Lai veiktu akciju kapitāla piesaisti ar publiskā tirgus starpniecību, uzņēmuma attīstības tempiem, apgrozījumam un finanšu likviditātes rādītājiem jābūt augstākiem par nozares

¹⁵**Viļuma V.** *Pieaug alternatīvās finansēšanas popularitāte*, pieejams: <http://www.fold.lv/2016/02/pieaug-alternativas-finansesanas-popularitate/> [skatīts 24.01.2018.]

¹⁶*Kas ir IPO?* Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/ipo/?lang=lv> [skatīts 10.05.2018.]

vidējiem rādītājiem. Ļoti būtiska ir zīmola atpazīstamība ne tikai izcelsmes valstī, bet arī citur reģionā, lai potenciālajiem investoriem būtu interese par uzņēmumu, produkta vai pakalpojuma konkurētspēju tirgū un būtu vīzija par uzņēmuma iespējamo izaugsmi un ienākumu ģenerēšanu nākotnē. Liela loma ir uzņēmuma stratēģijai ilgtermiņā, kā arī vēsturiskajiem finanšu rādītājiem. Ja uzņēmums nav pazīstams aiz izcelsmes valsts robežām, tad ir risks, ka būs mazs potenciālo ārvalstu investoru skaits un iespējams, ka lokālais akciju tirgus nav tik attīstīts, lai sasniegtu iecerēto mērķi¹⁷.

Publiskajā piedāvājumā var piedalīties neierobežots skaits investoru, tajā skaitā arī fiziskas personas, tādēļ to regulē likumdošana – Eiropas Savienības direktīva (NR 809/2004), kas aizsargā mazos investorus. Akciju kapitāla piesaiste ar publiskā tirgus starpniecību ir viens no dārgākajiem kapitāla piesaistes veidiem, jo darījuma izmaksas var sasniegt pat 5 – 10 % no piesaistīto līdzekļu apjoma. Galvenais iemesls augstajām darījuma izmaksām ir relatīvi smagnējs regulējums un ar to saistīti daudz potenciālie riski¹⁸, tomēr augstā riska investīcijas ir cena par iespējamu ļoti strauju uzņēmuma izaugsmi.

Galvenie ieguvumi no publiskā tirgus starpniecības ir liels kopējais piesaistīto līdzekļu apjoms, augsts uzņēmuma novērtējums, un to var izmantot kā papildus finansējuma avotu (piemēram, ja nepieciešams līdzekļus piesaistīt atkārtoti, tas būs viegli izdarāms, jo uzņēmums jau kotējas biržā), iespēja saglabāt kontroli pār operacionālo vadību, publicitāte, augsta darījuma varbūtība. Galvenie trūkumi ir augstas izmaksas kā visdārgākajam pašu kapitāla piesaistes veidam, un apstākļi, ka noformēšana ir ļoti sarežģīta, jo izvirzīti daudz priekšnosacījumu, kuru izpilde saistāma ar papildus izmaksām un vadības noslodzi. Kā pārējie trūkumi literatūrā tiek minēti pastāvīgas izmaksas pēc kapitāla piesaistes, tirgus cikliskums, informācijas atklāšana¹⁹. Kontroles zaudēšana arī tiek minēts kā negatīvais faktors, jo privātpersonas un profesionālie investori, iegādājoties akcijas, kļūst par uzņēmuma līdzīpašniekiem un uzņēmuma īpašniekam vairs nav tiesību pieņemt lēmumus pilnīgi vienpersoniski.

Alternatīvs mehānisms publiskai kapitāla piesaistei ir neregulētie tirgi – Latvijā caur NASDAQ OMX alternatīvo sarakstu “First North”. Tas ir veids kā piesaistīt papildus finansējumu uzņēmuma attīstībai vai iegūt lielāku publicitāti. Lai iekļautu akcijas “FirstNorth”, uzņēmumam jāuzsāk sadarbība ar kādu no “First North” sertificētajiem

¹⁷ *Papildu nauda Jūsu biznesam*. Pieejams: <https://www.seb.lv/info/bizness/papildu-nauda-jusu-biznesam-0> [skatīts 10.05.2018.]

¹⁸ **Grišina J., Janvars M., Dubrovskis J., u.c.** *No idejas līdz panākumiem: Alternatīvie finansējuma avoti*, Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 192. lpp. – 114. lpp

¹⁹ **Grišina J., Janvars M., Dubrovskis J., u.c.** *No idejas līdz panākumiem: Alternatīvie finansējuma avoti*, Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 192. lpp. – 114. – 116. lpp

konsultantiem. "First North" ir alternatīvais akciju tirgus, kas augošiem uzņēmumiem ar vienkāršākiem noteikumiem un zemākām prasībām sniedz iespēju piesaistīt kapitālu un palielināt savu atpazīstamību Baltijas finanšu tirgos²⁰. Alternatīvais akciju tirgus tika izveidots 2007. gadā un tajā ir mazākas prasības arī par informācijas atklāšanu, salīdzinot ar regulāro tirgu. Alternatīvā tirgū ir zemākas izmaksas un tā kā uzņēmumi tajā startē ar konsultantu starpniecību un palīdzību, tad tas ir izdevīgs veids MUV uzņēmumiem, kā iegūt kapitālu un īstenot savus uzņēmuma mērķus produkta attīstībai, pētniecībai, mārketinga aktivitātēm u.tml.²¹

1.2.2. Obligāciju emisija

Obligācijas ir parāda vērtspapīri, ko emitē uzņēmumi, valsts, pašvaldības, lai uz konkrētu laika posmu aizņemtos naudu no investoriem. Obligāciju emisija ir viena no aizņēmuma iespējām uzņēmumiem, kas veicama uz paša izstrādātiem noteikumiem, un to var veikt jebkurš uzņēmums neatkarīgi no juridiskās formas, īpašnieku sastāva vai lieluma. Tā ir alternatīva iespēja aizņemties finansējumu, kad nav iespējams vai neapmierina, piemēram, banku aizdevumu nosacījumi, un tā ir iespēja piesaistīt lielāku summu, nekā to varētu nodrošināt viens aizdevējs. Obligāciju emisija atšķirīgos avotos ir definēta gan kā alternatīvais finansēšanas veids, gan arī kā tradicionālais ārējais finansēšanas veids. Aizņēmuma termiņa beigās obligāciju emisija ir jādzēš, atmaksājot obligāciju pircējiem pamatsummu, bet, parādoties uzņēmumam brīviem līdzekļiem, iespējama priekšlaicīga emisijas dzēšana. Obligāciju emisija var būt slēgta (obligācijas netiek iekļautas biržā un, ja investoram radīsies nepieciešamība tās pārdot, tad pircēji būs jāmeklē pašam, nevis caur biržu) vai publiska²². Publiskās emisijas priekšrocības ir lielais piesaistīto līdzekļu apjoms, augsts uzņēmumu novērtējums un bezmaksas publicitāte, jo uzņēmumiem, kas kotēti biržā, tiek pievērsta lielāka plašsaziņu līdzekļu uzmanība. Būtiska ir iespēja saglabāt kontroli pār operacionālo vadību, kā arī uzņēmumiem, kas kotēti biržā, ir salīdzinoši vieglāk tikt pie papildus finansējuma. Galvenie trūkumi publiskai obligāciju emisijai ir lielas izmaksas, jo vidēji komisijas maksās tiek samaksāti 5 – 10% no kopējās piesaistītā finansējuma vērtības, kā arī ir nepieciešami ļoti daudz priekšnosacījumi, kas jāievēro un jāizpilda. Pie trūkumiem arī pieskaitāmas pastāvīgās izmaksas pēc kapitāla piesaistes un informācijas atklāšana²³.

Priekšnoteikumi, lai veiktu publisku obligāciju emisiju, ir šādi:

²⁰ "Baker Tilly Baltics" kļūst par biržas alternatīvā tirgus "First North" sertificēto konsultantu. Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/?id=3798451> [skatīts 10.05.2018.]

²¹ **Praude V.** *Finanšu instrumenti 1. daļa, Ieguldījumi, darījumi, analīze*, Rīga, SIA "Burtene", 2009., 446 lpp – 115 – 116. lpp.

²² Birža Nasdaq Rīga, pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/lv/pakalpojumi-3/vertspapiru-kotacija/uznemumiem/obligaciju-emisija/> (skatīts 18.01.2018.)

²³ **Grišina J., Janvars M., Dubrovskis J., Auziņa – Melnalskne D., u.c.** *No idejas līdz panākumiem: Alternatīvie finansējuma avoti*, Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 115. lpp

- 1) uzņēmumam komercdarbība jāveic vismaz 2 gadus tā galvenajā saimnieciskās darbības jomā;
- 2) pēdējā gada finanšu pārskatam jābūt sagatavotam atbilstoši Starptautiskajiem grāmatvedības standartiem;
- 3) minimālajam emisijas apjomam jābūt vismaz 200 000 eiro²⁴.

Obligāciju emisijai vienmēr ir kāds konkrēts mērķis, un to realizējot, piesaistītie līdzekļi tiek atgriezti atpakaļ. Priekšrocība, salīdzinot ar kredīta saņemšanu kredītiestādē, ir tā, ka nav nepieciešamības izmantot kredītiestāžu pakalpojumus ar to izvirzītajām prasībām un noteikumiem. Obligāciju īpašnieks ir emitenta kreditors un tam nav tiesību un pienākumu piedalīties uzņēmuma pārvaldē un lēmumu pieņemšanā. Obligācijas tiek izlaistas ar noteiktu termiņu un tās ir jāizpērk brīdī, kad termiņš ir beidzies, atšķirībā no akcijām, kas ir beztermiņa dalības vērtspapīrs, kuru kārtējais ienākums veidojas no tīrās peļņas daļas. Obligācijas kārtējo ienākumu savukārt veido fiksēti procenti, kas ir garantēti vērtspapīru īpašniekam. No ieguldītāju viedokļa obligācijas ir mazāk riskants ieguldījuma veids, to cenas tirgū tik strauji nemainās un attiecīgi nav paredzama tik augsta atdeve, kā tas ir akciju tirgū²⁵.

Obligāciju emitenti var būt dažādu nozaru uzņēmumi, kredītiestādes, apdrošināšanas sabiedrības un citi finanšu tirgus dalībnieki, valsts un valsts institūcijas, kā arī vietējās varas iestādes. Korporatīvās obligācijas ir attiecināmas tieši uz uzņēmumu un finanšu tirgus dalībnieku obligācijām un tās klasificē pēc emitenta, termiņa, nodrošinājuma, formas, ienākumu izmaksas un dzēšanas veida, procentu likmes tipa un apgrozības²⁶.

Vērtspapīru birža NASDAQ OMX Rīga ir vienīgā licencētā fondu birža Latvijā, kas piedāvā tirdzniecību ar publiskā apgrozībā esošiem vērtspapīriem, vērtspapīru kotēšanu un informācijas pakalpojumus. Tās galvenais uzdevums ir nodrošināt iespēju tirdzniecībai ar publiskā apgrozībā esošiem vērtspapīriem, nodrošināt atklātu un caurspīdīgu vērtspapīru tirgu ar vienādi pieejamu informāciju visiem ieguldītājiem²⁷.

Mērķis Latvijā ir attīstīt finansējuma piesaistes dažādošanu, tāpēc MVU tiks atvieglotas prasības, kas saistītas ar dalības iespēju vērtspapīru tirgū un emisijas prospektu sagatavošanu,

²⁴Birža Nasdaq Rīga, pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/lv/pakalpojumi-3/vertspapiru-kotacija/uznemumiem/obligaciju-emisija/> (skatīts 18.01.2018.)

²⁵ **Praude V.** *Finanšu instrumenti 1. daļa, Ieguldījumi, darījumi, analīze*, Rīga, SIA "Burtene", 2009., 446 lpp – 217. – 218. lpp.

²⁶ **Praude V.** *Finanšu instrumenti 1. daļa, Ieguldījumi, darījumi, analīze*, Rīga, SIA "Burtene", 2009., 446 lpp – 217. – 118. lpp – 224. lpp.

²⁷ **Saksonova S.** *Komercdarbības finansēšana*, e-grāmata, pieejams: <http://profizgl.lv/mod/book/tool/print/index.php?id=19906#ch4299> [skatīts 20.01.2018.]

kā arī svarīgs aspekts ir korporatīvo parāda vērtspapīru popularizēšana, kas sniedz ieguldījumu korporatīvās pārvaldības un caurskatāmības uzlabošanā²⁸.

1.2.3. Privātā kapitāla finansēšana

Privātais kapitāls – investīcijas biržā jaunos, vēl nekonkrētos uzņēmumos, kuras veic šim nolūkam dibināti privātā kapitāla fondi. Privātā kapitāla fondu pozitīvais aspekts ir ne tikai nodrošinātais finansējums, bet arī plašs kontaktu loks, padziļināta nozares izpratne, kā arī to uzdevums ir sniegt palīdzību stratēģijas izstrādē un ieviešanā, kam nereti ir tikpat liela nozīme kā finansiālajam atbalstam²⁹.

Privātā kapitāla galvenās priekšrocības ir vadības motivēšana, uzņēmuma pievienotās vērtības radīšana, uzņēmuma darbības plānošana ilgtermiņa skatījumā, iekšējās kontroles procedūras, kā arī lieliska pieredze, kontaktu loka paplašināšana un labāku sekmju nodrošināšana publiskā tirgū.

Latvijā ir izveidota Riska kapitāla asociācija, kas 2003. gada nogalē kļuva par Eiropas Riska kapitāla asociācijas asociēto biedru. Tās izveidošanas iemesls ir kapitāla nozares attīstības veicināšana Latvijā un to nodibināja seši lielākie riska kapitāla nozares uzņēmumi – ‘‘Baltcap management Latvia’’, ‘‘EKO Investors’’, ‘‘Hanseatic Capital Latvia’’, ‘‘NCH Advisors INC’’, ‘‘Norvēģijas – Latvijas uzņēmējdarbības attīstības fonds’’ un ‘‘Small Enterprise Assistance Funds’’ un arī ‘‘Latvijas Attīstības aģentūra’’³⁰.

Latvijā ir tikai daži privātā kapitāla nozares dalībnieki – BaltCap un Alta Capital un būtībā tie fokusējas tieši uz investīcijām Baltijas valstīs³¹.

Privātais kapitāls iedalās: riska kapitāls, izaugsmes kapitāls, izpirkšanas kapitāls un pakārtotie jeb mezanīna kredīti (‘‘mezzanine’’).

Riska kapitāla fondi ir komercsabiedrības, kas iegulda pieejamos naudas līdzekļus jaunu uzņēmumu vai projektu finansēšanai. Galvenais uzņēmuma nosacījums ir augsts straujas izaugsmes un ievērojamas peļņas potenciāls³². Latvijā riska kapitāla tirgus nav pietiekami attīstīts un pagaidām investoriem nav pievilcīgs, jo trūkst stimulu investēt vietējos riska kapitāla fondos un galvenā tendence ir investēt vēlīnākā uzņēmuma izaugsmes posmā, lai samazinātu

²⁸ LR MK rīkojums Nr. 126, *Par finanšu sektora attīstības plānu 2017. - 2019. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/289590-par-finansu-sektora-attistibas-planu-2017-2019-gadam> [Skatīts 22.01.2018.]

²⁹ **Grišina J., Janvars M., Dubrovskis J., u.c.** *No idejas līdz panākumiem: Alternatīvie finansējuma avoti*, Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 192. lpp. – 66. lpp

³⁰ Latvijas Riska kapitāla asociācija. Par mums. Pieejams: <https://www.lvca.lv/lv/par-mums/par-mums> [skatīts 10.05.2018.]

³¹ **Grišina J., Janvars M., Dubrovskis J., u.c.** *No idejas līdz panākumiem: Alternatīvie finansējuma avoti*, Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 192. lpp. – 71. lpp

³² **Enterprise Europe Network.** *Alternatīvais finansējums*, pieejams: <http://www.een.lv/wp-content/uploads/2017/02/alternativais-finansejums-gala-1.pdf> [skatīts 23.01.2018.]

iespējamo risku³³. Tā kā riska kapitālisti rīkojas ar piesaistītiem līdzekļiem un viņiem ir jāatskaitās un jāpamato naudas īpašniekiem par savu veikto investīciju lēmumiem, tad ir izstrādāti noteikti rāmji, noteiktas riska robežas³⁴. Riska kapitāla fonds kļūst par līdzīpašnieku uzņēmumā; ieguldījuma ilgums parasti 4 – 6 gadi un investori sagaida ikgadējo atdevi vismaz 25 – 30% apmērā. Izšķir 5 riska kapitāla veidus:

- 1) sēklas finansējums (nav vēl gatavs produkts, bet ir prototips, kas nozīmē, ka uzņēmums vēl neģenerē ienākumus) – kapitāls nepieciešams, lai veiktu tirgus izpēti, segtu administratīvās izmaksas vai izveidotu gatava produkta paraugu;
- 2) biznesa sākšana jeb start-up, kas nozīmē, ka jau ir izstrādāts produkts un uzņēmums gatavs sākt biznesu – kapitāls nepieciešams, lai nokomplektētu pārvaldību, veiktu plašāku tirgus izpēti un palaistu produktu tirgū;
- 3) agrīnā posma kapitāls – divu līdz trīs gadus jauniem uzņēmumiem ar stabilu un attīstītu pārvaldību, augošiem pārdošanas apjomiem, un finansējums nepieciešams, lai palielinātu pārdošanas apjomus un uzlabotu produktivitāti un efektivitāti;
- 4) izplēšanās kapitāls, kas paredzēts stabiliem uzņēmumiem, lai paplašinātos;
- 5) vēlā posma kapitāls – finansējums uzņēmumiem ar iespaidīgiem pārdošanas un ieņēmumu rādītājiem, lai palielinātu veiktspēju, attīstītu mārketingu³⁵.

Izaugsmes kapitāls ir privātā kapitāla finansēšanas veids, kas parasti tiek īstenots, lai nodrošinātu uzņēmumus ar papildus līdzekļiem investīciju veikšanai un saņemtie līdzekļi parasti ieguldīti ražošanas attīstībā, pakalpojumu klāsta paplašināšanā, jaunu tirgu apgūšanā, konkurentu pārpirkšanā u.tml. Izaugsmes kapitāla investīciju apjoms ir lielāks un darījums parasti ir ilgāks par riska kapitāla investīciju. Izšķir agrīnu izaugsmes stadiju (ģenerē ienākumus, bet vēl nepelna – riska kapitāla fondi) un vēlīnu izaugsmes stadiju, kad uzņēmumam ir reāls apgrozījums un peļņa, taču nepieciešami papildus līdzekļi, lai straujāk palielinātu apgrozījumu un attiecīgi arī peļņu³⁶.

Izpiršanas darījumi ir uzņēmumu akciju iegāde, kurā ieguvēja puse gūst kontroli pār mērķa sabiedrību. Izpiršanas darījumi attiecas uz uzņēmumu brieduma posmā, kad tas spēj nodrošināt stabilu naudas plūsmu. Izpiršanas darījuma ietvaros notiek uzņēmuma pārpirkšana, iegādājoties uzņēmumu daļas no līdzšinējiem īpašniekiem un tas tiek veikts privātā kapitāla

³³ LR MK rīkojums Nr. 126, *Par finanšu sektora attīstības plānu 2017. - 2019. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/289590-par-finansu-sektora-attistibas-planu-2017-2019-gadam> [Skatīts 22.01.2018.]

³⁴ **Grišina J., Janvars M., Dubrovskis J., u.c.** *No idejas līdz panākumiem: Alternatīvie finansējuma avoti*, Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 192. lpp. – 40. lpp

³⁵ **Enterprise Europe Network.** *Alternatīvais finansējums*, pieejams: <http://www.een.lv/wp-content/uploads/2017/02/alternativais-finansejums-gala-1.pdf> [skatīts 23.01.2018.]

³⁶ **Grišina J., Janvars M., Dubrovskis J., u.c.** *No idejas līdz panākumiem: Alternatīvie finansējuma avoti*, Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 192. lpp. – 77. lpp

fondā kopā ar vai bez partneriem. Tas ir uzskatāms par ātru veidu, kā attīstīties uzņēmumiem, ja vien pircējs uzskata, ka tas saņems finansiālus un stratēģiskus ieguvumus, piemēram, lielākus ieņēmumus, vieglāku ienākšanu jaunos tirgos vai darbības efektivitātes uzlabošanos. Izpirkšanas process parasti ilgst 3 – 6 mēnešus, kura laikā pircējs pārbauda mērķa sabiedrības finanšu pārskatus un veic finanšu analīzi un pēc pētījuma veikšanas, uzņēmums tiek novērtēts un analizēts, un tiek apspriesti izpirkšanas nosacījumi. Lēmumu par izpirkšanu pieņem uzņēmuma akcionāri³⁷.

Pēc MK noteikumiem Nr.241 mezanīna aizdevumi ir klasificēti kā, pirmkārt, ilgtermiņa investīciju aizdevumi ar paaugstinātu kredīta risku un tas ir subordinēts attiecībā pret kredītiestādes vai tās meitas sabiedrības sniegto ilgtermiņa kredītu vai finanšu līzingu un tam ir zemāks nodrošinājums. Otrkārt, apgrozāmo līdzekļu aizdevums – subordinēts attiecībā pret kredītiestādes vai tās meitas sabiedrības sniegto apgrozāmo līdzekļu aizdevumu un arī ir ar zemāku nodrošinājumu kā kredītiestādes vai tās meitas sabiedrības sniegtais apgrozāmo līdzekļu aizdevums³⁸. Mezanīna aizdevumi – jaunākais no privātā kapitāla finansējuma veidiem, kas nozīmē, ka pakārtotos kredītus sāka piedāvāt šim mērķim īpaši dibināti fondi, kas pēc struktūras līdzinājās riska kapitāla un privātā kapitāla fondiem. Pakārtotos kredītus piedāvā kā specializētie investori, tā lielo investīciju banku un privātā kapitāla fondu attiecīgās nodaļas. Mezanīna aizdevumi vairāk līdzinās parāda instrumentam, jo uzņēmums saņem kredītu ar paaugstinātu procentu likmi un tieši darījumi ar akcijām nenotiek; vairākumā gadījumu tie ir bez nodrošinājuma un tos izmanto tad, kad banku kredīts vairs nav pieejams. Tā kā pakārtoto kredītu fondu mērķa atdeve ap 20 – 25 % gadā, tad kredītu izmaksas daudz neatpaliek no riska kapitāla, kam nepieciešami ap 25 – 30 % gadā. Galvenā atšķirība starp riska kapitālu un pakārtoto kredītu ir tā, ka riska kapitāls nav kredīts un nodrošina stabilāku finansiālo situāciju un papildus pievienoto vērtību, savukārt pakārtotā kredīta priekšrocība ir uzņēmuma neatkarība, jo tam nav jādalās savās akcijās³⁹.

Īstais moments, kad piesaistīt privāto kapitālu ir tad, kad ir redzams skaidrs tālākas attīstības potenciāls uzņēmumam, bet tā realizēšanai ir nepieciešami papildu finanšu resursi⁴⁰.

1.2.4. Pūļa finansēšana un savstarpējie aizdevumi

³⁷ *What is a buyout?* <https://www.investopedia.com/terms/b/buyout.asp> [skatīts 12.05.2018.]

³⁸ LR MK noteikumi Nr. 241. Noteikumi par mezanīna aizdevumiem saimnieciskās darbības veicēju konkurētspējas uzlabošanai. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=266226> [skatīts 10.05.2018.]

³⁹ **Grišina J., Janvars M., Dubrovskis J., u.c.** *No idejas līdz panākumiem: Alternatīvie finansējuma avoti*, Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 192. lpp. – 73 – 84. lpp

⁴⁰ **Grišina J., Janvars M., Dubrovskis J., u.c.** *No idejas līdz panākumiem: Alternatīvie finansējuma avoti*, Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 192. lpp. – 79. lpp

Pūļa finansējums ir kolektīvas sadarbības veids, kad indivīdi brīvprātīgi, vairumā gadījumu izmantojot interneta vidi, apvieno savus finanšu vai citus resursus, lai atbalstītu citus cilvēkus vai organizācijas, par to visbiežāk saņemot materiālu atlīdzību. Galvenie pūļa finansējuma mērķi ir attīstīt jaunus uzņēmumus ar brīvprātīgu sabiedrības finansiālo atbalstu, tajā pašā laikā jau uzņēmuma attīstības sākumā veicinot produkta vai idejas atpazīstamību sabiedrībā. Tas ir veids, kā uzreiz dibināt kontaktus starp potenciāliem investoriem un MVU⁴¹. Galvenie ieteikumi jaunajiem uzņēmējiem un inovatoriem ir īsi un kodolīgi izklāstīt savu ideju kopā arī īsu video (ne vairāk kā 3 minūtes) un fotogrāfijām. Ļoti svarīgs ir autentiskums un godīgums, kā arī ilgtspējīgas eksistences potenciāls. Vienmēr nepieciešams norādīt sasniedzamu un reālu mērķa budžetu, jo lielākajā daļā gadījumu idejai parasti vajadzīgs lielāks finansējums nekā iepriekš paredzēts⁴².

Pūļa finansētiem uzņēmumiem ir pat divas reizes lielāka iespēja, ka to turpmākajā kapitālā investēs privātie investori. Investoriem pūļa finansējumā ir iespēja investēt mazāku līdzekļu apjomu salīdzinājumā ar privāto investoru ieguldījumu, savukārt pašiem uzņēmumiem ir iespēja iesaistīt klientus un pārliecināties par biznesa dzīvotspēju. Ja liels skaits investoru ir noticejuši idejai un varbūtībai, ka produkts un pakalpojums būs veiksmīgs un dzīvotspējīgs, tad tā ir arī lielāka motivācija privātiem investoriem noticet idejai un, iespējams, finansēt⁴³.

Savstarpējie aizdevumi jeb P2P ('peer to peer') ir trīs pušu savstarpēja sadarbība starp aizņēmēju, aizdevēju un platformu, kas kalpo kā vidutājs. P2P ir iespēja saņemt naudas aizdevumus no privātpersonām vai institucionāliem investoriem, kuriem ir brīvie līdzekļi⁴⁴.

Literatūrā tas tiek arī minēts kā 'sociālais aizdevums', jo ļauj personām aizdot un aizņemties naudu tieši vienam no otra bez tādiem finanšu starpniekiem kā bankas un krājaizdevu sabiedrības. Savstarpējie aizdevumi palielina peļņu personām, kas piedāvā savu kapitālu un samazina procentu likmes tiem, kam aizdevums ir nepieciešams. Būtībā informācijas tehnoloģijas veicinājušas 'masveida sadarbību', strādājot kopā tiešsaistē lielās grupās, lai sasniegtu savstarpējos mērķus un veicot izvēli nevis strādāt ilglaicīgi pie liela apjoma darba, bet īsā laikā sadarboties dažādos projektos. Laika gaitā zūd ticība un ir aizdomas par lielām iestādēm, tāpēc platformu veidotāji un investori vairāk tic cilvēkiem nekā bankām⁴⁵.

⁴¹ **Enterprise Europe Network.** *Alternatīvais finansējums*, pieejams: http://www.een.lv/wp-content/uploads/2017/02/alternativais_finansejums_gala-1.pdf [skatīts 23.01.2018.]

⁴² *Kopā pretī panākumiem. Kā darbojas pūļa finansējums.* Pieejams: <http://socialinnovation.lv/LV/kopa-preti-panakumiem-ka-darbojas-pula-finansejums/> [skatīts 10.05.2018.]

⁴³ *Fundwise – rīks dibinātājiem.* Pieejams: <http://fundwise.lv/> [skatīts 10.05.2018.]

⁴⁴ **Enterprise Europe Network.** *Alternatīvais finansējums*, pieejams: http://www.een.lv/wp-content/uploads/2017/02/alternativais_finansejums_gala-1.pdf [skatīts 23.01.2018.]

⁴⁵ *Peer to peer lending.* Pieejams: <https://www.investopedia.com/terms/p/peer-to-peer-lending.asp> [skatīts 10.05.2018.]

Savstarpējo aizdevumu ieguvumi ir, pirmkārt, aizdevēju atdeve, kas ir par vairākiem procentpunktiem augstāka kā bankās. Aizņēmējiem savukārt ir izmaksu priekšrocības, salīdzinājumā ar banku vai krājaizdevu sabiedrību likmēm. Arī investoru iespēja zināt, kādam nolūkam nauda tiks izlietota, dod lielāku personīgo gandarījumu, kā arī iespēja izvēlēties aizņēmējus vērtējama pozitīvi, jo aizdevējs aizdos naudu tiem, kam uzticas un kuri, viņaprāt, atmaksās savlaicīgi. Savstarpējam aizdevumam ir arī labdarības aspekts, jo nostrādā cilvēciskais faktors. Ja aizņēmējam nav perfekta finanšu vēsture, bet pārliecinošs stāsts, tad liela iespējamība, ka aizdevējs uzņemsies lielāku risku un atteiksies no lielākas peļņas, lai finansētu aizdevumu. Tāpat nozīmīga ir kopienas sajūta savstarpējo aizdevumu vietnē, jo forumos notiek aktīva informācijas un pieredzes apmaiņa, kā arī apspriestas savstarpējo aizdevumu politikas izmaiņas⁴⁶.

Savstarpējiem aizdevumiem ir arī negatīvas iezīmes, kā piemēram, aizdevēji varētu saskarties ar situāciju, ka tomēr neatgūst investētos naudas līdzekļus, pie tam viņu līdzekļi (ar dažiem izņēmumiem) nav apdrošināti. Nereti savstarpējie aizdevumi un to finanšu sarežģītība prasa ieguldīt lielu darbu un veikt laika ieguldījumu, lai mazinātu aizdevēja riskus. Lai gan peļņa aizdevējiem iespējama augstāka nekā noguldot naudas līdzekļus bankā, nav skaidri zināms, vai tā būs lielāka par peļņu, ko gūtu, piemēram, investējot publiskā apgrozībā esošos finanšu līdzekļos. Tomēr neskatoties uz iespējamiem trūkumiem un riskiem, savstarpējie aizdevumi pasaulē kļūst arvien populārāki⁴⁷.

1.2.5. Privātie investori

Privātie investori jeb ‘‘biznesa eņģeļi’’ parasti ir turīgi un pieredzes bagāti biznesmeņi, kuri tiešā veidā investē daļu no sava kapitāla jaunos, augošos uzņēmumos. Investori ne tikai investē naudas līdzekļus, bet arī dalās ar biznesa vadības pieredzi, prasmēm un uzņēmēju kontaktiem un⁴⁸ būtībā peļņas gūšana nav vienīgā privātā investora motivācija, jo privātais investors ir personība, kas nekad neinvestēs projektā, kura vadītāji neizraisīs personīgu uzticību, simpātijas, nebūs izveidojusies emocionāla saikne un citi personiskie faktori⁴⁹, piemēram, novada vai pilsētas patriotisms, sieviešu – uzņēmēju solidaritāte u.tml. Inovācijas, jaunas tehnoloģijas un augstās tehnoloģijas ir privāto investoru biežākie ieguldījuma mērķi, bet tikai ar nosacījumu, ka tai varētu būt augstas un straujas perspektīvas kļūt par ienesīgas

⁴⁶ **Schneider B.** *Peer-to-peer Lending Breaks Down Financial Border*. Pieejams: <https://www.investopedia.com/articles/financial-theory/08/peer-to-peer-lending.asp> [skatīts 12.05.2018.]

⁴⁷ **Schneider B.** *Peer-to-peer Lending Breaks Down Financial Border*. Pieejams: <https://www.investopedia.com/articles/financial-theory/08/peer-to-peer-lending.asp> [skatīts 12.05.2018.]

⁴⁸ **Enterprise Europe Network.** *Alternatīvais finansējums*, pieejams: http://www.een.lv/wp-content/uploads/2017/02/alternativalais_finansejums_gala-1.pdf [skatīts 23.01.2018.]

⁴⁹ **Grišina J., Janvars M., Dubrovskis J., u.c.** *No idejas līdz panākumiem: Alternatīvie finansējuma avoti*, Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 192. lpp. – 39. lpp

uzņēmējdarbības pamatu, un izšķirošais faktors investēt vai neinvestēt ir sagaidāmā peļņa. Pasaulē līdz pat 80% sākuma finansējuma uzņēmējiem veido neformālais riska kapitāls, kas nāk no privātajiem investoriem, un tas ir ļoti nozīmīgs jaunu un augošu mazo un vidējo uzņēmumu finansēšanas avots riska kapitāla tirgū⁵⁰. Latvijā diemžēl trūkst apvienojošu biznesa eņģeļu tīkla, tāpēc piekļuve tiem ir diezgan ierobežota. Arī investēšanas pieredzes un vēlmes trūkuma dēļ, investīciju iespējas šobrīd ir ierobežotas. Nereti reģionālajos biznesa inkubatoros jaunie uzņēmumi nav pievilcīgi un prezentācijas kvalitāte ir zemāka par sagaidāmo. Aprēķinātā summa, par kādu tirgus nesedz pieprasījumu biznesa eņģeļu nozarē, ir ap 20 miljoniem eiro⁵¹. Mazākais peļņas procents, kas varētu interesēt privāto investoru, ir 20 % – 30 %, savukārt par sekmīgu uzskatāma 40 – 50% liela peļņa, citos avotos sagaidāmā peļņa minēta 30 – 100 %⁵² un tiek sagaidīts nelineārs projekta vērtības pieaugums nākotnē. Sākotnēji vērtības pieaugums sagaidāms minimāls, tomēr pēc 3 – 7 gadiem investors vēlētos sagaidīt ievērojamu kapitāla vērtības pieaugumu⁵³.

Veicot ieguldījumu, privātie investori izvērtē, pirmkārt, produktu un pakalpojumu – tā unikalitāti, problēmu, ko tas risinātu un spēju konkurēt ar citiem līdzīgiem produktiem vai pakalpojumiem. Otrkārt, tiek izvērtēts tirgus, tā lielums, izaugsmes potenciāls, konkurenti un potenciālie klienti. Nepietiekama tirgus izpēte un novērtējums ir viens no investoru atteikumu iemesliem. Treškārt, vadības un īpašnieku komanda ir viens no svarīgākajiem faktoriem, jo investoram jābūt pārliecinātam par komandas kompetenci, spēju īstenot ideju, kā arī ļoti būtiska ir saikne ar investoru, pieredze un projekta galvenā motivācija. Ceturtkārt, nozīmīgs faktors ir finansu ieguldījums un atdeve, jo pirms tikšanās ar investoru, jābūt pilnīgi skaidrs, cik liela summa ir nepieciešama, kā to ir plānots izlietot, sagaidāmā peļņa nākotnē un vai tas ir reāli īstenojams⁵⁴.

Privāto investoru veidi:

- 1) Jauns privātais investors (vēlas veikt pirmo ieguldījumu, bet vēl nav atradis piemērotu priekšlikumu);
- 2) Slēptais privātais investors (bagāta persona, kas ir veikusi privātos ieguldījumus, bet ne pēdējo 3 gadu laikā);

⁵⁰ **Grišina J., Janvars M., Dubrovskis J., u.c.** *No idejas līdz panākumiem: Alternatīvie finansējuma avoti*, Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 192. lpp. – 30 – 32. lpp

⁵¹ LR MK rīkojums Nr. 126, *Par finanšu sektora attīstības plānu 2017. - 2019. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/289590-par-finansu-sektora-attistibas-planu-2017-2019-gadam> [Skatīts 22.01.2018.]

⁵² *Privātie investori*. Pieejams: <http://www.naudabiznesam.lv/finansejums/nauda-biznesa-uzsaksanai/privatie-investori/> [skatīts 12.05.2018.]

⁵³ **Grišina J., Janvars M., Dubrovskis J., u.c.** *No idejas līdz panākumiem: Alternatīvie finansējuma avoti*, Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 192. lpp. – 43. lpp

⁵⁴ *Privātie investori*. Pieejams: <http://www.naudabiznesam.lv/finansejums/nauda-biznesa-uzsaksanai/privatie-investori/> [skatīts 12.05.2018.]

- 3) Privātais investors, kurš iegulda labklājības palielināšanas nolūkos (tikai un vienīgi kapitāla pieauguma dēļ);
- 4) Investors – pelnītājs (ne tik turīga persona, kas iegulda daļu līdzekļu uzņēmumā, lai radītu sev ienākumus un darbavietu);
- 5) Korporatīvais investors – kompānijas, kas regulāri veic lielus ieguldījumus, iegūstot uzņēmumu akciju kontrolpaketes;
- 6) Sērijveida projektu investors – privātais investors, kurš noslēdz 2 vai vairākus ieguldījuma līgumus uz gadu⁵⁵.

Galvenie privāto investoru sadarbības trūkumi ir tālāka projekta attīstības nefinansēšana un izstāšanās iespējamība, kā arī privāto investoru vēlme piedalīties lēmumu pieņemšanā un līdzdalība uzņēmuma īpašumtiesībās⁵⁶.

1.2.6. Nebanku kreditēšana

Mūsdienās finanšu tirgū būtiskas izmaiņas ievieš tieši alternatīvie finanšu pakalpojumu sniedzēji, konkurējot ar banku piedāvātiem kredītiem, tāpēc pārmaiņas īpaši ietekmē tieši banku biznesa modeli, jo alternatīvo pakalpojumu sniedzēji spēj piedāvāt gandrīz visu to pašu, ko piedāvā bankas. Lai bankas nezaudētu savas pozīcijas, alternatīvie finanšu pakalpojumu sniedzēji veicina bankām spēcīgu motivāciju turpināt attīstīties un spēt piedāvāt līdzvērtīgus produktus, tomēr banku un nebanku kredītdevējiem ir vairākas būtiskas atšķirības. Galvenās atšķirības starp banku un nebanku kredītdevējiem ir to piedāvātā pakalpojuma nosacījumi: summa, termiņš un aizņemšanās iemesls. Parasti banku aizdevums izraisa asociācijas, ka tas ir apjomīgs un ilgtermiņa aizdevums, bet nebanku kredīts ir mazāka apjoma un īsāka termiņa aizdevums. No tā izriet arī atšķirīgs kredītu mērķis, jo banku kredītiem tas ir skaidri definēts, savukārt nebanku kredīts ir kā papildus finansiālie līdzekļi izdevumiem vai neparedzētiem gadījumiem. Tas veido atšķirības arī pieteikuma un izskatīšanas procesa norisē, kas nebanku kredītņēmējam ir krietni vienkāršāks, ātrāks un ērtāks kā banku klientiem. Tomēr nebanku kredītdevēji ne vienmēr ir pilnīgi uzticami un ātrais veids, kā aizņemties naudu, iespējams, līdz galam neiepazīstoties ar līgumu nosacījumiem, nav uzskatāms par drošāko aizdevuma iegūšanas procesu⁵⁷.

Finanšu sektora galvenais izaicinājums ir straujā tehnoloģiju attīstība. No vienas puses, strauji pieaug alternatīvo finanšu pakalpojumu klāsts, piedāvājot agrāk nebijušus inovatīvus

⁵⁵ **Grišina J., Janvars M., Dubrovskis J., u.c.** *No idejas līdz panākumiem: Alternatīvie finansējuma avoti*, Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 192. lpp. – 52. lpp

⁵⁶ **Grišina J., Janvars M., Dubrovskis J., u.c.** *No idejas līdz panākumiem: Alternatīvie finansējuma avoti*, Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 192. lpp. – 53. lpp

⁵⁷ *Nebanku kreditori*. Pieejams: <https://www.skalas.lv/nebanku-kreditori> [skatīts 12.05.2018.]

finanšu pakalpojumus un radot efektīvu konkurenci. No otras puses, tehnoloģiju attīstība piedāvā arī inovatīvi digitālas infrastruktūras jau esošiem tradicionāliem finanšu tirgus dalībniekiem. Tas veicina konkurences palielināšanos, cenu veidošanās caurspīdīguma palielināšanos un pakalpojumu cenu samazināšanos. Galvenie finanšu sistēmas uzlabošanas parametri ir pakalpojumu sniegšanas ātruma palielināšana, izmaksu optimizācija un analītisko datu pārvaldība. Mūsdienu tendences arī nojauc starpvalstu robežas, jo klienti var izvēlēties arī citu valstu finanšu pakalpojumus, tādējādi tradicionāliem pakalpojumu sniedzējiem tiek radīts ne tikai konkurences spiediens valsts iekšienē, bet arī no citām valstīm⁵⁸.

⁵⁸ LR MK rīkojums Nr. 126, *Par finanšu sektora attīstības plānu 2017. - 2019. gadam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/289590-par-finansu-sektora-attistibas-planu-2017-2019-gadam> [Skatīts 22.01.2018.]

2. NEBANKU KREDITĒŠANAS NOZARES RAKSTUROJUMS NO 2013. LĪDZ 2017. GADAM LATVIJĀ

2.1. Nebanku kreditēšanas pakalpojumu vēsturiskā attīstība Latvijā

Nebanku kreditēšanas pakalpojumu pirmssākumi meklējami īstermiņa aizņēmumos, kas pieejami lombardos, kas ir kredītiestādes, kas izsniedz īstermiņa kredītus pret ķīlu (kustamo īpašumu, kura tirgus vērtība pārsniedz aizdevuma pamatsummu). No 2005. līdz 2008. gadam īstermiņa kredīti bija viegli pieejami GE Money pasta nodaļās, to noformēšanas ilgums bija apmēram vienu stundu. Tomēr ar skandināvu uzņēmuma "Ferratum" ienākšanu Latvijas tirgū ir uzskatāma nebanku kreditēšanas pakalpojuma ātro kredītu vēstures aizsākšanās 2007. gadā Latvijā. Ātrais kredīts ir aizdevumu veids, ko galvenokārt piedāvā nebanku sektora aizdevēji un to nokārtošanai nav nepieciešama ķīla vai galvojums⁵⁹.

Uzņēmuma "Ferratum" ienākšana Latvijā notika krīzes laikā, kad iedzīvotājiem īpaši bija nepieciešami papildus līdzekļi. Tā kā tā bija jauna niša, tad strauji izveidojās liels skaits jaunu kredītētāju, kuri izsniedza ātros kredītus, neizvērtējot klientu maksātspēju. Iemesls bija nesakārtota Latvijas likumdošana, jo nebija nekādu ierobežojumu, regulējumu vai vienotu noteikumu, un tas sabiedrībā izraisīja dažādas problēmas, jo nereti nebanku kredītu ņēmēji veica neapdomīgus lēmumus, kas noveda pie nepatīkamām situācijām⁶⁰.

2010. gadā dibināta "Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācija", lai apvienotu Latvijas finanšu pakalpojumu sniedzējus, kas darbojas ārpus banku sektora, jo informācijas tehnoloģiju risinājumu dēļ tie ir cilvēkiem daudz pieejamāki, ērtāki un ātrāki⁶¹. Asociācijas galvenie mērķi ir veicināt sabiedrības izpratni un izglītotību par alternatīviem finanšu pakalpojumiem, kā arī piedalīties un veicināt darbu pie atbilstoša normatīvā regulējuma izstrādes, veicināt nebanku finanšu pakalpojumu uzņēmējdarbības vides sakārtošanu un investīciju piesaisti, kā arī veicināt atbilstošu standartu ieviešanu, lai nodrošinātu kvalitatīvu un patērētāju tiesību aizsardzības standartiem atbilstošu pakalpojumu sniegšanu⁶². LAFPA pārstāv nebanku kredītiestādes (tiešsaistes patēriņa kredītu, hipotekāro kredītu, līzingu un kredītu pret kustamu ķīlu izsniedzējus), kā arī savstarpējo aizdevumu platformas, kas saved kopā investorus

⁵⁹ SMS kredīts Latvijā – Īsa vēsture, tagadējās tendences. Pieejams: <http://www.zuz.lv/sms-kredits-latvija-isa-vesture-tagadejas-tendences> [skatīts 10.03.2018.]

⁶⁰ Zemgales Ziņas. Ātrie kredīti internetā – kāda ir to vēsture? Pieejams: <http://www.zz.lv/reklamraksti/atric-krediti-interneta-kada-ir-to-vesture-231513> [skatīts 12.03.2018.]

⁶¹ LASPA Mērķi un uzdevumi. Pieejams: <HTTP://WWW.LAFPA.LV/LV/PAR-MUMS/33-2/> [skatīts 12.03.2018.]

⁶² Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācija. Pieejams: <https://company.lursoft.lv/latvijas-nebanku-kreditetaju-asociacija/40008155027> [skatīts 12.03.2018.]

un aizņēmējus⁶³. Pašreiz LAFTA ir 17 tiešsaistes patēriņa kredīta biedri, 2 hipotekāro nebanku kredītu biedri un viens līzings pakalpojumu biedrs⁶⁴.

LAFPA izstrādāja ‘‘Labās prakses’’ standartu – pamatprincipu apkopojumu, ko asociācijas biedri ir apņēmušies ievērot, lai veicinātu uzticamu, sociāli atbildīgu un uz ilgtermiņa sadarbību vērstu kreditēšanas praksi un nodrošinātu papildu aizsardzību un paredzamus sadarbības noteikumus klientiem. ‘‘Labās prakses’’ standarta noteikumi ir ietverti Klientu Hartā, kuras uzdevums ir informēt biedru klientus par to tiesībām un rīcību gadījumā, ja radušās problēmas atmaksāt aizdevumu⁶⁵.

Ātro kredītu popularitātei vēl joprojām ir augoša tendence un pēc LAFPA un pētījumu centra ‘‘SKDS’’ veiktā pētījuma secināts, ka 82% respondentu kredītnozari vērtē pozitīvi un līdz 2017. gadam kreditēšanas pakalpojumus Latvijā izmantojuši vairāk kā 190 000 iedzīvotāju⁶⁶.

Pēc aptaujas datiem, kas veikts 2017. gada sākumā preču un pakalpojumu cenu salīdzināšanas portāla ‘‘gudriem.lv’’ aptaujā, tika noskaidrots, ka galvenie Latvijas iedzīvotāju izvēles iemesli izdarīt aizņēmumu pie nebanku sektora aizdevējiem ir neparedzētu izdevumu segšana (25.1%), pārāk zemi ikmēneša ienākumi (11.6%), kad nepietiek līdzekļu līdz nākamai algas dienai, kā arī mājokļa remonts (8.9%)⁶⁷. No aptaujas datiem var secināt, ka Latvijas iedzīvotāji neveido uzkrājumus neparedzētiem gadījumiem, ja ātro kredītu popularitāte ir tik augsta un iedzīvotāji ir gatavi maksāt salīdzinoši augstus procentus, lai iegūtu nelielas naudas summas ārkārtas izdevumu segšanai.

2.2. Nebanku kreditēšanas sektora regulējums un nebanku kredītņēmēju uzraudzība

Tā kā nebanku kredītiestāžu pakalpojumi kļuva arvien pieprasītāki un arvien vairāk problēmas radīja nozares nesakārtotība, tad 2011. gada 21. jūlijā stājās spēkā Ministru kabineta noteikumi Nr. 245 ‘‘Noteikumi par speciālo atļauju (licenci) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai’’⁶⁸. Speciālo atļauju (licenci) kapitālsabiedrībai izsniedz PTAC. No 2011. gada 1. novembra kapitālsabiedrības bez speciālās atļaujas (licences) jaunus līgumus slēgt nedrīkst, tomēr esošo līgumu apkalpošanu drīkstēja turpināt. No 2013. gada valsts nodevas

⁶³ LASPA Mērķi un uzdevumi. Pieejams: [HTTP://WWW.LAFPA.LV/LV/PAR-MUMS/33-2/](http://www.lafpa.lv/lv/par-mums/33-2/) [skatīts 12.03.2018.]

⁶⁴ LASPA Biedri. Pieejams: <https://www.lafpa.lv/lv/par-mums/biedri/> [skatīts 12.03.2018.]

⁶⁵ LASPA Kvalitātes standarti. Pieejams: <http://www.lafpa.lv/lv/par-mums/pakalpojuma-kvalitates-standarti/> [skatīts 12.03.2018.]

⁶⁶ Zemgales Ziņas. Ātrie kredīti internetā – kāda ir to vēsture? <http://www.zz.lv/reklamraksti/atvie-kredit-interneta-kada-ir-to-vesture-231513> [skatīts 12.03.2018.]

⁶⁷ turpat

⁶⁸ LR MK noteikumi nr. 245 ‘‘Noteikumi par speciālo atļauju (licenci) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai’’ <https://likumi.lv/doc.php?id=228147> [skatīts 12.03.2018.]

apmērs par speciālās atļaujas (licences) izsniegšanu ir 71 140 eiro, savukārt ikgadējās valsts nodevas apmērs par kreditēšanas pakalpojumu sniedzēja darbības uzraudzību ir 14 225 eiro, kas stājas spēkā no 2016. gada⁶⁹. Savukārt no 2016. gada 1. janvāra ir izslēgta speciālās atļauja (licences) pārreģistrācijas kārtība un tās tiek izsniegtas uz nenoteiktu laiku, kas dod tiesības PTAC sniegt kapitālsabiedrībai norādījumus (pēc Noteikumu Nr.245 7. punkta)⁷⁰.

Licenci iespējams saņemt tikai kapitālsabiedrības bez nodokļu parādiem un aizliegumiem veikt komercdarbību finanšu pakalpojumu jomā. Komersanta apmaksātajam pamatkapitālam jābūt vismaz 425 000 eiro ar legālu izcelsmi. Protams jābūt izstrādātai arī kārtībai par patērētāja kreditēšanas pakalpojumu sniegšanu (kredītu piešķiršanu un uzraudzību), patērētāja spējas atmaksāt kredītu izvērtēšanai un patērētāju sūdzību izskatīšanai⁷¹.

No 2011. gada veikti arī citi būtiski grozījumi, piemēram, no 1.janvāra jebkuram kredīta devējam tika uzlikts par pienākumu izvērtēt patērētāja spēju atmaksāt kredītu pirms kreditēšanas līguma noslēgšanas, lai samazinātu to patērētāju skaitu, kas nespēj izpildīt savas kredītsaistības. Tika ieviestas arī patērētāja tiesības atteikties no kreditēšanas līguma 14 dienu laikā bez atsevišķā pamatojuma sniegšanas un nemaksājot līgumsodu vai zaudējuma atlīdzību⁷².

Eiropas Komisija arī iesaistījās nebanku sektora darbībā un 2012. gadā pārskatīja visu kredītdevēju mājaslapas ar mērķi novērst maldinošas informācijas pieejamību esošiem un topošajiem klientiem. Tas veicināja kredītiestāžu darbību pēc vienotiem ētikas kodeksiem⁷³.

Lai vēl vairāk uzlabotu patērētāju kreditēšanu, 2016. gada 25. oktobrī tika pieņemti jauni Ministru kabineta noteikumi Nr. 691 ‘‘Noteikumi par patērētāju kreditēšanu’’. Tika precizēti ierobežojumi kreditēšanas pakalpojumu reklāmām, lai nemaldinātu potenciālos klientus, un gada procentu likme būtu atspoguļota tikpat vienkārši uztveramā veidā kā jebkura procentu likme vai cita līdzvērtīga skaitliskā informācija par kredīta izmaksām. Noteikumu grozījumi paredzēja arī precizētas prasības hipotekāro kredītu pirmstermiņa atmaksai, ja notiek aizdevuma pārkreditācija pie cita kredītdevēja, lai no patērētāja tiktu atprasīta tikai pamatota un samērīga kompensācija par tiešajiem izdevumiem saistībā ar pārkreditāciju⁷⁴.

⁶⁹ LR MK noteikumi nr. 245 ‘‘Noteikumi par speciālo atļauju (licenci) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai’’ <https://likumi.lv/doc.php?id=228147> [skatīts 12.03.2018.]

⁷⁰ *Patērētāju tiesību aizsardzības centrs. Būtiskie grozījumi un prasības kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai.* Pieejams: <http://www.ptac.gov.lv/ru/node/1847> [skatīts 10.04.2018.]

⁷¹ *Patērētāju tiesību aizsardzības centrs. Par iesniegumu licences saņemšanai.* Pieejams: <http://www.ptac.gov.lv/lv/content/par-iesniegumu-licences-sa-em-anai-0> [skatīts 12.04.2018.]

⁷² *Patērētāju tiesību aizsardzības centrs. Būtiskie grozījumi un prasības kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai.* Pieejams: <http://www.ptac.gov.lv/ru/node/1847> [skatīts 10.04.2018.]

⁷³ *Zemgales Ziņas. Ātrie kredīti internetā – kāda ir to vēsture?* <http://www.zz.lv/reklamraksti/atric-kredit-interneta-kada-ir-to-vesture-231513> [skatīts 03.03.2018.]

⁷⁴ *Patērētāju tiesību aizsardzības centrs. Būtiskie grozījumi un prasības kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai.* Pieejams: <http://www.ptac.gov.lv/ru/node/1847> [skatīts 10.04.2018.]

Valsts tautsaimniecībā ir būtiski veidot un izmantot kredītu reģistru. Latvijā banku, apdrošinātāju un citu dalībnieku sniegtie dati par aizņēmumiem, galvojumiem un to vēsturi ir izveidots Latvijas Bankā. Kredītu reģistra izmantošana veicina ne tikai finanšu jomas stabilitāti, bet arī drošību, jo tas ir veids, kā gan bankām, gan aizņēmējiem izsvērt un pārvaldīt riskus, veicinot augstāku kredītu kvalitāti, kā arī novērtēt izsniegto kredītu ietekmi uz visas valsts finanšu sistēmas stabilitāti. Kredītu reģistra dati arī norāda uz tautsaimniecības stāvokli, jo, apkopojot informāciju par to, cik izsniegti komerc kredīti, industriālie vai hipotekāro kredītu, iespējams noteikt un prognozēt banku kredītu plūsmas virzienu – vai nu uzņēmējdarbības virzienā vai mājokļu virzienā⁷⁵. Nozīmīgi ir tas, ka informācija par kredītņēmējiem datu bāzē saglabājas ilgu laika posmu, kā piemēram, informācija par maksājumu kavējumiem un to novēršanu saglabājas vēl 5 gadus pēc kavējumu novēršanas, savukārt informācija par atmaksātu kredītu Kredītu reģistrā glabājas vēl 15 gadus pēc kredīta atmaksas⁷⁶. Latvijas Bankas Kredītu reģistrs dibināts 2008. gadā un kopš 2012. gada tā darbību regulē kredītu reģistra likums. Reģistrā tiek iekļauti parādnieki ar parādu summu virs 140 eiro⁷⁷.

Latvijā uzņēmumiem, kuri izsniedz ātros kredītus, nav piekļuve Latvijas Bankas uzturētajam Kredītu reģistram, jo ātro kredītu galvenā priekšrocība ir izsniegšanas ātrums (apmēram 15 minūtes) un tas nozīmē, ka kompānijām jābūt spējīgām gan saņemt, gan apstrādāt datus par aizņēmējiem ļoti īsā laika posmā, lai novērtētu potenciālā aizņēmēja kredītspēju. Pašreizējā LB Kredītu reģistra ātrums nespēj nodrošināt ziņu saņemšanu tik ātrā laikā. Tas ir iemesls iecerei izveidot nebanku kredītu devēju pagaidu kredītu reģistru, lai tomēr būtu iespēja objektīvi izvērtēt klientu maksātspēju⁷⁸.

Būtībā jebkuram ir pieejamas kredītvēstures datubāzes, kas glabā informāciju par personu kredītvēsturi un ievēroto vai neievēroto maksāšanas pašdisciplīnu. Datubāzes izmanto gan banku, gan nebanku kredītētāji, kā arī privātpersonas, lai noskaidrotu informāciju par savu kredītvēsturi. Nebanku sektora dalībnieki veido savas datubāzes, kur tiek apkopota informācija par klientiem un parādniekiem. LNKA biedriem ir vienota datubāze, kur apkopoti parādnieki, ar mērķi ātri izvērtēt potenciālos klientus un izvairītos no potenciāliem zaudējumiem⁷⁹.

Nebanku kredītu datus apkopo arī privāti reģistri, piemēram Latvijā par kredītu kavētājiem ziņas ievāc "Credit Info" gan par fizisko personu, gan uzņēmumu parādiem.

⁷⁵ *Kredītu reģistra devums tautsaimniecībā*. Pieejams: <https://www.bank.lv/temas/kreditu-registrs/9685-kreditu-registra-devums-tautsaimniecibai> [skatīts: 20.04.2018.]

⁷⁶ *Kas jāzina par kredītu reģistru: infografiks*. Pieejams: <https://www.bank.lv/temas/kreditu-registrs/520-kreditu-registrs/9695-kas-jazina-par-kreditu-registru-infografiks> [skatīts 20.04.2018.]

⁷⁷ *Vilkājs A. Kredītvēstures datubāzes*. Pieejams: <http://primefinance.lv/kreditvestures-datubazes/> [skatīts 20.04.2018.]

⁷⁸ *Nebanku kredītu devējiem būs savs reģistrs*. Pieejams: <https://atrikrediti.lv/nebanku-kreditu-devejiem-bus-savs-kreditu-registrs/> [skatīts 20.04.2018.]

⁷⁹ *Vilkājs A.. Kredītvēstures datubāzes*. Pieejams: <http://primefinance.lv/kreditvestures-datubazes/> [12.02.2018.]

Interesanti, ka uzņēmums apkopo informāciju ne tikai par kredītuņēmējiem – parādniekiem, bet arī informācija par kavējumiem, kas veikti komunālo maksājumu vai mobilo sakaru apmaksai⁸⁰. Kreditoru interešu aizstāvību veicina arī parādpiedziņas uzņēmumi, no kuriem lielākais un stabilākais Latvijā ir “CreditReform”, kura apkopotā informācija par parādniekiem un parādu piedziņas procesa stāvokli ir brīvi pieejami banku sektora dalībniekiem, bet nebanku sektora dalībniekiem pieeja ir pēc savstarpējas vienošanās ar uzņēmumu⁸¹. Būtiski būtu iekļaut datus ne tikai par kredītuņēmējiem un parādniekiem, bet arī par godprātīgām personām, kas veic visus ikmēneša maksājumus bez kavējumiem, lai veidotu arī pozitīvo statistiku, kam piedāvāt izdevīgākus nosacījumus. Galvenā motivācija nebanku kredītu sniedzēju klientu apvienošanai vienā kopīgā datubāzē ir visas patēriņa kreditētāju tirgus stabilitātes noturēšana.

2.3. Licencēto nebanku kredītdevēju piedāvātie aizdevuma veidi Latvijā

Termina “kredīts” izcelsme ir no latīņu valodas vārda “credare” ar nozīmi “ticēt”, “uzticēties”, jo kredīta būtība ir, ka kredīta devējs atvēl noteiktas naudas summas lietošanas tiesības, savukārt kredītaņēmējs uzņemas saistības atmaksāt noteiktā laikā aizņemto naudas summu un kā kompensācija par darījumu ir noteikti procenti. No tā izriet kredīta definīcija - ir brīvo naudas līdzekļu kustība, ko bankas vai uzņēmumi piešķir kredītaņēmējam uz noteiktu laiku par noteiktu atlīdzību⁸².

Kredīta attiecības veidojas no 3 elementiem:

- 1) kreditors jeb kredīta vērtības īpašnieks, kas piešķir kredītu un saņem no tā ienākumus;
- 2) naudas aizņēmējs jeb kredīta vērtības pagaidu īpašnieks, kas saņem kredītu un kuram ir pienākums to atmaksāt kopā ar procentiem par kredīta izmantošanu;
- 3) kredīta kapitāla vērtība jeb aizņēmējam piešķirtā nauda, kurai rodas papildus patēriņa vērtība, iestājoties kredīta attiecībām⁸³.

Būtiskākā kredīta funkcija ir pārdales funkcija, kas nozīmē kapitāla pārdales nodrošināšanu tautsaimniecībā, novirzot to no vienas nozares uz citu un no vieniem īpašniekiem uz citiem, kas savukārt nodrošina ražošanas paplašināšanu ārpus kapitāla ietvariem, ekonomisko attīstību un līdzekļu koncentrāciju izdevīgākos un perspektīvākos virzienos. Kredīts arī regulē kopējo naudas apriti tautsaimniecībā un ekonomiskajos procesos. Pie kredīta

⁸⁰Privāts parādnieku reģistrs sāk apkopot ziņas arī par nebanku kredītiem. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/pasaule/krievija/privats-paradnieku-registrs-sak-apkopot-zinas-ari-par-nebanku-kreditiem-714648> [skatīts 22.03.2018.]

⁸¹ *Vilkājs A. Kredītvēstures datubāzes.* Pieejams: <http://primefinance.lv/kreditvestures-datubazes/> [12.02.2018.]

⁸² **Kutuzova O.** *Finanses un kredīts.* Rīga, Biznesa augstskola “Turība”, 2012. 224 lpp. – 63. lpp

⁸³ **Kutuzova O.** *Finanses un kredīts.* Rīga, Biznesa augstskola “Turība”, 2012. 224 lpp. – 63. lpp

funkcijām pieskaitāmas arī kontroles, emisijas, apgrozības izmaksu ekonomijas un valsts ekonomikas regulēšanas funkcijas⁸⁴.

Kredītiestāde ir uzņēmēj sabiedrība, kas dibināta, lai pieņemtu noguldījumus un citus atmaksājamus līdzekļus un savā vārdā izsniegtu kredītus un tās iedalās trīs grupās: Centrālā banka, komercbankas un nebanku kredīta institūcijas⁸⁵. Nebanku kredīta institūcijas līdzīgi kā bankas piedāvā dažādus kredītu veidus: distances, patēriņa, hipotekārais, auto kredīts un līzings.

Kredītportfelim jebkurā sektorā mērķis ir gūt ienākumus kredītiestādei. Tiek izšķirti ienākumus nesoši kredīti un ienākumus nenesoši kredīti. Banku un nebanku galvenā atšķirība ir risks, kādu uzņemas kredītiestāde, izsniedzot kredītu. Attiecīgi nebankas, veicot augstāku risku pret augstāku atlīdzību, nosaka augstākas procentu likmes.

Distances kredīts.

Distances kredīts jeb ātrais kredīts, jeb SMS vai online kredīts ir īstermiņa aizdevuma veids, kura saņemšanai iespējams pieteikties attālināti – interneta tiešsaistē un kas atmaksājams vienā maksājumā⁸⁶.

Latvijā tas ir viens no populārākajiem īstermiņa aizdevuma veidiem un to visbiežāk izmanto, lai segtu īstermiņa finanšu trūkumu. Kredītdevējs ar kredītņēmēju noslēdz līgumu par katru aizņemšanās reizi un kredīts tiek izsniegts parasti ar termiņu no 7 – 30 dienām. Līguma neizpildes gadījumā, klientam papildus jāmaksā noilguma nauda un savukārt šī neizpildes gadījumā, kredītdevējam ir tiesības vērsties pie parādu piedzinēju firmām. Samaksājot noteiktu summu, kredīta termiņu var gan pagarināt, gan papildināt⁸⁷.

Ātrā kredīta pozitīvās iezīmes, salīdzinot ar banku kredītiem:

- 1) ātrākais veids kā legāli iegūt naudu (pat 15 min. laikā);
- 2) ērta pieteikšanās un nokārtojašana (izmantojot interneta starpniecību, bez ķīlas un dokumentiem);
- 3) kredīta apjoms ir 1 – 1000 EUR
- 4) pirmajam kredītam nepiemēro procentu likmi vai arī tiek piedāvāti dažādi bonusi
- 5) tiks ņemti vērā tikai pašas personas norādītie dati par ienākumiem un pārbaudīta kredītvēsture, bet būtībā netiek izvērtēta klienta maksātspēja, attiecīgi pat iedzīvotājs bez ienākumiem var iegūt kredītu⁸⁸.

⁸⁴ **Kutuzova O.** *Finanses un kredīts*. Rīga, Biznesa augstskola "Turība", 2012. 224 lpp. – 63. – 64. lpp

⁸⁵ **Kutuzova O.** *Finanses un kredīts*. Rīga, Biznesa augstskola "Turība", 2012. 224 lpp. – 80. lpp

⁸⁶ **Ansonsa E., Austers I., Bērziņš G., Priede J.** *Distances jeb ātro kredītu izmantošana Latvijā*. Pieejams: http://www.parads.lv/Uploads/2018/02/12/distances_jeb_atro_kreditu_izmantosana_latvija.pdf 2.lpp [skatīts 05.05.2018.]

⁸⁷ *Kas ir ātrais kredīts*. Pieejams: <http://www.zuz.lv/kas-ir-atrais-kredits> [skatīts 20.04.2018.]

⁸⁸ turpat

Tomēr jāņem vērā, ka ātrais kredīts ir tikpat nopietnas kredītsaistības kā aizdevums no bankas un par savlaicīgu nenorēķināšanos, tiks aprēķināti soda procenti, kā arī neatmaksātā summa var sabojāt kredītvēsturi, kura var ietekmēt iespējas aizņemties naudu nākotnē⁸⁹.

Patēriņa kredīts.

Patēriņa kredīts ir viens no banku un nebanku piedāvātiem privātpersonu kreditēšanas veidiem, kas visbiežāk tiek ņemts steidzamu vai neparedzētu naudas līdzekļu iegūšanai, kā arī preču vai pakalpojumu iegādes nolūkam. Aizdevuma mērķi nav jānorāda aizdevējam un liela priekšrocība ir tā, ka nav nepieciešams nodrošinājums (ķīla vai galvojums). Arī noformēšanai nav nepieciešama liela dokumentācija – no kredītņēmēja puses – tikai pase un ienākumus apliecinājoši dokumenti⁹⁰.

Nebanku kredītdevēji, kuri pašlaik izsniedz patēriņa kredītus, ir ‘‘BIGBANK’’, ‘‘Vivus.lv’’, ‘‘Credit24’’ un ‘‘OpenCredit’’. Raksturīgākās iezīmes ir:

- 1) aizdevuma apmērs no 50 līdz 10 000 EUR;
- 2) aizdevuma atmaksas termiņš no 14 līdz 60 mēnešiem;
- 3) aizdevuma procentu likmes no 0,06% līdz 713%, kas visu aizdevuma atmaksas laiku paliek nemainīga;
- 4) aizdevuma iegūšana klātienē vai internetā⁹¹.

Hipotekārais kredīts.

Hipotekārais kredīts ir ilgtermiņa aizdevums pret ķīlu un nodrošinājums parasti ir Zemesgrāmatā reģistrēts nekustamais īpašums Latvijā⁹². Šis aizdevums visbiežāk tiek izmantots lieliem pirkumiem, mājokļa iegādei vai būvniecībai, vai remontam. Hipotekāro kredītu izsniedz gan banku, gan nebanku sektora kredītētāji. Atšķirība ir procentu likmēs (bankām zemāki procentu maksājumi) un noformēšanas kārtībā (nebanku kreditori piedāvā vienkāršāk iegūstamu aizdevumu). Tas veicina praksi, ka nereti privātpersonas, kurām bankas dažādu iemeslu dēļ ir atteikušas aizdevumu, izmanto iespēju saņemt aizdevumu nebanku sektorā⁹³.

Atmaksas termiņš parasti ir 15 – 40 gadi un pirmā iemaksa ir no 10 % līdz 30 % no īpašuma vērtības. Aizdevuma maksimālā summa svārstās no 50 % līdz 90 % no īpašuma vērtības.

⁸⁹ *Kredīts neparedzētiem gadījumiem*. Pieejams: <http://www.jl.lv/tag/kas-ir-atrais-kredits/> [skatīts: 20.04.2018.]

⁹⁰ *Patēriņa kredīts*. Pieejams: <https://compeuro.lv/paterina-kredits/> [skatīts: 05.05.2018.]

⁹¹ turpat

⁹² **Kutuzova O.** *Finanses un kredīts*. Rīga, Biznesa augstskola ‘‘Turība’’, 2012. 224 lpp. – 70. lpp

⁹³ *Hipotekārais kredīts*. Pieejams: <https://compeuro.lv/hipotekarais-kredits/> [skatīts 05.05.2018.]

Ja aizņēmējam ir nopietns iemesls, iespējams nokārtot hipotekārā kredīta "brīvdienas", kuru laikā tiek veikti tikai procentu maksājumi⁹⁴.

Hipotekārā kredīta sniedzēji nebanku sektorā ir "West Kredit", "Mintos" un "BIGBANK"⁹⁵.

Lai saņemtu hipotekāro kredītu, pirmkārt, nozīmīga ir personas maksātspēja (oficiāli, stabili, regulāri ienākumi, kuru apmērs būtu pietiekams, lai ikmēneša maksājums kredītiestādei nepārsniegtu 40% no personas ikmēneša ienākumiem. Būtiska ir arī atbilstoša personas kredītvēsture, bez kavētiem maksājumiem vai nenomaksātām kredītsaistībām. Pirms kredīta piešķiršanas tiek izskatīts arī personas mērķis, kā arī aizdevuma nodrošinājums, izvērtējot nekustamā īpašuma kvalitāti un likviditāti, tomēr salīdzinoši nebanku sektorā prasības ir zemākas kā banku sektorā⁹⁶.

Auto kredīts.

Auto kredīts ir ilgtermiņa aizdevuma veids, ko izsniedz tikai nebanku sektora kreditētāji un kurš tiek nodrošināts ar auto ķīlu. Parasti atmaksas termiņš ir 6 gadi un aizdevuma mērķis netiek prasīts. Auto ķīla ir garantija debitora iespējai neizpildīt kredītsaistības un tāpēc tas ir izdevīgi kredītdevējam, jo ļauj justies finansiāli droši, jo noteikumi paredz, ka tas ir tiesīgs iegūt savā īpašumā auto. Priekšrocība kredīta ņēmējam ir finanšu līdzekļu iegūšanas iespēja līdz 90 % no auto vērtības, tajā pašā laikā debitors ir tiesīgs turpināt braukt ar auto, pie tam, maksājot mazākus procentu maksājumus, salīdzinot ar citiem aizdevuma veidiem. Jo augstāka auto vērtība, jo lielāku aizdevuma summu iespējams iegūt (3 500 – 20 000 eiro). Auto kredīta izskatīšana un piešķiršana notiek ātri – 1 dienas laikā un to iespējams pieteikt gan klātienē, gan ar interneta starpniecību. Tā kā kredīts nodrošināts ar auto ķīlu, potenciālajam klientam nav nepieciešamības pēc izcilas kredītvēstures. Auto kredītu izsniedz Latvijas rezidentiem jau no 18 gadu vecuma, pie nosacījuma, ka persona ir ieķīlājamā auto īpašnieks. Auto savukārt nedrīkst būt vecāks par 20 gadiem, ir jābūt izietai tehniskajai apskatei, OCTA apdrošināšanai un tas nedrīkst būt iesaistīts citās kredītsaistībās⁹⁷.

Auto kredītu izsniedzēji Latvijā ir nebanku sektora dalīdnieki: "Mogo.lv", "Viva Credit", "Auto SOS Credit"⁹⁸.

Līzings.

Līzings ir finansējuma veids, kas izpaužas kā savstarpēja vienošanās uz līguma pamata starp līzings devēju un ņēmēju. Līzings ņēmējs iegūst precī lietošanā, regulāri veicot

⁹⁴ turpat

⁹⁵ turpat

⁹⁶ *Hipotekārais kredīts*. Pieejams: <https://compeuro.lv/hipotekarais-kredits/> [skatīts 05.05.2018.]

⁹⁷ *Auto kredīts*. Pieejams: <https://compeuro.lv/auto-kredits/> [skatīts: 05.05.2018.]

⁹⁸ turpat

maksājumus noteiktu laika posmu. Atšķirība starp līzingu un kredītu ir tā, ka kredīts ir finansējums, kas dod iespēju iegādāties preci, savukārt līzings ņemējs iegūst preci lietošanā, bet nekļūst par tās īpašnieku, kamēr nav nomaksājis preces vērtību un procentus (sava veida preces nomāšana), jo līzings objekta īpašnieks ir līzings devējs. Galvenie līzings veidi:

- 1) Finanšu līzings – līzings ņemējs veic regulārus maksājumus un sedzot visu maksājuma summu, līzings ņemējs kļūst par līzings objekta īpašnieku. Iespējams arī atgriezeniskais līzings – pretējs process, kad fiziskai personai ir iespēja pārdot savā īpašumā esošu preci bankai vai līzings kompānijai, saņemot attiecīgu naudas summu.
- 2) Operatīvais līzings jeb noma – līzings objekts tiek nodots lietošanā, tomēr termiņa beigās līzings devējs nekļūst par preces īpašnieku, bet līzings devējam ir vairākas izvēles iespējas – pagarināt līgumu un turpināt nomāt, izmantot izpiršanas tiesības, kad tiek veikti regulāri maksājumi par atlikušo summu un, samaksājot visu summu, līzings ņemējs kļūst par preces īpašnieku. Iespēja ir atdot savas izpirkuma tiesības trešajai personai un visbeidzot, vienmēr ir iespējams atdot līzings preci atpakaļ līzings devējam.
- 3) Pilna servisa līzings – līzings devējs iekļauj papildus pakalpojumus, kas klientam sagādā ērtības, jo nav jāveic dažādas procedūras, kā piemēram, auto reģistrēšana, apdrošināšana utml., tomēr tas palielina līzings kopējās summas lielumu⁹⁹.

Nebanku sektorā īpaši populārs ir papildus pakalpojums - atgriezeniskais līzings. Viena no populārākajām atgriezeniskā līzings kompānijām Latvijā ir AS "Mogo", kur privātpersonas no 18 gadu vecuma, uzņēmumi un personas ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju Latvijā var iegūt aizdevumu no 500 – 10 000 eiro ar termiņu līdz 72 mēnešiem un bezmaksas aizdevuma pirmstermiņa atmaksu. AS "Mogo" pakalpojumu piedāvā gan pret īpašumā esošu auto, motociklu vai spectehniku un aizdevuma apjoms solīts līdz pat 85 % no to vērtības. Klientam ir jāpārreģistrē īpašumtiesības uz AS "Mogo", bet kā turētājs automašīnu, motociklu vai spectehniku drīkst turpināt lietot savām vajadzībām un pēc kredīta atmaksas līgumā norādītā perioda beigās tā tiek pārreģistrēta atpakaļ personas īpašumā¹⁰⁰.

Kredīts pret kustamas lietas ķīlu jeb lombarda aizdevumi.

Lombards ir patēriņa kredīts pret patēriņa preču ķīlu. Tas ir viens no veidiem, kā ļoti ātri iegūt skaidru naudu, ieķīlājot kādu vērtīgu priekšmetu, piemēram, rotaslietas, kažokādas. Negatīvais aspekts ir augsta kredītu procentu likme un salīdzinoši zems ķīlas novērtējums, kā

⁹⁹ Līzings. Kas tas ir? Pieejams: <https://credpro.lv/lizings-kas-tas-ir/> [skatīts 05.05.2018.]

¹⁰⁰ Aizdevums pret auto. Pieejams: <https://www.mogo.lv/lv/aizdevums-pret-auto> [skatīts 05.05.2018.]

arī apšaubāma objektivitāte, jo ķīlu parasti novērtē viens cilvēks, nevis vērtētāju komisija. Neizpirktās ķīlas pēc noslēgtā līguma termiņa, lombards mēģina pārdot¹⁰¹.

2.4. Nebanku aizdevēju sektora finanšu rādītāju analīze Latvijā no 2013. līdz 2017. gadam

Gan Latvijā, gan pasaulē pēdējo gadu laikā kā viena no alternatīvām banku piedāvājumiem kredītiem ir nebanku aizdevumi. Tie ietver gan tiešsaistes, gan klātienē piešķirtus patēriņa kredītus, gan hipotekāros kredītus, kredītlīnijas, auto kredītus, skaidras naudas aizdevumus, aizdevumus pret kustamu ķīlu un aizdevumus uzņēmumiem. Nebanku aizdevēji nav reģistrēti kā komercbankas, bet tiem ir jābūt licencētiem un reģistrētiem LNKA. Nebanku izstrādātie aizdevuma pieteikšanas un saņemšanas noteikumi ir vienkārši un saprotami, veicinot ātrāku aizņemšanās procesu kā banku kredītiem, tomēr procentu likmes vairākumā gadījumu ir augstākas¹⁰².

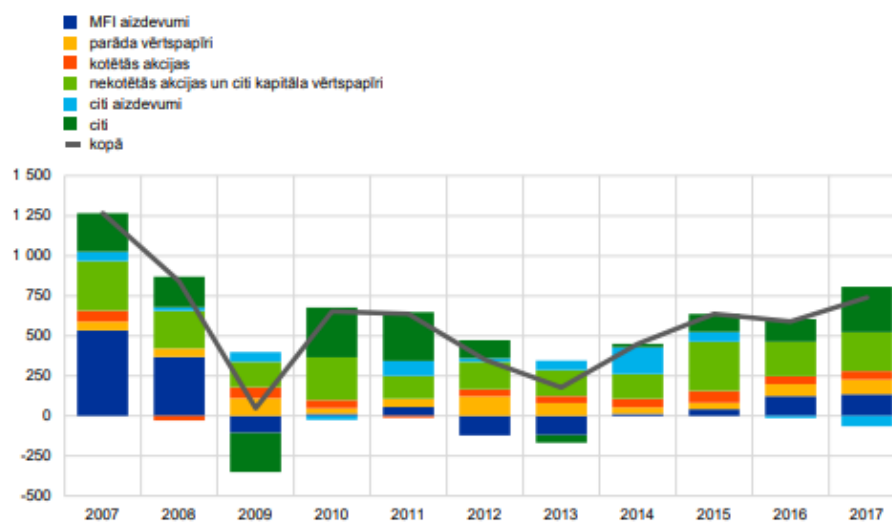
Lai objektīvāk novērtētu situāciju Latvijā, būtiski ir analizēt to arī eirozonas (Eiropas Savienības dalībvalstis, kas savu valūtu aizstājušas ar euro valūtu) kontekstā. Pēc Eiropas Centrālās bankas 2017. gada pārskata datiem secināts, ka nebanku finansējuma avotu nozīme ir būtiski pieaugusi kopš krīzes sākuma. Nebanku finansējuma īpatsvara pieaugums kopējā eirozonas NFS finansējumā atspoguļo gan cikliskos, gan strukturālos faktorus¹⁰³. Eirozonas nefinanšu privātais sektors izdevumu finansēšanā lielākoties izmanto banku pakalpojumus. Tomēr ir nozīmīgi izprast finansēšanas struktūru un plūsmas, lai nodrošinātu spēju pretoties ekonomikas šokiem un monetārās politikas transmisiju uz reālo tautsaimniecību¹⁰⁴.

¹⁰¹ **Kutuzova O.** *Finanses un kredīts*. Rīga, Biznesa augstskola "Turība", 2012. 224 lpp. – 69. lpp

¹⁰² *Latvijas Avīze*. Pieejams: <http://www.la.lv/nebanku-aizdevumi/> [skatīts 12.01.2018.]

¹⁰³ *Eiropas Centrālā banka. Gada pārskats 2017.* 225 lpp. – 32. lpp. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/ecb_izdevumi/ecb_ar2017_lv.pdf [skatīts 10.05.2018.]

¹⁰⁴ *Eiropas Centrālā banka. Gada pārskats 2017.* 225 lpp. – 35. lpp. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/ecb_izdevumi/ecb_ar2017_lv.pdf [skatīts 10.05.2018.]

2.1. att. Eirozonas nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma neto plūsmas no 2007. līdz 2017. gadam, mljrd. EUR¹⁰⁵

Kā 2.1. attēlā vērojams, 2007. un 2008. gadā jauna ārējā finansējuma nodrošināšanai uzņēmumi izmantoja banku sniegtos aizdevumus un tie (apzīmēts MFI aizdevumi) ir ievērojami samazinājušies un īpašs kritums notika tieši 2009. gadā. No 2015. gada vērojams atkal banku aizdevumu pieaugums un atjaunošanās, tomēr iepriekšējo pirmskrīzes līmeni tas nav sasniedzis. Lielākais banku aizdevumu samazinājums eirozonā ir recesijas un valstu parāda krīzes kulminācijas laikā, kad finanšu plūsma no bankām un uzņēmumiem samazinājās, jo ekonomiskās aktivitātes samazināšanās laikā samazinājās gan pieprasījums, gan piedāvājums. Tajā laikā tika noteikti stingrāki kredītu izsniegšanas nosacījumi un kopumā var secināt, ka kopš finanšu krīzes sākuma nebanku finansējuma avotu nozīme ir pieaugusi eirozonā¹⁰⁶. Attēlā norādītā pozīcija “citi aizdevumi” ietver nebanku (citu finanšu iestāžu, apdrošināšanas sabiedrību un pensiju fondu) izsniegtos aizdevumus un pārējo pasaules valstu izsniegtos aizdevumus. Savukārt pozīcija “citi” ietver uzņēmumu savstarpējo aizdevumus un tirdzniecības kredītus – kopsummas un attēlā iekļauto izdevumu starpību.

¹⁰⁵ Eiropas Centrālā banka. Gada pārskats 2017. 225 lpp. – 32. lpp. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/ecb_izdevumi/ecb_ar2017_lv.pdf 10.05.2018.] [skatīts

¹⁰⁶ Eiropas Centrālā banka. Gada pārskats 2017. 225 lpp. – 37. lpp. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/ecb_izdevumi/ecb_ar2017_lv.pdf 10.05.2018.] [skatīts

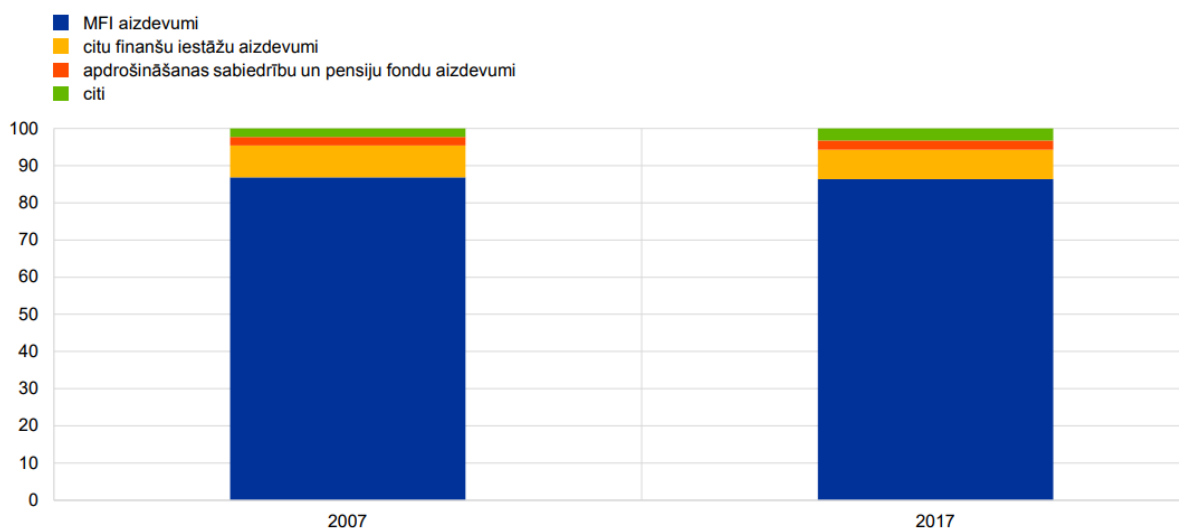
	2007		2017		Pārmaiņas no 2007. gada līdz 2017. gadam	
	Kopā	Neietverot sektoru iekšējo finansējumu	Kopā	Neietverot sektoru iekšējo finansējumu	Kopā	Neietverot sektoru iekšējo finansējumu
MFI aizdevumi	16.5	19.9	12.4	14.9	-4.1	-5.0
Emitētie parāda vērtspapīri	2.5	3.0	4.1	5.0	1.6	1.9
Emitētās kotētās akcijas	19.7	23.7	17.9	21.6	-1.8	-2.1
Ne-MFI aizdevumi	2.5	3.1	4.6	5.5	2.0	2.4
Pārējās pasaules aizdevumi	3.9	4.7	4.4	5.2	0.4	0.5
Nekotētās akcijas un citi emitētie kapitāla vērtspapīri	35.6	42.8	37.5	45.2	1.9	2.4
Sektoru iekšējais finansējums	16.9	-	17.0	-	0.1	-
Citi	2.3	2.7	2.2	2.6	-0.1	-0.1
Kopā	100.0	100.0	100.0	100.0	0.0	0.0
Papildpostenis: kopējā parāda finansējuma daļas						
MFI aizdevumi	37.0	59.5	27.7	44.9	-9.2	-14.6
Emitētie parāda vērtspapīri	5.6	9.1	9.3	15.0	3.6	5.9
Ne-MFI aizdevumi	5.7	9.2	10.2	16.5	4.5	7.4
Pārējās pasaules aizdevumi	8.8	14.1	9.8	15.8	1.0	1.7
Sektoru iekšējais finansējums	37.8	-	38.2	-	0.4	-
Citi	5.1	8.2	4.8	7.8	-0.3	-0.4
Kopā	100.0	100.0	100.0	100.0	0.0	0.0

2.2. att. Eirozonas nefinanšu sabiedrību bilances struktūra 2007. un 2017. gadā¹⁰⁷

Pēc 2.2. attēla var secināt, ka banku jeb MFI aizdevumu īpatsvars eirozonas NFS ārējā finansējuma kopējā atlikumā ir samazinājies laika posmā no 2007. līdz 2017. gadam, tas ir, par 4.1 procentu punktu mazāk. Savukārt banku aizdevumu īpatsvars NFS parāda finansējumā 2017. gadā bija par 9.2 procentu punktiem mazāks, salīdzinot ar 2007. gadu. Galvenais iemesls banku finansējuma sarukumam bija lielo uzņēmumu finansējuma struktūras dinamika. Turpretī mazie un vidējie uzņēmumi pārsvarā tiek finansēti ar banku aizdevumu starpniecību. Nebanku NFS ārējā finansējuma īpatsvars 2017. gadā palielinājies par 2 %, savukārt vērtējot kopējā parāda finansējuma daļas, vērojams palielinājums par 4,5 procentu punktiem¹⁰⁸.

¹⁰⁷ Eiropas Centrālā banka. Gada pārskats 2017. 225 lpp. – 36. lpp. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/ecb_izdevumi/ecb_ar2017_lv.pdf 10.05.2018.]

¹⁰⁸ Eiropas Centrālā banka. Gada pārskats 2017. 225 lpp. – 35. lpp. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/ecb_izdevumi/ecb_ar2017_lv.pdf 10.05.2018.]

2.3. att. Eirozonas mājsaimniecību bilances struktūra 2007. un 2017. gadā¹⁰⁹

Eirozonas mājsaimniecības bilances struktūra būtiski nav mainījies 10 gadu laikā, ko parāda attēls 2.3. Citas finanšu iestādes ietver nebankas, kas specializējas patēriņa kredītu izsniegšanā un finanšu instrumentsabiedrības, kas nodarbojas ar banku izsniegtu hipotēku izdevumu un patēriņa kredītu vērtspapīrošanu. Apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondi izsniedz aizdevumus mājokļa iegādei. Kopumā tikai dažās eirozonas valstīs ir kvantitatīvi būtiska nozīme finansējuma nodrošināšanā mājsaimniecībās¹¹⁰.

Uzņēmumu finansējuma resursu diversifikācijai ir pozitīva ietekme uz risku, jo samazinās iespējamība, ka brīdī, kad bankas būtiski samazina aizdevumu piedāvājumu, vai arī notiek uz tirgus instrumentiem balstīta piedāvājuma nepietiekamība, bet uzņēmumam ir steidzama nepieciešamība pēc naudas līdzekļiem, un nav citu alternatīvu, kur tos iegūt. Novērtēts, ka nebanku sektora dalībnieki varētu pielāgoties riska darījumiem elastīgāk nekā bankas. No otras puses, eirozonā kopumā no mājsaimniecību viedokļa ārējais finansējums tiek nodrošināts ar banku aizdevumiem, jo citu finansējuma avotu piedāvājums ir diezgan ierobežots¹¹¹.

Atbilstoša regulējuma izstrāde nebanku sektora iestādēm ir būtisks jautājums arī eirozonā, jo Eiropas regulējums neparedz stingri noteiktus saistību īpatsvara ierobežojumus attiecībā uz alternatīvajiem ieguldījumu fondiem. Tāpēc, lai novērstu liela mēroga risku

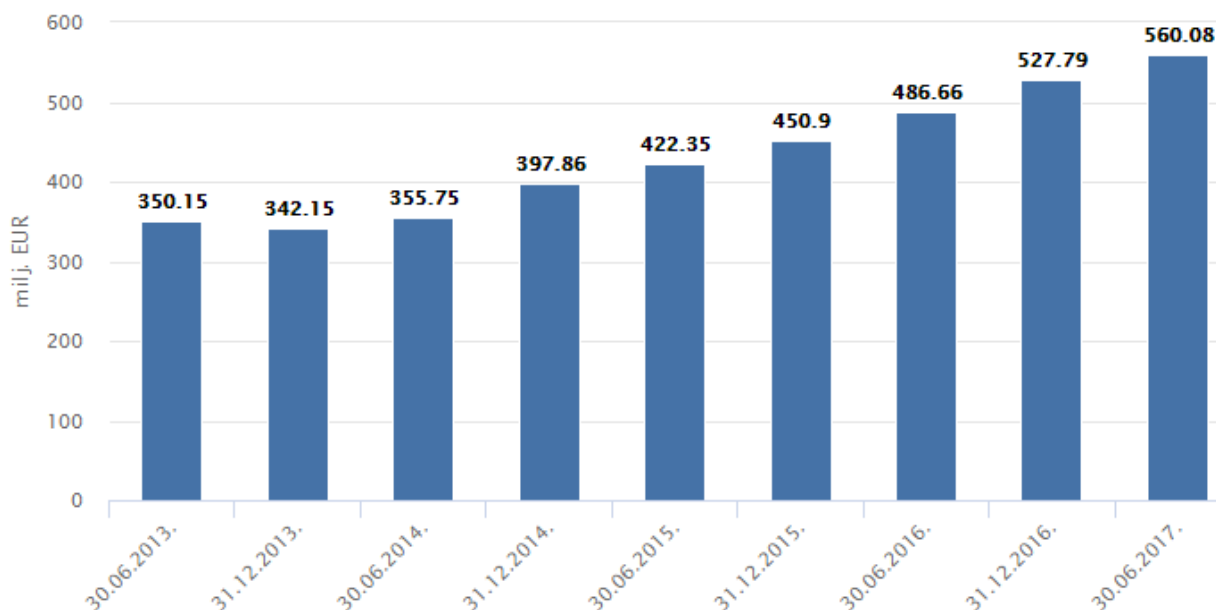
¹⁰⁹ Eiropas Centrālā banka. Gada pārskats 2017. 225 lpp. – 37. lpp. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/ecb_izdevumi/ecb_ar2017_lv.pdf [skatīts 10.05.2018.]

¹¹⁰ Eiropas Centrālā banka. Gada pārskats 2017. 225 lpp. – 36. lpp. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/ecb_izdevumi/ecb_ar2017_lv.pdf [skatīts 10.05.2018.]

¹¹¹ Eiropas Centrālā banka. Gada pārskats 2017. 225 lpp. – 39. lpp. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/ecb_izdevumi/ecb_ar2017_lv.pdf [skatīts 10.05.2018.]

veidošanos, nozīmīgi ir izstrādāt atbilstošus regulējumus. Finanšu sektora analīze eirozonā, iekļaujot apdrošināšanas kompānijas, pensiju fondus un paralēlā banku sektora uzņēmumus, pierādīja, ka nebanku sektors ir turpinājis paplašināties¹¹². Nebanku tiesiskā regulējuma izveide ir būtiska, lai mazinātu finanšu stabilitāti apdraudošo risku avotus, kas atrodas nebanku sektorā¹¹³.

Vērtējot situāciju Latvijā, tika apskatīts nebanku aizdevēju kopējais kredītportfelis, lai novērtētu kopējās nebanku sektora tendences pēdējo piecu gadu laikā.

2.4. att. Nebanku aizdevēju kopējais kredītportfelis Latvijā 2013.- 2017.gadam (milj. EUR)¹¹⁴

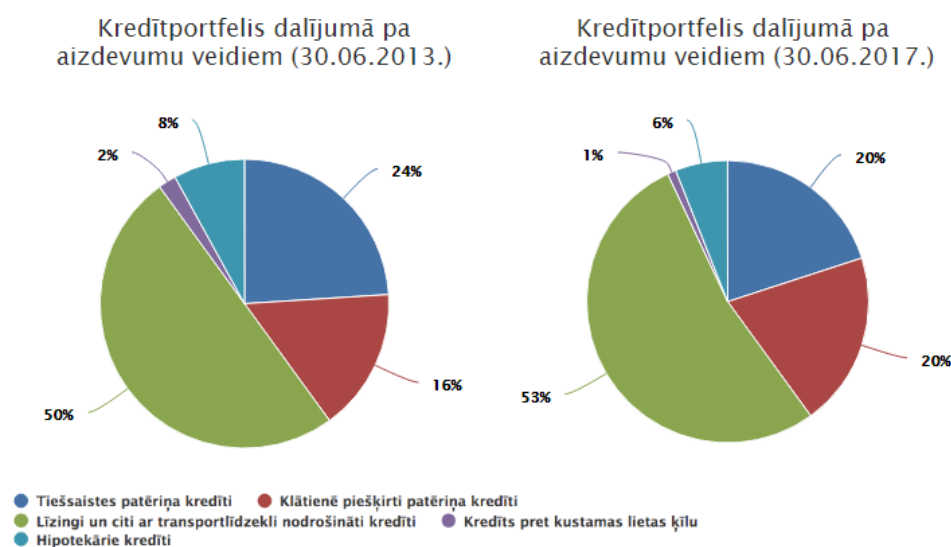
2.4. attēlā attēlots nebanku aizdevēju kopējais kredītportfelis ik pusgadu sākot no 30.06.2013. līdz 30.06.2017. Kredītportfelī iekļauti tiešsaistes patēriņa kredīti, klātienē piešķirti patēriņa kredīti, līzings un citi ar transportlīdzekli nodrošināti kredīti, kā arī kredīti pret kustamas lietas ķīlu un hipotekārie kredīti. Vērojama pieaugoša tendence katru pusgadu. Saskaņā ar PTAC datiem nebanku kreditētāju patērētājiem izsniegto aizdevumu kopējā kredītportfeļa atlikums 2016. gada 31. decembrī ir 527,79 milj. eiro, kas, salīdzinājumā ar 2015. gada 31. decembri (sasniegto 450.9 milj. eiro), ir par 76,89 milj. vairāk, savukārt kredītportfelis 2015. gada 31. decembrī salīdzinājumā ar 2014. gada 31. decembri ir palielinājies par 53,04 miljoniem eiro jeb 13,33%, savukārt pieaugums attiecībā pret 2013. gada 31. decembri ir par

¹¹² Eiropas Centrālā banka. Gada pārskats 2017. 225 lpp. – 57 – 58. lpp. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/ecb_izdevumi/ecb_ar2017_lv.pdf [skatīts 10.05.2018.].

¹¹³ Eiropas Centrālā banka. Gada pārskats 2017. 225 lpp. – 67. – 68. lpp. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/ecb_izdevumi/ecb_ar2017_lv.pdf [skatīts 10.05.2018.].

¹¹⁴ Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācija. Pieejams: <http://www.lafpa.lv/lv/nozares-dati/nebanku-aizdeveji/> [skatīts 18.01.2018.].

108,19 miljoniem eiro jeb 31,57%. Tas pierāda mājsaimniecību pieprasījumu pēc alternatīvā finansējuma, kurā iekļautas arī kolektīvās finansēšanas platformas.

2.5. att. Kredītportfelis dalījumā pa aizdevuma veidiem 30.06.2013. un 30.06.2017.¹¹⁵

Apļa diagrammā (skat. 2.5. att.) attēlots, kā mainījies kredītportfeļa sadalījums pa aizdevumu veidiem 2013. un 2017. gada pirmajos pusgados. Līzings un citi ar transportlīdzekli nodrošināti kredīti veido 50% 2013. gadā un 2017. gadā nedaudz palielinājies līdz 53%. Tiešsaistes patēriņa kredīti ir samazinājušies no 24% 2013. gadā uz 20% 2017. gadā, kas likās interesanti, jo nebanku kredītdevēju viena no lielākajām priekšrocībām ir tieši iespēja saņemt aizdevumu tiešsaistē, ‘neizejot no mājas’. Tas savukārt palielina iespēju, ka kredītņēmējs varētu aizņemties neatbildīgi, mirkļa iespaidā un veikt neapdomīgus pirkumus, neizvērtējot savu spēju pēc tam kredītu atmaksāt. Klātienē piešķirtie patēriņa kredīti palielinājušies par 4 % 2017. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu (no 16% uz 20%). Kopumā vērtējot, notikušās izmaiņas pēdējo 5 gadu laikā nav ļoti būtiskas.

Nebanku kredītēšanas pakalpojumu sniedzēju statistikas dati rāda izmaiņas nebanku kredītēšanas sektorā (skatīt 2.1. tabulu). 2017. gada 1. pusgadā Latvijā no 59 kapitālsabiedrībām ar esošu licenci jaunus aizdevumus izsniedza 56 kapitālsabiedrības. Patēriņa kredītu, kredītu pret kustamas lietas ķīlu sniedzēju un hipotekāro kredītu komercsabiedrību skaits pusgada laikā nav mainījies kopš 2016. gada 31. decembra līdz 2017. gada 30. jūnijam. Kopumā komercsabiedrību skaits ar spēkā esošu licenci arī ļoti būtiski nav mainījies – palielinājies par 1 komercsabiedrību jeb 1,72 %. Distances kredītu sniedzēju skaits ir palielinājies par 1 kapitālsabiedrību jeb 5 %, savukārt līzings un citi ar TL nodrošināto kredītu sniedzēju skaits ir

¹¹⁵ Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācija. Pieejams: <http://www.lafpa.lv/lv/nozares-dati/nebanku-aizdevuji/> [skatīts 18.01.2018.]

samazinājies par vienu sabiedrību jeb 6,67 %. Lai noteiktu tirgus dalībnieku izmaiņas ilgākā laika posmā, tika salīdzināts nebanku kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju skaits 2013. gada 31. decembrī ar pašreiz jaunākajiem datiem no 2017. gada 30. jūnija. Vislielākās izmaiņas ir patēriņa kredītu sniedzēju sabiedrību skaitā, kas ir palielinājies par 40 % jeb 6 sabiedrībām. Nedaudz mazāks ir distances kredītu pakalpojumu sniedzēju pieaugums, kas ir 16,67 %. Kopumā komercsabiedrību skaits ar spēkā esošu licenci ir palielinājies par 11,32 %. Nekādu izmaiņu, salīdzinot 2013. un 2017. gada 1. pusgadu, nav noticis hipotekāro kredītu un līzingu, un citu ar TL vai citu objektu nodrošināto kredītu sniedzēju skaitā. Vienīgi kredītu pret kustamas lietas ķīlu sniedzēju skaits ir samazinājies par 5,26 % jeb 1 komercsabiedrību¹¹⁶.

2.1. tabula

Nebanku kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju statistika¹¹⁷

	31.12.2013. ¹¹⁸	31.12.2016.	30.06.2017.	Tirgus dalībnieku izmaiņas 2016. un 2017.gadā	Tirgus dalībnieku izmaiņas 2013. un 2017.gadā
Kapitālsabiedrības ar spēkā esošu licenci	53	58	59	+ 1,72 %	+ 11,32 %
Kapitālsabiedrības ar spēkā esošu licenci, kuras izsniedz jaunus aizdevumus	Nav informācijas	57	56	-1,72 %	-
Distances kredītu sniedzēji	18	20	21	+ 5,00 %	+ 16,67 %
Patēriņa kredītu sniedzēji	15	21	21	+/- 0 %	+ 40,00 %
Kredītu pret kustamas lietas ķīlu sniedzēji	19	18	18	+/- 0 %	- 5,26%
Hipotekāro kredītu sniedzēji	12	12	12	+/- 0 %	+/- 0 %
Līzingu un citu ar TL vai citu objektu nodrošināto kredītu sniedzēji	14	15	14	- 6,67 %	+/- 0 %

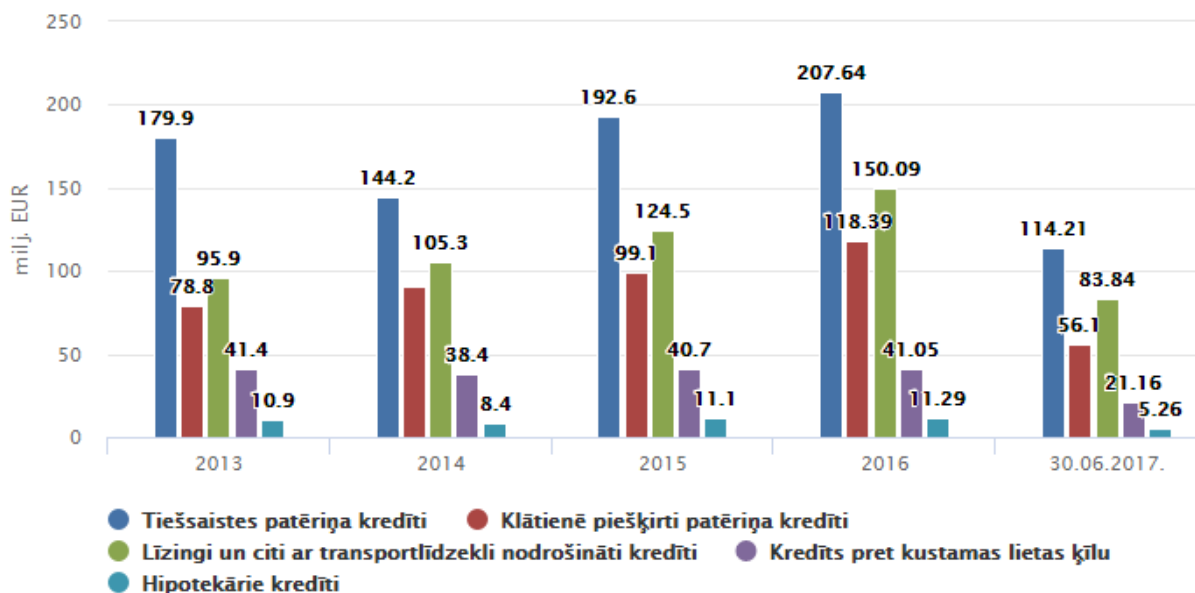
Pēc PTAC datiem neviena no licencētajām sabiedrībām neizsniedz kredītus visās piecās kredītu grupās. Nemainīgi, salīdzinājumā ar 2016. gadu, tikai trīs sabiedrības ir pārstāvētas četrās kredītu grupās un astoņas sabiedrības ir pārstāvētas trīs kredītu grupās un 71% jeb 40

¹¹⁶ PTAC.Pārskats par nebanku patērētāju kreditēšanas tirgus darbību 2017. gada 1. pusgadā. Rīga, 2017. 30 lpp – 6.lpp.Pieejams: http://www.ptac.gov.lv/sites/default/files/2017_i_pusgads_parskats_par_nebanku_kredit_tirgu_0.pdf [skatīts: 10.05.2018.]

¹¹⁷ PTAC.Pārskats par nebanku patērētāju kreditēšanas tirgus darbību 2017. gada 1. pusgadā. Rīga, 2017. 30 lpp – 3.lpp.Pieejams: http://www.ptac.gov.lv/sites/default/files/2017_i_pusgads_parskats_par_nebanku_kredit_tirgu_0.pdf [skatīts: 10.05.2018.]

¹¹⁸ PTAC.Pārskats par nebanku patērētāju kreditēšanas tirgus darbību 2013. gadā. Rīga, 2013. 10 lpp – 1. lpp. http://www.ptac.gov.lv/sites/default/files/docs/eur_2013_parskats_par_nebanku_kredit_sekt_2_.pdf [skatīts: 10.05.2018.]

kredītsabiedrības ir specializējušās uz vienu kredīta grupu. Vienīgās izmaiņas notika ar divu kredītu grupas pārstāvēm, kur 2017. gadā tika pārstāvētas 5 kredītsabiedrības, salīdzinot ar iepriekšējā gada 4 kredītsabiedrībām. No tā var secināt, ka būtiskas izmaiņas pakalpojumu klāstā 2017. gadā, salīdzinot ar 2016. gada 2. pusgadu, nav notikušas¹¹⁹.

2.6. att. Pārskata periodā no jauna izsniegtie kredīti dalījumā pa aizdevumu veidiem Latvijā no 2013. līdz 2017. gadam (milj. EUR)¹²⁰

Attēlā 2.6. atspoguļoti pārskata periodā no jauna izsniegtie kredīti dalījumā pa aizdevumu veidiem Latvijā no 2013. līdz 2017. gadam. Tiešsaistes patēriņa kredīti ir līderis visos pārskata gados, kas izskaidrojams ar ārkārtīgi vienkāršo un ērti noformējamo, laika ziņā ātro (apmēram 15 min.) pakalpojumu un faktu, ka bieži netiek pārbaudīta kredītvēsture un spēja atmaksāt aizdevumu, kas padara to ļoti izdevīgu neparedzētām situācijām un šāda tipa kredītu nebūtu iespējams iegūt bankā. Nākamais apjomīgākais aizdevumu veids ir līzings un citi ar TL nodrošinātie kredīti un trešajā vietā – kredīts pret kustamas lietas ķīlu. Hipotekārie kredīti ir vismazāk sniegtais kredītu veids nebanku finanšu sektorā.

PTAC ir arī apkopojusi datus par vidējām izsniegtajām summām atkarībā no kredīta veida (skatīt 2.2. tabulu). Salīdzinot 2017. gada 1. pusgadu ar 2015. gada 1. pusgadu, var secināt, ka lielākais aizņemtās summas pieaugums procentuāli ir līzings, nomas u.c. ar TL nodrošinātiem kredītiem, tas ir, 41,73 %. Ievērojams summas pieaugums ir arī distances kredītiem – 39,38 %. Vienīgais kredītu veids, kas ir samazinājies, ir hipotekārais kredīts (-1,70

¹¹⁹ PTAC. Pārskats par nebanku patērētāju kreditēšanas tirgus darbību 2017. gada 1. pusgadā. Rīga, 2017. 30 lpp – 6.lpp. Pieejams: http://www.ptac.gov.lv/sites/default/files/2017_i_pusgads_parskats_par_nebanku_kredit_tirgu_0.pdf [skatīts: 10.05.2018.]

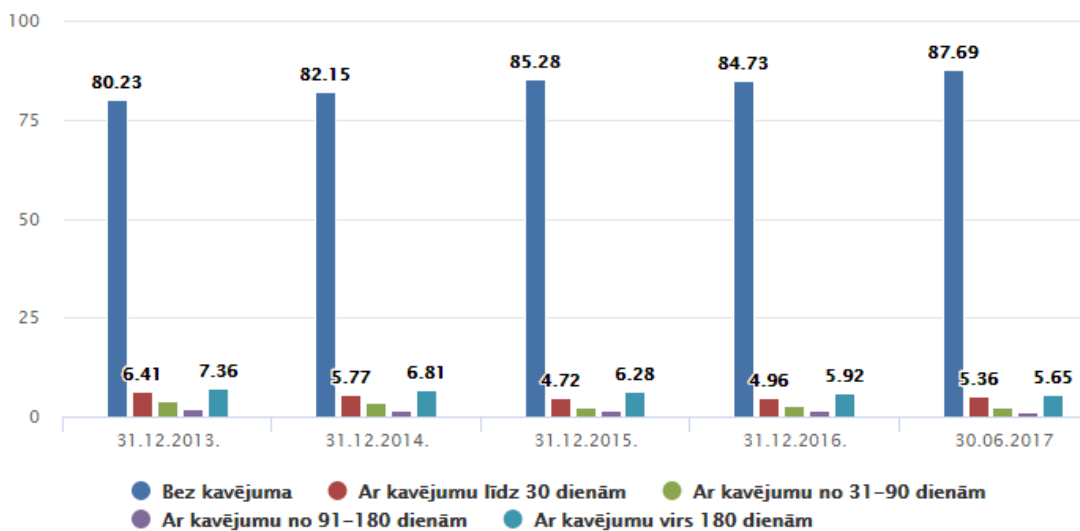
¹²⁰ Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācija. Pieejams: <http://www.lafpa.lv/lv/nozares-dati/nebanku-aizdeveji/> [skatīts 18.01.2018.]

%). Salīdzinot 2017. gada 1. pusgadu ar 2016. gada pirmo pusgadu, situācija ir mainījusies. Vislielākās izmaiņas ir distances kredīta summā, t.i., palielinājums par 17,53%, savukārt līzings, noma u.c. ar TL nodrošinātie kredīti palielinājušies par 10,26 %. Hipotekārā kredīta izsniegtā vidējā summa ir nedaudz palielinājusies (1,79 %), kā arī patēriņa kredīta izmaiņas nav augstas – tikai 2 % un kredīta pret kustamas lietas ķīlu izmaiņas ir 4,80 % pieaugums.

2.2. tabula

Vidēji viena no jauna izsniegtā aizdevuma summa 2015 – 2017. 1. pusgadā¹²¹

Kredīta veids	2015. g. 1. pusgads	2016. g. 1. pusgads	2016. g. 1. pusg. salīdz. ar 2015. g. 1. pusgadu	2017. g. 1. pusgads	2017. g. 1. pusg. salīdz. ar 2015. g. 1. pusgadu	2017. g. 1. pusg. salīdz. ar 2016. g. 1. pusgadu
	Summa, EUR	Summa, EUR	Procentpunkti	Summa, EUR	Procentpunkti	Procentpunkti
Distances kredīts	207,63	246,24	18,59	289,40	39,38	17,53
Patēriņa kredīts	316,68	363,64	14,83	370,91	17,12	2,00
Līzings, noma u.c. ar TL nodrošinātie kredīti	6 939,80	8 920,76	28,54	9 835,93	41,73	10,26
Hipotekārā kredīta s kredīts	9 329,47	9 009,22	- 3,43	9 170,49	- 1,70	1,79
Kredīts pret kustamas lietas ķīlu	58,02	61,68	6,30	64,64	11,40	4,80

¹²¹ PTAC.Pārskats par nebanku patērētāju kreditēšanas tirgus darbību 2017. gada 1. pusgadā. Rīga, 2017. 30 lpp
http://www.ptac.gov.lv/sites/default/files/2017_1_pusgads_parskats_par_nebanku_kredit_tirgu_0.pdf [skatīts: 10.05.2018.]

2.7. att. Nebanku aizdevēju izsniegto bruto kredītu kvalitāte Latvijā no 2013. līdz 2017. gadam¹²²

Lai novērtētu nebanku izsniegto bruto kredītu kvalitāti, aplūkojams 2.7. att. un secināts, ka tendence, kad atdots kredīts bez kavējuma, pakāpeniski uzlabojas, sasniedzot 87,69% 2017. gadā. Uzlabojas arī rādītājs ar kavējumu virs 180 dienām, kas ir samazinājies no 7.36% 2013. gadā līdz 5.65% 2017. gadā. Rādītāju uzlabošanās būtu skaidrojama gan ar ārkārtīgi augstajiem procentu maksājumiem, kas jāveic kavēšanās gadījumā un, iespējams, tas ir motivators klientiem kļūt piesardzīgākiem un atbildīgākiem pret kredīta atdošanas termiņiem. Par klientu maksātspējas uzlabošanos būtu grūti spriest, jo pretējā gadījumā Latvijā nebūtu tik liels tiešsaistes kredītu īpatsvars, kas tiešā mērā norāda, ka iedzīvotājiem nepieciešami nelieli aizdevumi un viņiem svarīgs ir to iegūšanas ātrums un tas ir tik svarīgs, ka pat neuztrauc bieži vien nesamērīgi augstās procentu likmes.

¹²² *Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācija*. Pieejams: <http://www.lafpa.lv/lv/nozares-dati/nebanku-aizdeveji/> [skatīts 18.01.2018.]

3. SIA "EXPRESSCREDIT" UN AS "MOGO" ANALĪZE NO 2012. LĪDZ 2017. GADAM

Lai novērtētu esošo situāciju uzņēmumos un prognozētu to nākotnes attīstības iespējas, nepieciešams veikt finanšu analīzi, kas ir saimnieciskās darbības rezultātu novērtējums un tā ir svarīga gan uzņēmuma īpašniekiem un vadītājiem, gan investoriem un kredītētājiem, gan esošiem un nākotnes piegādātājiem, kā arī klientiem. Nodaļā tiks analizēti divi nebanku kredītdevēji – SIA "ExpressCredit" un AS "Mogo".

3.1. SIA "ExpressCredit" darbības raksturojums un finanšu analīze no 2012. – 2017. gadam

SIA "ExpressCredit" ir patērētāju finanšu pakalpojumu sniedzējs Latvijā, piedāvājot patēriņa kredītus, ieķīlāšanas pakalpojumus un naudas pārskaitījumu pakalpojumus. Uzņēmums tika nodibināts 2009. gadā un ir izveidojis lielāko filiāļu tīklu, kas nodrošina klientam nepieciešamos finanšu pakalpojumus Latvijā. Uzņēmuma nākotnes redzējums ir balstīts uz mūsdienu ieguldījumiem IT risinājumos, zīmolu izstrādē un vērienīgā pārvaldībā. Uzņēmuma izaugsmi nosaka uzņēmējdarbības stratēģija, kuras pamatā ir nepārtraukti uzlabojumi un produktu un pakalpojumu jauninājumi¹²³. "SIA ExpressCredit" darbojas ar zīmolu "Banknote" 38 lielākajās Latvijas pilsētās un apdzīvotajās vietās, apkalpojot klientus 95 filiālēs. SIA "ExpressCredit" piedāvā patērētājiem aizdevumu pret kustamas mantas ķīlu (lombarda kredīts) un aizdevumu bez ķīlas. Uzņēmuma pakalpojumus izmantojuši vairāk nekā 300 tūkstoši fizisku personu¹²⁴.

Galvenā SIA "ExpressCredit" prioritāte ir nodrošināt klientiem ātrus un uzticamus finanšu pakalpojumus, nodrošinot klientu apmierinātību un mieru, kā arī saglabāt akcionāru un investoru ilgtspējīgu izaugsmi un stabilitāti¹²⁵.

SIA "ExpressCredit" un tās zīmoli – "Banknote" un "MoneyMetro" – darbojas kā nebanku aizdevumu sabiedrības, kas specializējas patēriņa kredītiem un lombardu veikšanai, kā arī sniedz klientiem visā pasaulē naudas pārskaitījumu pakalpojumus "Western Union" tīklā. Patēriņa kredītus nodrošina zīmoli "Banknote" un "MoneyMetro", savukārt

¹²³ SIA ExpressCredit mājaslapa. Pieejams: <http://www.expresscredit.lv/company> [skatīts 22.02.2018.]

¹²⁴ Birža Nasdaq Riga. Pieejams:

<http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801322&list=1&pg=details&tab=company> [skatīts 22.02.2018.]

¹²⁵ turpat

nodrošinātie aizdevumi un lombarda pakalpojumi, un naudas pārvedumu pakalpojumi tiek nodrošināti ar zīmolu ‘Banknote’¹²⁶.

Lombarda aizdevumu kredīta apjoms ir līdz 95% no ieķīlātā objekta vērtības (juvelierizstrādājumi, mobilie tālruņi, citas elektronikas, vērtslietas u.tml.). Aizdevuma termiņš - 30 dienas vienreizējā maksājuma aizdevumam un 2 – 24 mēneši – nomaksas aizdevumiem¹²⁷.

Naudas pārskaitījumi ar ‘Western Union’ ir pakalpojums, kas tiek īstenots no 2015. gada kā klientu atbalsta mehānisms, lai nodrošinātu pilnīgu apkalpošanu kopējām klientu vajadzībām, bez nepieciešamības iet uz citu finanšu iestādi¹²⁸.

Veiksmīgas obligāciju emisijas rezultātā SIA ‘ExpressCredit’ obligācijas ir iekļautas Nasdaq Rīga Baltijas parāda vērtspapīru sarakstā no 2014. gada, kur tās ir pieejamas brīvai tirdzniecībai. Vienas obligācijas nominālvērtība saskaņā ar emisijas prospektu ir 1 000 eiro. Saskaņā ar emisijas prospektā noteikto, SIA ‘ExpressCredit’ par katru obligāciju veiks 125 eiro lielu pamatsummas maksājumu reizi ceturksnī – 25. martā, 25. jūnijā, 25. septembrī un 25. decembrī, sākot ar 2019. gada 25. martu līdz emisijas dzēšanas datumam 2020. gada 25. decembrī. Saskaņā ar emisijas noteikumiem SIA ‘ExpressCredit’ bija tiesības emitēt obligācijas par kopējo nominālvērtību 3 500 000 eiro līdz 2014. gada 5. decembrim¹²⁹. Sekmīga obligāciju emisija veicinājusi uzņēmuma izaugsmi un ir apliecinājums, ka uzņēmuma darbība ir caurspīdīga un atklāta.

SIA ‘ExpressCredit’ finanšu analīze veikta, balstoties uz biržas Nasdaq Rīga pieejamajiem pārskata datiem.

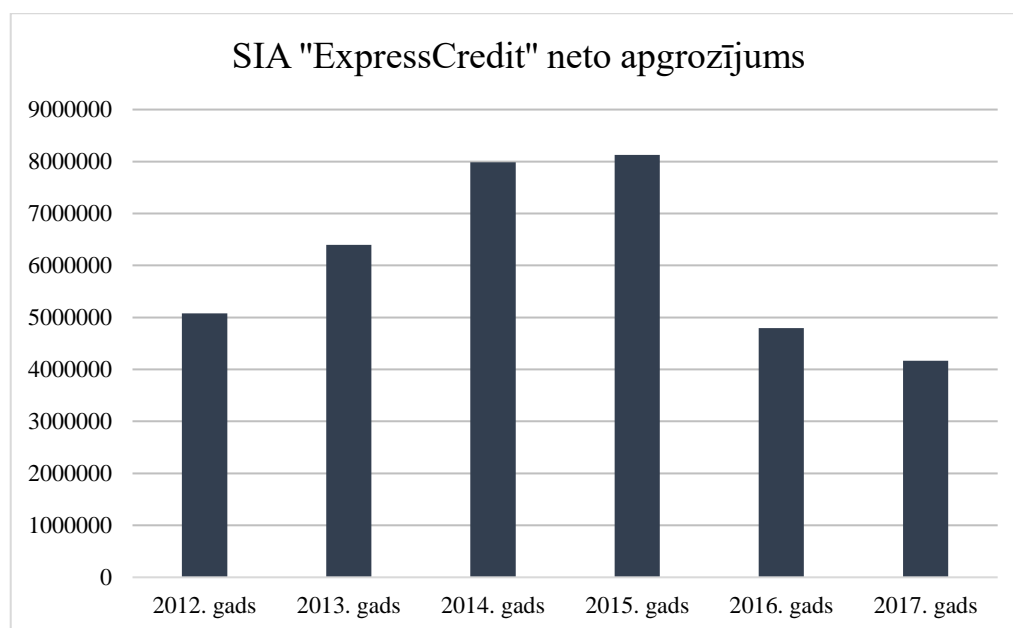
¹²⁶ SIA *ExpressCredit mājaslapa*. Pieejams: <http://www.expresscredit.lv/products> [skatīts 22.02.2018.]

¹²⁷ turpat

¹²⁸ turpat

¹²⁹ Birža Nasdaq Riga. Pieejams:

<http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801322&list=1&pg=details&tab=historical> [skatīts 22.02.2018.]

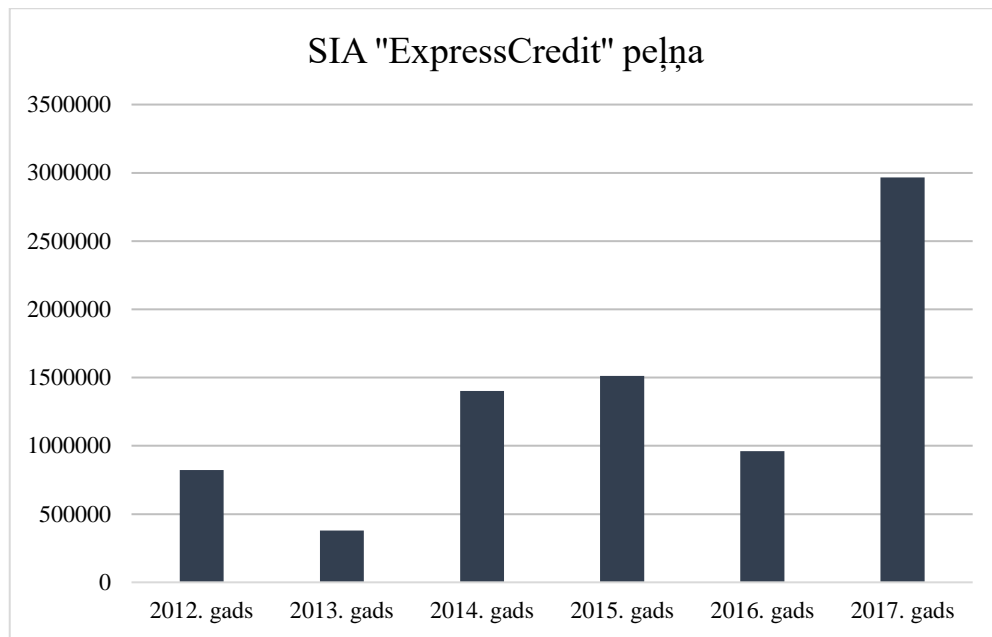

3.1. att. SIA "ExpressCredit" neto apgrozījums no 2012. – 2017. gadam, EUR¹³⁰

Attēlā 3.1. atspoguļots SIA "ExpressCredit" neto apgrozījums laika posmā no 2012. līdz 2017. gadam. Grafiks uzskatāmi parāda uzņēmuma neto apgrozījuma izaugsmi 2012. – 2015. gadam. 2013. gada neto apgrozījums liecina par uzņēmuma izaugsmi, salīdzinot ar 2012. gadu un būtībā pat tika pārsniegti vadības prognozētie finanšu mērķi. 2013. gadā šī Sabiedrība ieviesa jaunus produktus un izvēlētā stratēģija izrādījās veiksmīga. Uzņēmuma galvenais rīcības plāns bija turpināt paplašināt filiāļu tīklu Latvijā un IT sistēmas izstrāde. Būtisks priekšnosacījums bija papildus finansējuma piesaistīšana, lai nodrošinātu straujākus izaugsmes tempus.

2014. gadā turpinājās SIA "ExpressCredit" neto apgrozījuma pieaugums, kas 2015. gadā vairs nepieauga tik strauji. 2015. gadā turpinājās filiāļu tīkla efektivitātes palielināšanās un notika zīmola maiņa no "Lombards24" uz "Banknote", kā arī tika piedāvāts plašāks finanšu pakalpojumu klāsts un pieejamība. 2016. gadā stājās spēkā izmaiņas Latvijas likumdošanā, kas noteica zemākas procentu likmes nenodrošinātajiem kredītiem, tas ir, zemāku soda un kavējuma procentu piemērošana lombardu biznesā. 2016. gadā vērojams straujš neto apgrozījuma kritums – par 41 %, salīdzinot ar 2015. gadu un 2017. gadā neto apgrozījums vēl samazinājās līdz 4,16 miljoniem eiro jeb par 13 %.

¹³⁰ Autores veidots, pamatojoties uz SIA "ExpressCredit" gada pārskatiem. Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801322&list=1&pg=details&tab=reports> [skatīts 22.01.2018.]

3.2.att. SIA "ExpressCredit" peļņa no 2012. – 2017. gadam, EUR¹³¹

Attēls 3.2. atspoguļo peļņas dinamiku laika posmā no 2012. līdz 2017. gadam. Lai gan apgrozījuma kopējā tendence līdz 2015. gadam bija pieaugoša, tad peļņa katru gadu ir svārstīga. Piemēram, 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, peļņa ir samazinājusies par 117%, savukārt 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, peļņas pieaugums ir par 270%. 2016. gadā peļņa ir samazinājusies par 36%, salīdzinot ar iepriekšējo – 2015. gadu. Straujš peļņas pieaugums ir 2017. gadā, kad tā pieauga vairāk kā 3 reizes, salīdzinot ar 2016. gadu, bet par gandrīz 2 reizēm pieaugums kā 2015. gadā.

Tabulā 3.1. ir apkopoti galvenie uzņēmuma SIA "ExpressCredit" raksturojošie finanšu rādītāji. Pašu kapitāla koeficients no 2013. gada līdz 2015. gadam ir pieaugošs, bet 2016. gadā vērojams kritums gandrīz līdz 2013. gada līmenim. Pašu kapitāla īpatsvars ir cieši saistīts ar saistību koeficientu, jo abi rādītāji kopā veido 100%.

Tabulā 3.1. apkopoti arī rentabilitātes rādītāji: ROE, ROA un ROS. ROE ir rādītājs, kas rāda, cik ienesīgs ir uzņēmuma pašu kapitāls un cik peļņas ir gūts uz katru uzņēmuma ieguldīto 1 eiro. ROE SIA "ExpressCredit" no 2013. gada līdz 2016. gadam ir bijis pozitīvs un tas nozīmē, ka kapitāls ir ienesīgs. Vislabākais rādītājs ir 2017. gadā, savukārt 2016. gadā rādītājs ir pazeminājies par 47 %, salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

3.1. tabula

¹³¹ Autores veidots, pamatojoties uz SIA "ExpressCredit" gada pārskatiem. Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801322&list=1&pg=details&tab=reports> [skatīts 22.01.2018.]

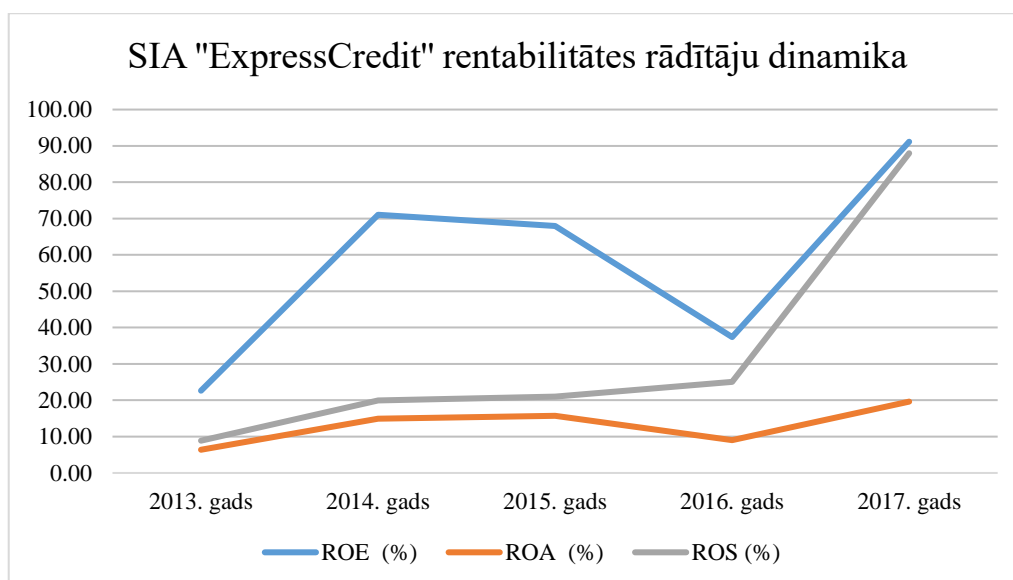
SIA ‘ExpressCredit’ finanšu rādītāji no 2013. līdz 2017. gadam¹³²

Finanšu rādītājs	2012. gads	2013. gads	2014. gads	2015. gads	2016. gads	2017. gads
Neto apgrozījums	5 075 459	6 395 631	7 987 859	8 124 967	4 796 333	4 164 730
Peļņa/zaudējumi	821 552	379 116	1 401 563	1 512 464	960 717	2 965 949
Pašu kapitāla īpatsvars (%)	20,72	17,49	19,38	21,68	17,55	17,35
Saistību koeficients (%)	79,28	82,51	80,21	78,32	82,45	82,65
ROE (%)	-	22,64	71,02	67,96	37,43	91,15
ROA (%)	-	4,26	13,11	13,94	7,19	15,89
ROS (%)	-	8,88	19,99	21,01	25,10	87,98

ROA ir rentabilitātes rādītājs, kas parāda, cik efektīvi uzņēmuma aktīvi tiek izmantoti ienākumu gūšanai. Tā kā uzņēmums ir pelnošs apskatītajā laika posmā, ROA ir pozitīvs un pieaugošs līdz 2015. gadam. 2016. gadā rādītājs samazinājās par 48%, tomēr 2017. gadā tas ir uzlabojies un pārsniedzis visus iepriekšējos rādītājus.

ROS ir rentabilitātes rādītājs, kas parāda peļņas pirms nodokļiem un apgrozījuma attiecību, kas nozīmē – peļņa uz vienu pārdošanas/apgrozījuma vienību. No 2014. gada ROS rādītājs ir pieaudzis un 2016. gadā sasniedzot 25,1 %. Tas nozīmē, ka, lai gan apgrozījums un peļņa 2016. gadā ir ļoti krities, tomēr, salīdzinot peļņas apgrozības attiecību ir pieaugusi. Ļoti straujš ROS pieaugums ir 2017. gadā, kad tas ir 87,98 %. Tas pierāda iepriekšējo grafiku (attēlā 3.1. un 3.2., kur neto apgrozījums 2017. gadā bija ļoti samazinājies, bet peļņa savukārt strauji pieaugusi, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem). Visus trīs rentabilitātes rādītāju attīstības tendences vienkopus var aplūkot attēlā 3.3.

¹³² Autores veidots, pamatojoties uz SIA ‘ExpressCredit’ gada pārskatiem. Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801322&list=1&pg=details&tab=reports> [skatīts 22.01.2018.]

3.3.att. SIA "ExpressCredit" rentabilitātes rādītāju dinamika (2013. – 2017. g.), %¹³³

Veicot SIA "ExpressCredit" finanšu analīzi, secināts, ka kopumā uzņēmuma darbība vērtējama kā ļoti veiksmīga un uzņēmumam ir potenciāls attīstīties arī nākotnē.

3.2. AS "Mogo" darbības raksturojums un finanšu analīze no 2012. – 2017. gadam

AS "Mogo" ir dibināta 2012. gada maijā un sākotnēji tās nosaukums bija AS "Autocredit.lv", kuru uz pašreizējo nosaukumu nomainīja 2012. gada septembrī¹³⁴. AS "Mogo" ir LAFPA biedrs kā līzinga pakalpojumu sniedzējs¹³⁵. 2012. gadā uzņēmums saņēma PTAC izsniegto licenci, kas apliecina, ka uzņēmums ir atbildīgs aizdevējs un tā darbība atbilst Latvijas valsts likumdošanai. AS "Mogo" nodarbojas ar auto kredītu izsniegšanu, tas ir, izsniedzot kredītus pret auto ķīlu un auto līzinga pakalpojumus, kā arī patērīna kredītus. AS "Mogo" darbojas ne tikai vietējā tirgū, bet arī Igaunijā, Lietuvā, Gruzijā, Polijā, Rumānijā, Armēnijā, Moldovā un Bulgārijā¹³⁶.

AS "Mogo" darbības virziens ir piedāvāt fiziskām un juridiskām personām aizdevumus negaidītu tēriņu segšanai, auto iegādei vai citām ikdienas vajadzībām. Uzņēmums sevi pozicionē kā atbildīgu aizdevēju ar mērķi veidot abpusēji izdevīgu sadarbību ar klientiem, pievēršot uzmanību informācijas nodošanai klientiem skaidrā un saprotamā veidā, kā arī pielāgojot pakalpojumu katram individuāli, lai klienti saņemtu atbilstošāko aizdevuma risinājumu. Kā viens no galvenajiem uzņēmuma mērķiem ir nodrošināt ātrus un vienkārši

¹³³ Autore veidots, pamatojoties uz SIA "ExpressCredit" gada pārskatiem. Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801322&list=1&pg=details&tab=reports> [skatīts 22.01.2018.]

¹³⁴ Par uzņēmumu. Pieejams: <https://credx.lv/atsauksme/mogo/> [skatīts 12.05.2018.]

¹³⁵ LAFPA biedri. Pieejams: <https://www.lafpa.lv/lv/par-mums/biedri/> [skatīts 12.05.2018.]

¹³⁶ Mogo. Par mums. Pieejams: <https://www.mogo.lv/lv/par-mums> [skatīts 12.05.2018.]

izsniedzamus aizdevumus, lai klients 15 minūšu laikā saņemtu kredītu vai arī nokārtotu auto līzingu un varētu izmantot automašīnu jau tajā pašā dienā, kad pieteicies pakalpojumam. AS "Mogo" piedāvātā finanšu līzings un atgriezeniskā līzings darījumu summa ir līdz 10 000 eiro un ar termiņu līdz 6 gadiem¹³⁷.

Uzņēmuma galvenā misija ir piedāvāt viegli pieejamus un viegli atdodamus aizdevumus klientiem, kuriem ir steidzama nepieciešamība pēc naudas līdzekļiem vai transporta līdzekļa iegādes. AS "Mogo" vīzija ir kļūt par savas nozares vadošo uzņēmumu Latvijā, īpašu uzmanību pievēršot klientu vēlmēm. Galvenās uzņēmuma vērtības ir:

- 1) ātrums, neizmantojot liekas formalitātes, lai nepieciešamie naudas līdzekļi būtu nodrošināti pēc iespējas īsākā laika posmā;
- 2) atklāta komunikācija un pielāgošanās, lai sasniegtu savstarpēji (gan no uzņēmuma, gan no klientu puses) izdevīgu risinājumu jebkurā situācijā;
- 3) ilgtermiņa attiecības, lai sadarbība nebūtu tikai vienreizējs, bet vairākkārtējs pasākums, tādā veidā nodrošinot savstarpēju ieguvumu abām pusēm. Uzņēmums vienmēr ir atvērts komunikācijai ar klientu un novērtē atsauksmes un ieteikumus, kas palīdz pilnveidot uzņēmuma darbību¹³⁸.

AS "Mogo" piedāvātos klasiskos finanšu līzingus un atgriezenisko līzingu (kreditēšana pret klientam jau piederošu automašīnu), ir iespējams saņemt vairākos veidos. Pirmkārt, uzņēmuma mājaslapā www.mogo.lv, mobilajā lapā, zvanot pa telefonu vai arī klientu apkalpošanas centros lielākajās Latvijas pilsētās. Tā kā uzņēmums ir izveidojis plašu lietoto transportlīdzekļu sadarbības tīklu visā Latvijas teritorijā, tad iespējams arī pakalpojumu saņemt pie vairāk nekā 270 sadarbības partneriem. Kopumā uzņēmuma pakalpojumus Latvijā izmanto jau vairāk kā 10 000 klientu, bet pasaulē to skaits ir vairāk kā 100 000 klientu¹³⁹.

AS "Mogo" attīstības vēsture kā uzņēmumam ir bijusi salīdzinoši strauja un tirgus iekarošana tika veikta nekavējoties, ko nodrošināja liels piesaistītais ārējais finansējums. Jau 2013. gadā AS "Mogo" paplašinājās un atvēra trīs klientu apkalpošanas centra filiāles, lai aptvertu ekonomiski aktīvākās Latvijas pilsētas – Rīgu, Liepāju un Daugavpili, kas nodrošināja uzņēmuma pakalpojumu pieejamību un atpazīstamību arī tālākajos Latvijas reģionos. Būtībā uzņēmuma interesēs bija pēc iespējas ātrāk aptvert un slēgt sadarbības līgumus ar auto tirgotājiem visā valsts teritorijā, jo šī stratēģija veicināja finanšu nomas pakalpojumu

¹³⁷ *Mogo. Par mums.* Pieejams: <https://www.mogo.lv/lv/par-mums> [skatīts 12.05.2018.]

¹³⁸ *Birža Nasdaq Rīga. Finanšu atskaites.* Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801363&list=1&pg=details&tab=reports> [skatīts 22.04.2018.]

¹³⁹ *Birža Nasdaq Rīga. Par emitentu.* Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801363&list=1&pg=details&tab=company> [skatīts 22.04.2018.]

piedāvājumu pieejamību. 2013. gada jūlijā uzņēmums jau atvēra savu auto tirdzniecības vietu¹⁴⁰.

2014. gadā tika ieviests 3 mēnešu labvēlības periods, kas nodrošināja pieejamākus pakalpojumus AS "Mogo" klientiem. Otrs uzņēmuma jauninājums bija samazinātas procentu likmes auto gāzes uzstādīšanai, kas nodrošināja veiksmīgāku pakalpojuma izmantošanu. Arī 2014. gadā uzņēmuma interesēs bija noslēgt arvien jaunus līgumus un gada laikā noslēgtie līgumi ar 41 jaunu partneri, kopumā veidojot sadarbības tīklu ar vairāk kā 190 partneriem. Spēcīgs mārketinga, individuāla pieeja un kopēja mārketingu kampaņu veikšana, kā arī TV, radio, interneta un vides reklāmu izmantošana nodrošināja zīmola plašu atpazīstamību transportlīdzekļu aizdevumu un finanšu līzingu sektorā. Arī 2015. gada laikā AS "Mogo" turpināja paplašināt transportlīdzekļu tīklu, kas gada beigās bija jau sasniedzis 234 partnerus visā LR teritorijā. Turpinot iesākto sadarbību ar transportlīdzekļu tirgotājiem un izplatīšanas starpniekiem, secināts, ka arī 2016. gads bija veiksmīgs un tieši blīvais transportlīdzekļu pārdevēju sadarbības tīkls nodrošinājis būtisku ieguldījumu transportlīdzekļu finanšu līzingu apjoma pieaugumā¹⁴¹.

2017. gads bija nozīmīgs AS "Mogo" vēsturē, jo tika ieviests jauns produkts – patēriņa kredīts. Tas bija drosmīgs solis, jo šajā tirgus segmentā jau bija vērojama liela konkurence, tāpēc nākamo gadu plāns ir popularizēt jauno produktu sabiedrībā, iekarot un arvien palielināt tā tirgus daļu. No otras puses, AS "Mogo" jau ir pierādījis sevi tirgū kā uzticams uzņēmums un, ienākot arī patēriņa kredītu tirgus segmentā, tas ir izaicinājums arī citiem tirgus dalībniekiem.

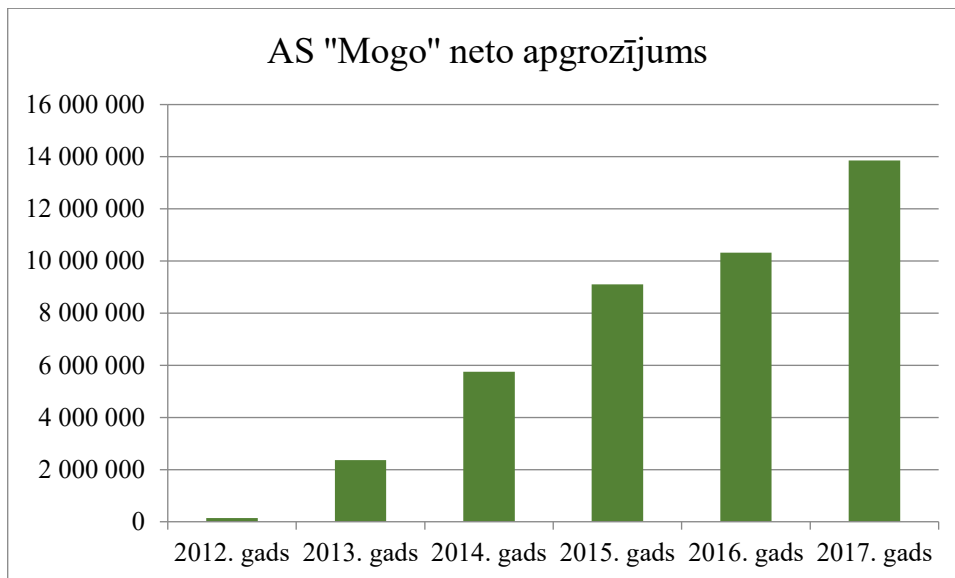
2017. gadā AS "Mogo" turpināja ieguldīt naudas līdzekļus dažādu jaunu informācijas tehnoloģiju risinājumu izpētē un izstrādē, jo uzņēmums apzinās, ka inovatīvas tehnoloģijas ir viens no veidiem, kā paaugstināt savu tirgus konkurētspēju.

AS "Mogo" akciju kapitāls arī 2017. gadā ir 5 000 000 eiro un vienas akcijas nominālvērtība ir 1 eiro, attiecīgi, to veido 5 miljoni akciju un visas akcijas ir pilnībā apmaksātas un ar nemainīgu skaitu 2017. gadā.

Lai novērtētu uzņēmuma attīstību un tā nākotnes perspektīvas, veikta finanšu analīze laika posmā no 2012. līdz 2017. gadam, apskatot tādas jautājumus kā neto apgrozījuma, peļņas un rentabilitātes rādītāju izmaiņas.

¹⁴⁰ *Birža Nasdaq Rīga. Finanšu atskaites.* Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801363&list=1&pg=details&tab=reports> [skatīts 22.04.2018.]

¹⁴¹ turpat

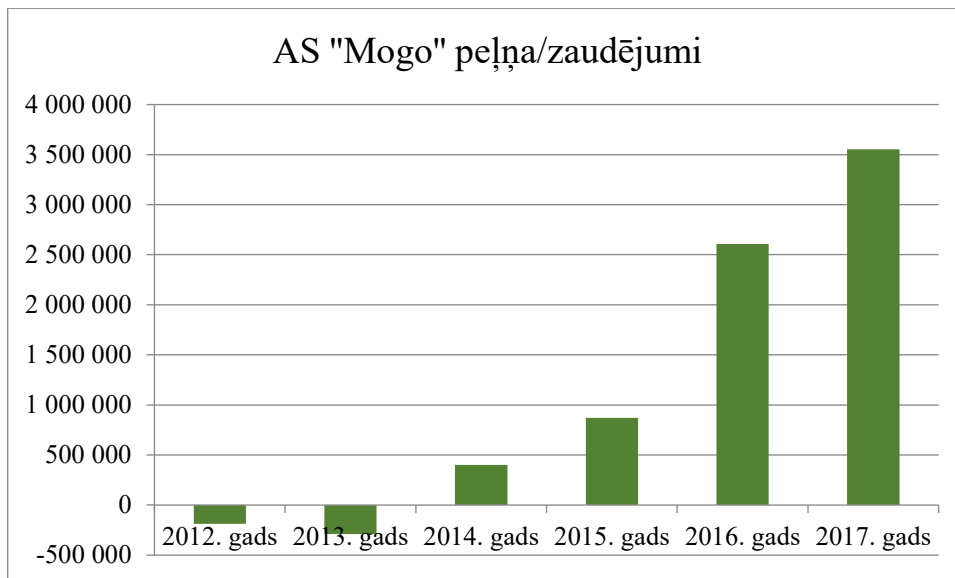
3.4.att. AS "Mogo" neto apgrozījums no 2012. – 2017. gadam, EUR¹⁴²

Vērtējot AS "Mogo" neto apgrozījumu no 2012. gada līdz 2017. gadam (skatīt 3.4. attēlu), secināts, ka kopš uzņēmuma dibināšanas 2012. gadā tam ir strauji pieaugoša tendence. Jau 2013. gadā AS "Mogo" kopējais apgrozījums sasniedza 2,37 miljonus eiro, kas bija straujš izrāviens, salīdzinot ar 2012. gadu un 140 tūkstošiem eiro, kas ir apmēram 15,9 reizes lielāks neto apgrozījums¹⁴³.

2015. gadā līdzīgi kā 2014. gadā notika apgrozījuma izrāviens un tas sasniedza jau 9,1 miljonu eiro, palielinot apgrozījumu par 58%, salīdzinot ar 2014. gadu. 2016. gadā apgrozījums sasniedza 10,3 miljonus eiro, kas ir mērenāks pieaugums (+14%), salīdzinot ar 2015. gadu. Tomēr nākamajā gadā notika atkal straujākas izmaiņas un AS "Mogo" apgrozījums 2017. gadā sasniedza 13,9 miljonus eiro un, salīdzinot ar 2016. gadu, tas ir palielinājies par 34%.

¹⁴² Autores veidots, pamatojoties uz AS "mogo" gada pārskatiem. Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801363&list=1&pg=details&tab=reports> [skatīts 22.04.2018.]

¹⁴³ AS "Mogo" 2013. gada pārskats. Pieejams: http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/mogo/2013_ar_lv_lv1_00_ias.pdf [skatīts 13.05.2018.]

3.5.att. AS "Mogo" peļņa/zaudējumi no 2012. – 2017. gadam, EUR¹⁴⁴

3.5. attēls parāda AS "Mogo" peļņas un zaudējumu pārskatu no 2012. līdz 2017. gadam. Pirmos divus darbības gadus AS "Mogo" noslēdza ar zaudējumiem. 2013. gadā tika veiktas ievērojamas investīcijas uzņēmuma attīstībā – mārketinga stratēģijas un aktivitāšu veikšanā, kā arī kapitālieguldījumu veidā un rezultātā pārskata gadu tas noslēdza ar 289 tūkstošiem eiro lieliem zaudējumiem¹⁴⁵.

Tomēr jau nākamais – 2014. gads – tika noslēgts ar 0,54 miljonu eiro peļņu un jāpiebilst, ka EBITDA sasniedza 2,4 miljonus eiro. AS "Mogo" tieši 2014. gadā piedzīvoja strauju izaugsmes periodu, jo kopējie aktīvi sasniedza 28 miljonu eiro apmēru. Uzņēmums palielināja savu pamatkapitālu, līdz tas sasniedza 5 miljonus eiro, kas stiprinātu ilgtermiņa vērtību uzņēmumam. Salīdzinot ar 2013. gada datiem, līzinga un nodrošināto aizdevumu portfeļa bruto vērtība pieauga par 204%, salīdzinot ar 2013. gadu, sasniedzot 22,5 miljonus eiro¹⁴⁶.

2015. gads AS "Mogo" arī uzskatāms par straujas izaugsmes un peļņas palielināšanas gadu. EBITDA sasniedza 3,19 miljonus eiro, kas ir par 41% augstāks rādītājs kā 2014. gadā. Neto peļņa sasniedza 0,87 miljonus eiro, kas ir par 116% vairāk kā 2014. gadā. Lai gan sākotnēji tika prognozēts vēl ievērojamāks peļņas pieaugums, tomēr to samazināja veiktās izmaiņas aizdevumu procentu likmēs, lai padarītu pakalpojumu pieejamāku klientiem¹⁴⁷.

¹⁴⁴ Autores veidots, pamatojoties uz AS "mogo" gada pārskatiem, pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801363&list=1&pg=details&tab=reports> [skatīts 22.04.2018.]

¹⁴⁵ AS "Mogo" 2013. gada pārskats. Pieejams: http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/mogo/2013_ar_lv_lv1_00_ias.pdf [skatīts 13.05.2018.]

¹⁴⁶ AS "Mogo" 2014. gada pārskats. Pieejams: http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/mogo/2014_ar_lv_eur_00_ias.pdf [skatīts 12.05.2018.]

¹⁴⁷ AS "Mogo" 2015. gada pārskats. Pieejams: http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/mogo/2015_ar_lv_eur_00_ias.pdf [skatīts 12.05.2018.]

Vislielākais peļņas pieaugums AS "Mogo" vēsturē ir 2016. gadā. EBITDA sasniedza 6 miljonus eiro, bet neto peļņa – 2,61 miljonu eiro, nodrošinot pieaugumu par 196%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu.

2016. gada otrajā pusē AS "Mogo" ieviesa klientu novērtēšanas sistēmu, kas tika izstrādāta speciāli AS "Mogo" grupai. Uzņēmums pārdeva daļu no nenodrošinātajiem aizdevumiem parādu piedziņas uzņēmumam, kas nodrošināja stabilu peļņas pieaugumu. Tā kā AS "Mogo" mērķis ir piedāvāt ātrus un viegli pieejamus finanšu nomas pakalpojumus, tad uzņēmums investē lielus naudas līdzekļus jaunu un progresīvu informāciju sistēmu risinājumu attīstībā, kas nodrošina pēc iespējas automatizētākus procesus, kas uzlabotu sabiedrības operatīvo darbību un viennozīmīgi veicinot klientu apmierinātību¹⁴⁸.

AS "Mogo" 2017. gadā EBITDA sasniedza jau 7,4 miljonus eiro, palielinot rādītāju par 32 %, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, bet peļņa pēc nodokļiem sastādīja 3,6 miljonus eiro jeb pieauga par 38,5 %, salīdzinot ar 2016. gadu. Līzings un nodrošināto aizdevumu portfeļa bruto vērtība 2017. gadā sasniedza 33,3 miljonus eiro, kas nozīmē 23 % pieaugumu, salīdzinot ar 2016. gadu. Uzņēmuma straujā izaugsme un augstie 2017. gada rezultāti pēc uzņēmuma domām ir klientu apkalpošanas un partneru attiecību pārvaldības uzlabošanas rezultāts, kā arī piedāvātie jaunie produkti nodrošināja sākt darbu jaunos tirgos – patēriņa kredītu segmentā.

Lielākā inovācija 2017. gadā uzņēmumā AS "Mogo" bija savu klientu novērtēšanas sistēmas ieviešana un parāda piedziņas procesa optimizācija. Tas atrisināja 2 būtiskas lietas – procesu automatizācija uzlaboja uzņēmuma operatīvo darbību tajā pašā laikā palielinot klientu apmierinātību ar piedāvātajiem un saņemtajiem pakalpojumiem.

Kā iepriekš minēts, uzņēmuma attīstībai un straujai izaugsmei ir nepieciešams finansējums un AS "Mogo" ir piemērs, kā īsā laikā uzņēmums spēj radīt Latvijas mērogam salīdzinoši lielu peļņu. Uzņēmuma aizņemtie līdzekļi 2013. gada beigās sasniedza 7.5 miljonus eiro, savukārt ilgtermiņā kredītlīnija – 15,5 miljoni eiro. Arī 2014. gadā uzņēmums vēl palielināja savu aizņemto kapitālu un janvārī ieguva kredītlīniju par 10,1 miljonu eiro un tas nozīmē, ka 2014. gada sākumā AS "Mogo" jau bija piesaistījusi 25,6 miljonu lielu ilgtermiņa kredītlīniju, kas uzņēmumam nodrošināja tālāku darbību un straujas attīstības iespējas. 2014. gada 17. martā uzņēmums veica slēgto obligāciju emisiju un kopsummā tā veidoja 20 miljonus eiro. Iemesls obligāciju emisijai bija naudas plūsmas un likviditātes uzlabošanas nepieciešamība, kā arī papildus finansējums uzņēmuma darbības attīstībai. Tas arī deva iespēju

¹⁴⁸ AS "Mogo" 2016. gada pārskats. Pieejams:

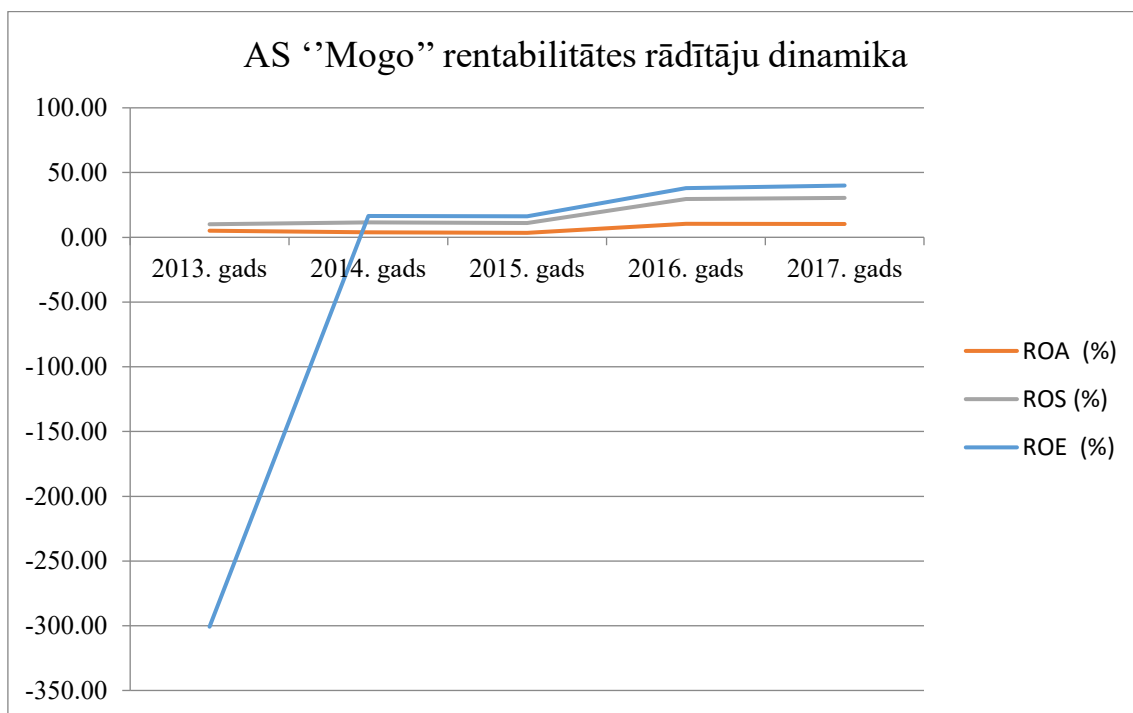
http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/mogo/2016_ar_lv_eur_00_ias.pdf [skatīts 12.05.2018.]

veicināt uzņēmuma atpazīstamību un kopējo tēlu¹⁴⁹. 2014. gada 11. novembrī sabiedrība iekļāva obligācijas Nasdaq Baltijas biržas parāda vērtspapīra sarakstā pubiskai tirdzniecībai. Kopumā emitēti 20 000 vērtspapīri ar nominālu 1 000 eiro, sasniedzot emisijas apjomu 20 miljonu eiro apmērā.

3.2. tabula

AS ‘Mogo’ finanšu rādītāji no 2012. līdz 2017. gadam¹⁵⁰

Finanšu rādītājs	2012. gads	2013. gads	2014. gads	2015. gads	2016. gads	2017. gads
Neto apgrozījums	140 230	2 369 884	5 758 062	9 106 510	10 314 919	13 855 304
Peļņa/zaudējumi	-185 934	-289 408	402 632	870 140	2 608 589	3 552 044
Pašu kapitāla īpatsvars (%)	13,09	-0,63	17,75	18,69	28,86	18,16
Saistību koeficients (%)	86,91	100,63	82,25	81,31	70,70	81,18
ROE (%)	-	-300,76	16,51	16,23	38,07	39,97
ROA (%)	-	4,99	3,74	3,45	10,44	10,32
ROS (%)	-	10,09	11,53	11,14	29,57	30,45

3.6.att. AS ‘Mogo’ rentabilitātes rādītāju dinamika % no 2013. līdz 2017. gadam¹⁵¹

¹⁴⁹ AS ‘Mogo’ 2014. gada pārskats. Pieejams:

http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/mogo/2013_ar_lv_lv1_00_ias.pdf [skatīts 12.05.2018.]

¹⁵⁰ Autores veidots, pamatojoties uz AS ‘Mogo’ gada pārskatiem. Pieejams:

<http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801363&list=1&pg=details&tab=reports> [skatīts 22.04.2018.]

¹⁵¹ Autores veidots, pamatojoties uz AS ‘Mogo’ gada pārskatiem. Pieejams:

<http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801363&list=1&pg=details&tab=reports> [skatīts 22.04.2018.]

Kopumā veicot AS "Mogo" finanšu analīzi, secināts, ka uzņēmums salīdzinoši ātrā laika periodā spējis

AS "Mogo" ievērojami paaugstinājusi visus rentabilitātes rādītājus laika posmā no 2013. līdz 2017. gadam, saglabājot izaugsmi konkurētspējīgā vidē (skatīt attēlu 3.6.). Pašu kapitāla rentabilitāte 2013. gadā bija ļoti zema un norādīja zaudējumus uz vienu pašu kapitāla naudas vienību. Tomēr jau no 2014. gada tā ir pozitīva un 2016. gadā piedzīvoja strauju kāpumu līdz 38 %, palielinoties vairāk kā 2 reizes, salīdzinot ar 2015. gadu. 2017. gadā tā arvien turpinājās palielināties līdz gandrīz 40%. ROA jeb aktīvu rentabilitāte norāda peļņu uz vienu aktīvos ieguldīto naudas vienību un tā no gandrīz 5 % 2013. gadā ir sasniegusi 10,3 % 2017. gadā. Viszemākā tā bija 2015. un visaugstākā – 2016. gadā, kas pēc kapitālu rentabilitātes un arī peļņas bija visstraujākās izaugsmes gads. ROS jeb pārdošanas rentabilitāte, kas parāda peļņas lielumu uz 1 apgrozījuma vienību arī ir palielinājies no 10,09 % 2013. gadā līdz 30,45 % 2017. gadā.

3.3. SIA "ExpressCredit" un AS "Mogo" salīdzinājums

Veicot abu uzņēmumu finanšu analīzi un pētot informāciju par uzņēmumu darbību, tiek secināts, ka ir vairākas kopīgās un atšķirīgās iezīmes. Pirmkārt, pēc uzņēmējdarbības formas SIA "ExpressCredit" ir sabiedrība ar ierobežotu atbildību jeb slēgta komercsabiedrība (daļas nav publiskās apgrozības objekts) un tā ir juridiskā persona¹⁵². Savukārt AS "Mogo" ir atklāta sabiedrība un tās akcijas ir finanšu instrumenti, kas var būt kā publiskās apgrozības objekts.

SIA "ExpressCredit" savu darbību uzsāka agrāk – 2009. gadā un obligāciju emisiju veica 2014. gadā biržā Nasdaq Rīga. AS "Mogo" dibināšanas gads bija vēlāk – 2012., tomēr slēgto obligāciju emisiju uzņēmums veica jau pēc 2 gadiem – arī 2014. gadā, kā SIA "ExpressCredit".

Abi uzņēmumi ir nebanku kredītiestādes. SIA "CreditExpress" darbojas ar 4 dažādiem zīmoliem – "Banknote", "MoneyMetro" un "Rīgas pilsētas lombards", kā arī 2018. gadā pievienojās zīmols "Vizia". Iegādājoties "Rīgas pilsētas lombardu" SIA "ExpressCredit" mērķis bija nostiprināt līdera pozīcijas tirgū un paaugstināt esošo pakalpojumu kvalitāti. Zīmols "Banknote" specializējas patēriņa aizdevuma jomā, kā arī piedāvā atsevišķu pakalpojumu – kredītu senioriem. Zīmols piedāvā arī lombarda aizdevumu, starptautiskos naudas pārskaitījumus un lombarda veikala pakalpojumus. Savukārt AS "Mogo" specializējas

¹⁵² Sabiedrība ar ierobežotu atbildību. Pieejams: <https://www.company-taxes.info/dazada-informacija/sabiedriba-ar-ierobezotu-atbildibu> [skatīts 13.05.2018.]

autolīzīngā un atgriezeniskā līzīngā (aizdevums pret auto) jomā, kā arī no 2016. gada sākā piedāvāt patēriņa kredītu.

Uzņēmumiem būtiski ir veikt tādas darbības, kas ir vērstas uz sabiedrības attieksmi, tas ir, stratēģiskā plānošana, atpazīstamība un reputācija sabiedrībā, kā arī apkalpošanas kvalitāte.

Uzņēmumu salīdzinošā vērtēšana stratēģiskajā plānošanā norāda uz uzņēmuma misiju un vērtībām, par kurām tas pastāv. SIA "ExpressCredit" misija ir "nodrošināt vienkāršus un izdevīgus finanšu pakalpojumus cilvēkiem" un vīzija ir "sasniegt augstāko novērtējuma līmeni", savukārt galvenās vērtības ir "vienkāršība, pieejamība, cieņa un progress¹⁵³", kas pierāda, ka uzņēmumam ir svarīgi sniegt saviem klientiem saprotamu un ērtu pakalpojumu augstākajā kvalitātē. AS "Mogo" misija un vīzija ir ļoti līdzīgas SIA "ExpressCredit" misijai un vīzijai, tikai atšķirīgs ir tirgus segments. AS "Mogo" misija ir "piedāvāt viegli pieejamu un tikpat viegli atdodamu aizdevumu klientiem, kuriem nepieciešams ātri un vienkārši iegūt papildus naudas līdzekļus vai kuri vēlas iegādāties transportlīdzekli" un vīzija "kļūt par vadošo, klientiem draudzīgāko un pieejamāko transportlīdzekļa aizdevumu un finanšu līzīngā risinājumu uzņēmumu Latvijā"¹⁵⁴. AS "Mogo" ir ieguvis gan PTAC speciālo atļauju (licenci), gan Personas datu apstrādes reģistrācijas apliecību un SSL sertifikātu, savukārt SIA "ExpressCredit" papildus PTAC speciālai atļaujai (licencei) ir nokārtojis starptautisko ISO sertifikāciju atbilstoši ISO 9001:2015 (kvalitātes pārvaldība) un ISO 50001:2012 (enerģopārvaldības sistēma), lai būtu sakārtoti iekšējie procesi un tiktu nodrošināta augsta procesu vadības kvalitāte. SIA "ExpressCredit" ir Latvijas Lombardu asociācijas biedrs, LAFPA un LTRK biedrs, bet AS "Mogo" tikai LAFPA un LTRK biedrs¹⁵⁵.

Galvenās SIA "ExpressCredit" un AS "Mogo" priekšrocības ir ātrums, ērtums (ātra, vienkārša reģistrēšanās, pakalpojuma noformēšana) un pakalpojuma pieejamība, jo ir attīstīts plašs filiāļu tīkls zīmolam "Banknote", savukārt AS "Mogo" ir plašs sadarbības partneru tīkls visā Latvijā. Abi uzņēmumi ir caurspīdīgi, jo ir viegli pieejami finanšu pārskati biržas Nasdaq Rīga mājaslapā, kā arī jaunākā informācija tiek publicēta SIA "ExpressCredit" mājaslapā jau par tekošo gadu.

Uzņēmumu darbības kvalitāti no patērētāju viedokļa iespējams vērtēt pēc iesniegto sūdzību skaita PTAC un AS "Mogo" 2017. gadā saņēmusi 4 sūdzības, kas ir vērtējams negatīvi, jo lielākais sūdzību skaits nebanku kreditētāju vidū ir 5 sūdzības 2017. gadā. SIA

¹⁵³ SIA "ExpressCredit" 2017. gada pārskats. Pieejams:

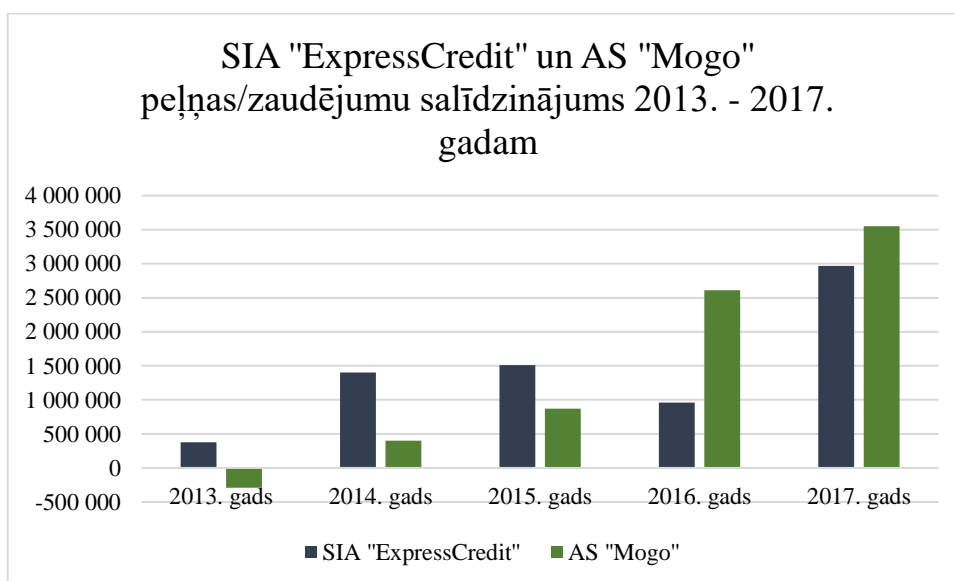
http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/expc/2017_ar_lv_eur_con_ias.pdf [skatīts 12.05.2018.]

¹⁵⁴ AS "Mogo" 2017. gada pārskats. Pieejams

http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/mogo/2017_ar_lv_eur_00_ias.pdf [skatīts 12.05.2018.]

¹⁵⁵ SIA "ExpressCredit" finanšu rezultāti par 2017. gada 9 mēnešiem. Pieejams: <https://globenewswire.com/news-release/2017/11/03/1174549/0/lv/SIA-ExpressCredit-finan%C5%A1u-rezult%C4%81ti-par-2017-gada-9-m%C4%93ne%C5%A1iem.html> [skatīts 12.05.2018.]

“ExpressCredit” savukārt saņēmusi 1 sūdzību gada laikā¹⁵⁶. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, situācija SIA “ExpressCredit” ir ļoti uzlabojusies, jo 2015. gadā tika iesniegtas 8 sūdzības un 2016. gadā – 2 sūdzības. AS “Mogo” 2015. gadā iesniegto sūdzību skaits ir 3 un 2016. gadā – 2¹⁵⁷. Uzņēmuma reputācijai ir liela loma un tā nedrīkstētu būt pretrunā ar uzņēmuma galveno misiju un vīziju. Abi uzņēmumi pozicionē, ka tiem rūp klients, tomēr pēc PTAC reģistrētajām sūdzībām, secināts, ka AS “Mogo”, klientuprāt, piekopj ļoti agresīvu politiku un klientiem nav līdz galam paskaidrots vai arī klienti tomēr neizprot līguma nosacījumus, jo ir vīlušies procentu likmēs, savukārt par SIA “ExpressCredit” biežākās sūdzības ir par nelaipnu attieksmi klientu centros, par cilvēku maldināšanu un kredītu pieejamību senioriem, kuri neizprot līguma nosacījumus.

3.4. attēls. SIA "ExpressCredit" un AS "Mogo" peļņas/zaudējumu salīdzinājums 2013. - 2017. gadam¹⁵⁸

Attēlā 3.7. ir salīdzināti SIA “ExpressCredit” un AS “Mogo” peļņa un zaudējumi laika posmā no 2013. – 2017. gadam un var secināt, ka vienmērīgs peļņas pieaugums ir AS “Mogo”, kas, neskatoties uz zaudējumiem apskatāmā perioda sākumā, ir pat apsteigusi SIA “ExpressCredit”. SIA “ExpressCredit” 2017. gadā tika nodarbināti 277 darbinieki un attiecīgi peļņas lielums uz vienu darbinieku ir 10 707, 40 eiro. AS “Mogo” 2017. gadā nodarbināja 73 darbiniekus un peļņas lielums uz vienu darbinieku ir 48 658, 14 eiro, kas ir vairāk kā 4,5 reizes lielāka, nekā SIA “ExpressCredit” peļņa uz vienu darbinieku. Tas ir izskaidrojams ar to, ka

¹⁵⁶ PTAC 2017. gadā saņemto sūdzību par finanšu pakalpojumiem analīze. Pieejams:

http://ptac.gov.lv/sites/default/files/sudzibu_statistika_2017.pdf - 4. – 5. lpp. [skatīts 12.05.2018.]

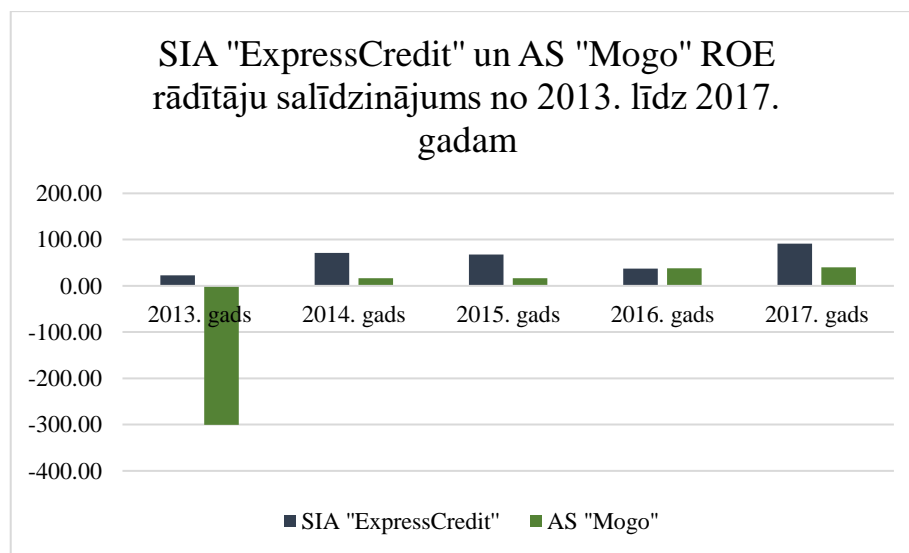
¹⁵⁷ PTAC 2016. gadā saņemto sūdzību par finanšu pakalpojumiem analīze

http://www.ptac.gov.lv/sites/default/files/sudzibu_statistika_2016_gads_final.pdf - 5. lpp [skatīts 12.05.2018.]

¹⁵⁸ Autores veidots, pamatojoties uz SIA “ExpressCredit” un AS “Mogo” gada pārskatiem. Pieejams:

<http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801363&list=1&pg=details&tab=reports>,
http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/expc/2017_ar_lv_eur_con_ias.pdf [skatīts 22.04.2018.]

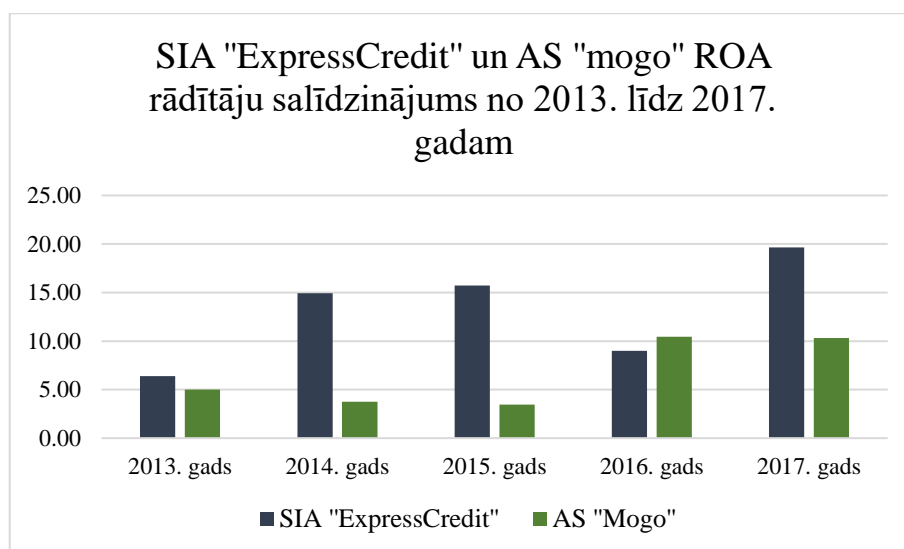
SIA "ExpressCredit" ir pārstāvēts ar plašu filiāļu tīklu visā Latvijas teritorijā, savukārt AS "Mogo" arī ir plašs un Latvijas teritoriju visaptverošs tīkls, bet tas ir veidots uz sadarbības līgumu pamata.

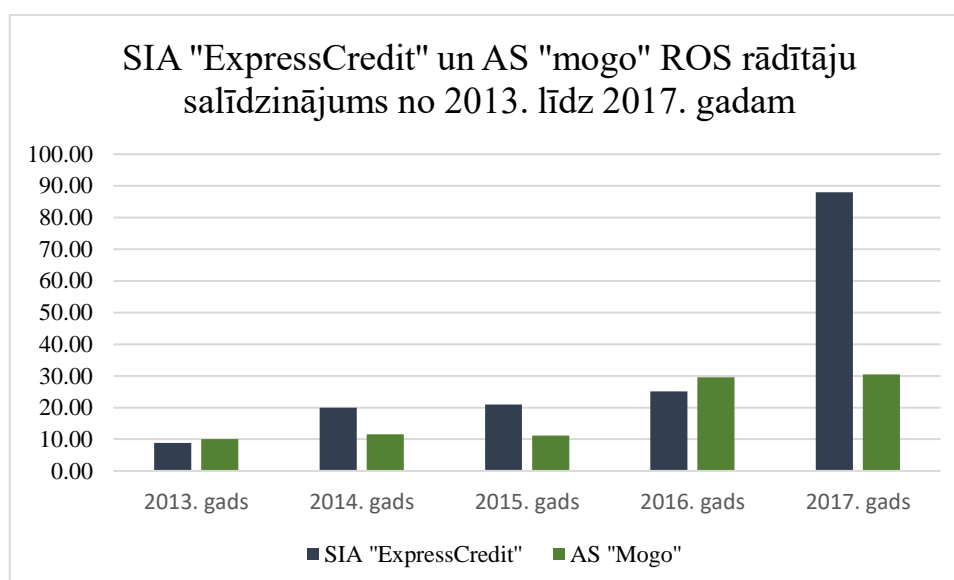
3.5. attēls. SIA "ExpressCredit" un AS "Mogo" ROE rādītāju salīdzinājums no 2013. līdz 2017. gadam¹⁵⁹

Attēlā 3.8. ir apkopoti SIA "ExpressCredit" un AS "Mogo" ROE rādītāji un secināms, ka AS "Mogo" rādītāji vienmērīgi palielinās, savukārt SIA "ExpressCredit" rādītāji ir ar svārstīgu tendenci un vairumā gadījumu tie ir augstāki, kas nozīmē augstāku peļņu uz viena kapitāla naudas vienību.

¹⁵⁹ Autores veidots, pamatojoties uz SIA "ExpressCredit" un AS "Mogo" gada pārskatiem. Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801363&list=1&pg=details&tab=reports>, http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/expc/2017_ar_lv_eur_con_ias.pdf [skatīts 22.04.2018.]

3.6. attēls. SIA "ExpressCredit" un AS "Mogo" ROA rādītāju salīdzinājums no 2013. līdz 2017. gadam¹⁶⁰

3.7. attēls. SIA "ExpressCredit" un AS "Mogo" ROS rādītāju salīdzinājums no 2013. līdz 2017. gadam¹⁶¹

Attēlā 3.9. un attēlā 3.10. ir apkopoti SIA "ExpressCredit" un AS "Mogo" ROA un ROS rādītāji un secināms, ka SIA "ExpressCredit" ROA rādītāji ir augstāki, izņemot 2016. gadu, kas nozīmē, ka SIA "ExpressCredit" peļņa uz vienu apgrozījuma naudas vienību ir augstāka. Līdzīga situācija ir arī ar ROS rādītāju, kur SIA "ExpressCredit" augstāki rādītāji ir

¹⁶⁰ Autores veidots, pamatojoties uz SIA "ExpressCredit" un AS "Mogo" gada pārskatiem. Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801363&list=1&pg=details&tab=reports>, http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/expc/2017_ar_lv_eur_con_ias.pdf [skatīts 22.04.2018.]

¹⁶¹ Autores veidots, pamatojoties uz SIA "ExpressCredit" un AS "mogo" gada pārskatiem. Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801363&list=1&pg=details&tab=reports>, http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/expc/2017_ar_lv_eur_con_ias.pdf [skatīts 22.04.2018.]

2014., 2015. un 2017. gadā, kas parāda lielāku peļņu uz 1 apgrozījuma naudas vienību un gan ROA, gan ROS aprēķinos izmantoti EBITDA dati.

Kopumā secināms, ka abi uzņēmumi, kas ir vieni no tirgus līderiem katrs savā nebanku kredītētāju sektorā gadu gaitā mērķtiecīgi attīstās un paaugstina savu darbības efektivitāti, palielina pakalpojumu klāstu un veic dažādas inovācijas, lai uzlabotu savu pakalpojumu kvalitāti, ātrumu, ērtumu, kas arī ir būtiskākais priekšnosacījums veiksmīgai nebanku kredītētāju sektora dalībnieku darbībai.

Secinājumi

1. Finansēšana ir jebkuras uzņēmējdarbības attīstības pamats, kas palīdz sasniegt uzņēmumam ātrākas izaugsmes iespējas, un tā ir būtiska uzņēmumam jebkurā tā pastāvēšanas stadijā – gan uzsākot biznesu, gan paplašinoties un attīstoties.
2. Kreditēšana ir izplatītākais ārējās finansēšanas veids un to veic gan bankas, gan nebankas. Banku priekšrocība, salīdzinot ar nebankām, ir izdevīgākas procentu likmes, savukārt nebankas piedāvā ātrāku un vieglāk pieejamu finansējumu, tomēr par augstākām procentu likmēm, lai kompensētu augstāku risku.
3. Viens no ārējās finansēšanas veidiem ir publiskā emisija, kuras lielākā priekšrocība ir iespēja iegūt lielu finansējumu no daudziem investoriem.
4. Tehnoloģiju attīstība nodrošina strauju alternatīvās finansēšanas pakalpojumu klāstu.
5. Galvenie alternatīvās finansēšanas veidi ir akciju kapitāla piesaiste ar publiskā tirgus starpniecību, riska kapitāla fondi, pūļa finansējums, savstarpējie aizdevumi un privātie investori.
6. Lai gan Latvijā attīstās alternatīvā finansēšana, tomēr attīstības ātrums un kvalitāte, salīdzinot ar Eiropu, atpaliek no tās, bet Latvijai ir daudz lielāks potenciāls, kā šobrīd tas tiek īstenots.
7. Nebanku kreditētāju darbība Latvijā attīstās un kā aizdevumu veids ar vislielāko īpatsvaru ir patēriņa kredīti tiešsaistē, savukārt aizdevumu veids ar vislielāko kredītportfeli ir līzings un citi ar TL nodrošinātie kredīti.
8. Situācija nebanku kreditēšanas nozarē uzlabojas un ar katru gadu kredītu atmaksa bez kavējuma palielinās, savukārt kredītu atmaksa ar 180 dienu un ilgāku kavējumu, pakāpeniski samazinās.
9. Sabiedrība vēl joprojām mēdz neapdomīgi aizņemties naudas līdzekļus no nebanku kredītiestādēm, tādējādi aizņemoties nelielas summas, nereti jāatmaksā nesamērīgi augsti procentu maksājumi, ko klienti bieži nevar atļauties, ņemot vērā viņu ienākumu līmeni.
10. Ļoti būtisks ir jautājums par vienota Kredītreģistra izveidi, kurā tiktu iekļauti arī nebanku aizdevēji, lai turpmāk neveidotos situācija, ka klienti sāk aizņemties naudas līdzekļus, lai atmaksātu citas kredītsaistības, tādējādi iedzenot sevi vēl lielākā kredītu slogā.
11. Turpmāka kapitāla piesaiste un vērtspapīru tirgus instrumentu izveide ir būtisks priekšnosacījums papildus ieguldījumu iespēju veicināšanai Latvijas kapitāla tirgū.

12. Kopumā situācija Latvijas nebanku kredītdevēju sektorā uzlabojas, jo tiek sakārtota likumdošana un ierobežojumi liedz aizņemties pilnīgi bezatbildīgi, tomēr vēl joprojām turpinās domstarpības starp klientiem un pakalpojumu sniedzējiem, jo nav pietiekami skaidri izklāstīti un izskaidroti līguma nosacījumi un sekas, ja tas netiks pildīts.
13. Finanšu sektora galvenais izaicinājums ir straujā tehnoloģiju attīstība, kas paralēli tradicionālajam banku finansējumam piedāvā plašu klāstu alternatīvo finansēšanas veidu, kas veicina konkurences palielināšanos, cenu veidošanās caurspīdīguma palielināšanos un pakalpojumu cenu samazināšanos, kā arī pakalpojumu sniegšanas ātruma palielināšanos un starpvalstu robežu nojaukšanu, jo darījumus iespējams veikt pasaules mērogā, kas ir izdevīgi patērētājam.
14. Licencēto nebanku kredītdevēju aizdevuma veidi Latvijā ir distances jeb ātrais kredīts, patēriņa kredīts, hipotekārais kredīts, auto kredīts, līzings un kredīts pret kustamas lietas ķīlu jeb lombarda aizdevumi.
15. Nebanku aizdevēju kopējais kredītportfelis Latvijā no 30.06.2013. līdz 30.06.2017. uzrāda vienmērīgi augošu tendenci katru pusgadu, kā arī kapitālsabiedrību skaits ar spēkā esošu licenci iepriekš minētajā laika periodā ir palielinājies no 53 līdz 59 kapitālsabiedrībām.
16. Analizētais uzņēmums SIA "ExpressCredit" ir nebanku kreditētājs un tā finanšu rādītāju analīze norāda, ka no 2013. līdz 2015. gadam, rādītāji pakāpeniski uzlabojās. 2016. gadā, neskatoties uz to, ka notikusi praktiski visu rādītāju pasliktināšanās, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, uzņēmuma darbība ir ar peļņu un vērtējama pozitīvi.
17. Analizētais uzņēmums AS "Mogo" ir nebanku kreditētājs un tā finanšu rādītāju analīze norāda pakāpenisku uzņēmuma izaugsmi no 2012. gada, kad tas sāka savu darbību, līdz 2017. gadam gan apgrozījuma, gan peļņas, gan rentabilitātes rādītāju ziņā.
18. Pēc vienu no lielāko un pazīstamāko nebanku kreditētāju finanšu analīzes secināms, ka nozare turpina attīstīties, uzņēmumi meklē dažādas iespējas, lai uzlabotu savu pakalpojumu kvalitāti – ātrumu, ērtumu, saprotamību, un pēc pieaugošā apgrozījuma un peļņas izriet, ka nebanku kreditētāju pakalpojumi ir nepieciešami Latvijas tautsaimniecībai un tiem ir pieaugošs potenciāls arvien plašāk attīstīties.

Priekšlikumi

1. Lielie nebanku kredītdevēji, kuriem ir līdzīga darbības specifika kā bankām, būtu jāuzskata par kredītiestādēm un jāpakļauj vēl stingrākam tiesiskajam regulējumam un jāuzrauga līdzīgi kā bankas.
2. Lai gan situācija no likumdošanas puses Latvijas nebanku kredītdevēju nozarē ir uzlabojusies izstrādāto regulējumu dēļ, kas atrisinājuši virkni problēmu, tomēr būtu lietderīgi izstrādāt likumu un tā normas spēt izkontrolēt, lai personas nevar aizņemties nekādu naudas summu, ja viņiem nav pastāvīga ienākumu gūšanas vieta.
3. Nebanku kredītdevējiem būtu jāpaaugstina klientu pārbaudes kritēriji, ierobežojot klientu aizņemtās summas apjomu. To būtu iespējams panākt, diferencējot klientus pēc viņu algu lieluma, lai netiktu izsniegts lielāks aizdevums nekā klienta spēja to atmaksāt.
4. PTAC un LNKA vajadzētu organizēt informatīvas kampaņas, lai izglītotu sabiedrību par atbildīgu naudas līdzekļu aizņemšanos, kā arī veicinātu patērētāju spēju orientēties nebanku kredītētāju tirgū, lai sasniegtu savu aizņēmuma nepieciešamības mērķi pēc iespējas izdevīgāk.
5. LNKA vajadzētu veikt sabiedrības izglītošanu par banku un nebanku kredītdevēju atšķirībām, lai veicinātu sabiedrības spēju orientēties plašajā kredītu veidu un nosacījumu piedāvājumā, lai veicinātu klientu spēju pieņemt pārdomātus un atbildīgus lēmumus, izvēloties savu kredītdevēju.
6. Vairāk nebanku kredītēšanas pakalpojumus popularizēt tieši juridiskām personām, nevis koncentrēties uz mājsaimniecībām, jo tādā veidā aizņemtā nauda tiek ieguldīta uzņēmumu attīstībā un nauda radītu naudu.
7. Nebanku kredītdevēji varētu izstrādāt piedāvājumus ar izdevīgākiem nosacījumiem uzņēmumiem, īpaši MUV uzņēmumiem, lai nebanku kredītdevēji būtu kā atbalsts uzņēmējdarbības attīstībai Latvijā.

Izmantotā literatūra un avoti

1. LR MK noteikumi Nr. 241. "Noteikumi par mezanīna aizdevumiem saimnieciskās darbības veicēju konkurētspējas uzlabošanai". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=266226> [skatīts 10.05.2018.]
2. LR MK noteikumi nr. 245 "Noteikumi par speciālo atļauju (licenci) patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=228147> [skatīts 12.03.2018.]
3. LR MK rīkojums Nr. 126. "Par finanšu sektora attīstības plānu 2017. - 2019. gadam". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/289590-par-finansu-sektora-attistibas-planu-2017-2019-gadam> [Skatīts 22.01.2018.]
4. **Diderihs H.** *Uzņēmuma ekonomika*, izdevniecība "Zinātne", 2000., 515.lpp
5. **Grišina J., Janvars M., Dubrovskis J., u.c.** *No idejas līdz panākumiem: Alternatīvie finansējuma avoti*, Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 2009. 192. lpp.
6. **Kutuzova O.** *Finanses un kredīts*. Rīga, Biznesa augstskola "Turība", 2012. 224 lpp
7. **Praude V.** *Finanšu instrumenti 1. daļa, Ieguldījumi, darījumi, analīze*, Rīga, SIA "Burtene", 2009., 446 lpp
8. **Rurāne M.** *Finanšu Menedžaments*, RSEBBA, 2006, 174. lpp
9. **Saksonova S.** *Komercdarbības finansēšana*, e-grāmata, pieejams: <http://profizgl.lu.lv/mod/book/tool/print/index.php?id=19906#ch4299> [skatīts 20.01.2018.]
10. **Ansonka E., Austers I., Bērziņš G., Priede J.** *Distances jeb ātro kredītu izmantošana Latvijā*. Pieejams: http://www.parads.lv/Uploads/2018/02/12/distances_jeb_atro_kreditu_izmantosana_la_tvija.pdf 2.lpp [skatīts 05.05.2018.]
11. *Aizdevums pret auto*. Pieejams: <https://www.mogo.lv/lv/aizdevums-pret-auto> [skatīts 05.05.2018.]
12. *AS "Mogo" 2013. gada pārskats*. Pieejams: http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/mogo/2013_ar_lv_lvl_00_ias.pdf [skatīts 13.05.2018.]
13. *AS "Mogo" 2014. gada pārskats*. Pieejams: http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/mogo/2014_ar_lv_eur_00_ias.pdf [skatīts 12.05.2018.]

14. *AS "Mogo" 2015. gada pārskats*. Pieejams:
http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/mogo/2015_ar_lv_eur_00_ias.pdf
[skatīts 12.05.2018.]
15. *AS "Mogo" 2016. gada pārskats*. Pieejams:
http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/mogo/2016_ar_lv_eur_00_ias.pdf
[skatīts 12.05.2018.]
16. *AS "Mogo" 2017. gada pārskats*. Pieejams
http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/mogo/2017_ar_lv_eur_00_ias.pdf
[skatīts 12.05.2018.]
17. *Auto kredīts*. Pieejams: <https://compeuro.lv/auto-kredits/> [skatīts: 05.05.2018.]
18. *Baker Tilly Baltics kļūst par biržas alternatīvā tirgus "First North" sertificēto konsultantu*. Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/?id=3798451> [skatīts 10.05.2018.]
19. *Birža Nasdaq Riga*, pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/lv/pakalpojumi-3/vertspapiru-kotacija/uznemumiem/obligaciju-emisija/> (skatīts 18.01.2018.)
20. *Birža Nasdaq Riga. Par emitentu*. Pieejams:
<http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801322&list=1&pg=details&tab=company> [skatīts 22.02.2018.]
21. *Birža Nasdaq Rīga. Finanšu atskaites*. Pieejams:
<http://www.nasdaqbaltic.com/market/?instrument=LV0000801363&list=1&pg=details&tab=reports> [skatīts 22.04.2018.]
22. *Eiropas Centrālā banka. Gada pārskats 2017*. 225 lpp. Pieejams:
https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/ecb_izdevumi/ecb_ar2017_lv.pdf [skatīts 10.05.2018.]
23. *Enterprise Europe Network. Alternatīvais finansējums*. Pieejams:
http://www.een.lv/wp-content/uploads/2017/02/alternativais_finansejums_gala-1.pdf
[skatīts 23.01.2018.]
24. *Fundwise – rīks dibinātājiem*. Pieejams: <http://fundwise.lv/> [skatīts 10.05.2018.]
25. *Hipotekārais kredīts*. Pieejams: <https://compeuro.lv/hipotekarais-kredits/> [skatīts 05.05.2018.]
26. *Investopedia*. Pieejams: https://www.investopedia.com/terms/f/financial_sector.asp
[skatīts 12.01.2018.]
27. *Kas ir ātrais kredīts*. Pieejams: <http://www.zuz.lv/kas-ir-atrais-kredits> [skatīts 20.04.2018.]
28. *Kas ir IPO?* Pieejams: <http://www.nasdaqbaltic.com/ipo/?lang=lv> [skatīts 10.05.2018.]

29. *Kas jāzina par kredītu reģistru: infografiks.* Pieejams: <https://www.bank.lv/temas/kreditu-registrs/520-kreditu-registrs/9695-kas-jazina-par-kreditu-registru-infografiks> [skatīts 20.04.2018.]
30. *Kopā pretī panākumiem. Kā darbojas pūļa finansējums.* Pieejams: <http://socialinnovation.lv/LV/kopa-preti-panakumiem-ka-darbojas-pula-finansejums/> [skatīts 10.05.2018.]
31. *Kredīts neparedzētiem gadījumiem.* Pieejams: <http://www.jl.lv/tag/kas-ir-atrais-kredits/> [skatīts: 20.04.2018.]
32. *Kredītu reģistra devums tautsaimniecībā.* Pieejams: <https://www.bank.lv/temas/kreditu-registrs/9685-kreditu-registra-devums-tautsaimniecibai> [skatīts: 20.04.2018.]
33. *LAFPA biedri.* Pieejams: <https://www.lafpa.lv/lv/par-mums/biedri/> [skatīts 12.05.2018.]
34. *LASPA Kvalitātes standarti.* Pieejams: <http://www.lafpa.lv/lv/par-mums/pakalpojuma-kvalitates-standarti/> [skatīts 12.03.2018.]
35. *Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācija.* Pieejams: <https://company.lursoft.lv/latvijas-nebanku-kreditetaju-asociacija/40008155027> [skatīts 12.03.2018.]
36. *Latvijas Alternatīvo finanšu pakalpojumu asociācija.* Pieejams: <http://www.lafpa.lv/lv/nozares-dati/nebanku-aizdeveji/> [skatīts 18.01.2018.]
37. *Latvijas Avīze.* Pieejams: <http://www.la.lv/nebanku-aizdeveji/> [skatīts 12.01.2018.]
38. *Latvijas Bankas Ekonomiskās izglītības interneta vietne 'Naudas Skola',* pieejams: <https://www.naudasskola.lv/lv/direct-popup/583> [skatīts 12.01.2018.]
39. *Latvijas Riska kapitāla asociācija. Par mums.* Pieejams: <https://www.lvca.lv/lv/par-mums/par-mums> [skatīts 10.05.2018.]
40. *Līzings. Kas tas ir?* Pieejams: <https://credpro.lv/lizings-kas-tas-ir/> [skatīts 05.05.2018.]
41. *Mogo. Par mums.* Pieejams: <https://www.mogo.lv/lv/par-mums> [skatīts 12.05.2018.]
42. *Nebanku kreditori.* Pieejams: <https://www.skalas.lv/nebanku-kreditori> [skatīts 12.05.2018.]
43. *Nebanku kredītu devējiem būs savs reģistrs.* Pieejams: <https://atrikrediti.lv/nebanku-kreditu-devejiem-bus-savs-kreditu-registrs/> [skatīts 20.04.2018.]
44. *Papildu nauda Jūsu biznesam.* Pieejams: <https://www.seb.lv/info/bizness/papildu-nauda-jusu-biznesam-0> [skatīts 10.05.2018.]
45. *Par uzņēmumu.* Pieejams: <https://credx.lv/atsauksme/mogo/> [skatīts 12.05.2018.]

46. *Patērētāju tiesību aizsardzības centrs. Būtiskie grozījumi un prasības kreditēšanas pakalpojumu sniegšanai.* Pieejams: <http://www.ptac.gov.lv/ru/node/1847> [skatīts 10.04.2018.]
47. *Patērētāju tiesību aizsardzības centrs. Par iesniegumu licences saņemšanai.* Pieejams: <http://www.ptac.gov.lv/lv/content/par-iesniegumu-licences-sa-em-anai-0> [skatīts 12.04.2018.]
48. *Patēriņa kredīts.* Pieejams: <https://compeuro.lv/paterina-kredits/> [skatīts: 05.05.2018.]
49. *Peer to peer lending.* Pieejams: <https://www.investopedia.com/terms/p/peer-to-peer-lending.asp> [skatīts 10.05.2018.]
50. *Privātie investori.* Pieejams: <http://www.naudabiznesam.lv/finansejums/nauda-biznesa-uzsaksanai/privatie-investori/> [skatīts 12.05.2018.]
51. *Privāts parādnieku reģistrs sāk apkopot ziņas arī par nebanku kredītiem.* Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/pasaule/krievija/privats-paradnieku-registrs-sak-apkopot-zinas-ari-par-nebanku-kreditiem-714648> [skatīts 22.03.2018.]
52. *PTAC 2016. gadā saņemto sūdzību par finanšu pakalpojumiem analīze* http://www.ptac.gov.lv/sites/default/files/sudzibu_statistika_2016_gads_final.pdf - 5. lpp [skatīts 12.05.2018.]
53. *PTAC 2017. gadā saņemto sūdzību par finanšu pakalpojumiem analīze.* Pieejams: http://ptac.gov.lv/sites/default/files/sudzibu_statistika_2017.pdf - 4. – 5. lpp. [skatīts 12.05.2018.]
54. *PTAC. Pārskats par nebanku patērētāju kreditēšanas tirgus darbību 2013. gadā.* Rīga, 2013. 10 lpp – 1. lpp. http://www.ptac.gov.lv/sites/default/files/docs/eur_2013_parskats_par_nebanku_kredit_sekt_2_.pdf [skatīts: 10.05.2018.]
55. *PTAC. Pārskats par nebanku patērētāju kreditēšanas tirgus darbību 2017. gada 1. pusgadā.* Rīga, 2017. 30 lpp. Pieejams: http://www.ptac.gov.lv/sites/default/files/2017_i_pusgads_parskats_par_nebanku_kredit_tirgu_0.pdf [skatīts: 10.05.2018.]
56. *Sabiedrība ar ierobežotu atbildību.* Pieejams: <https://www.company-taxes.info/dazada-informacija/sabiedriba-ar-ierobezotu-atbildibu> [skatīts 13.05.2018.]
57. *Schneider B. Peer-to-peer Lending Breaks Down Financial Border.* Pieejams: <https://www.investopedia.com/articles/financial-theory/08/peer-to-peer-lending.asp> [skatīts 12.05.2018.]

58. SIA "ExpressCredit" 2017. gada pārskats. Pieejams:
http://www.nasdaqbaltic.com/upload/reports/expc/2017_ar_lv_eur_con_ias.pdf
[skatīts 12.05.2018.]
59. SIA "ExpressCredit" finanšu rezultāti par 2017. gada 9 mēnešiem. Pieejams:
<https://globenewswire.com/news-release/2017/11/03/1174549/0/lv/SIA-ExpressCredit-financ%C5%A1u-rezult%C4%81ti-par-2017-gada-9-m%C4%93ne%C5%A1iem.html> [skatīts 12.05.2018.]
60. SIA ExpressCredit mājaslapa. Pieejams: <http://www.expresscredit.lv/company> [skatīts 22.02.2018.]
61. SMS kredīts Latvijā – īsa vēsture, tagadējās tendences. Pieejams:
<http://www.zuz.lv/sms-kredits-latvija-isa-vesture-tagadejas-tendences> [skatīts 10.03.2018.]
62. Vilkājs A. Kredītvēstures datubāzes. Pieejams: <http://primefinance.lv/kreditvestures-datubazes/> [skatīts 20.04.2018.]
63. Viļuma V. Pieaug alternatīvās finansēšanas popularitāte, pieejams:
<http://www.fold.lv/2016/02/pieaug-alternativas-finansesanas-popularitate/> [skatīts 24.01.2018.]
64. What is a buyout? <https://www.investopedia.com/terms/b/buyout.asp> [skatīts 12.05.2018.]
65. Zemgales Ziņas. Ātrie kredīti internetā – kāda ir to vēsture?
<http://www.zz.lv/reklamraksti/atric-kredit-interneta-kada-ir-to-vesture-231513> [skatīts 12.03.2018.]